

democraten

POLITIEKE PARTIJ DEMOCRATEN '66

EERSTE CONGRESDEMOCRAAT

EEN JAAR KABINETSBELEID

Het kabinet heeft er een jaar opzitten, een jaar waarin het precies de moeilijkheden heeft ondervonden die van verschillende kanten (vooral natuurlijk van de kant van de oppositie) zijn voorspeld. Het grootste probleem is dat de voorstellen van de Regering door de bevolking niet goed worden ontvangen. Men pruimt het niet. Het kabinet is op gespannen voet komen te staan met de ambtenarenbonden, met de FNV en in zekere mate met het CNV. De waardering voor individuele ministers en voor het kabinet als geheel is afgenomen, zoals blijkt uit straatonderzoeken en uit enquêtes.

Politiek is niet een puur rationeel gebeuren. De daden van een politieke partij, of van een Regering, of van de oppositie, worden niet puur rationeel beoordeeld. Verschillende ministers, niet in de laatste plaats de minister-president, ergeren zich daar gruwelijk aan. "Men zegt dat wij de laagst betaalden pakken en dat is niet waar," zeggen ze. "Men denkt dat wij uitsluitend heil zien in versterking van de marktsector en dat is onzin," zeggen ze. Formeel hebben ze gelijk. Het gaat inderdaad te ver om het kabinet Van Agt/Wienel af te schilderen als een ploeg die, gespeend van iedere sociale bewogenheid, wars van iedere solidariteit, zich ten doel stelt de rijken rijker te maken en de armen armer, een ploeg die zo kordaat mogelijk alle natuurgebieden wil ompsitten ten behoeve

van industrievestigingen, een ploeg die de NAVO zo nauw mogelijk bewapend wil zien met een overdaad aan tactische atoomwapens, met inbegrip van de neutronenbom.

En toch slaagt het kabinet er in deze karikatuur bij de mensen op te roepen. Natuurlijk wordt het daarin bereidwillig geholpen door de politieke partijen die het kabinet bestrijden, maar dat is niets ongewoons. In de vorige kabinetsperiode deelde Wiegel keer op keer enthousiast mee dat het een puinhoop was en dat hij zich gereedmaakte voor puinruimen, nu doet de PvdA dat met even grote stelligheid. D'66 heeft een andere benaderingswijze, maar daarover zo dadelijk nog iets. Ik denk dat het kabinet een karikatuur oproept omdat het rust op een te smalle basis. In de Tweede Kamer steunen 76 van de 150 leden de Regering, waarvan een achttal niet uit echte overtuiging. De kleine rechtse partijen (SGP en GPV) gedogen het kabinet, maar bij een belangrijke kwestie als de abortus-provocatus zal daarvan weinig zijn te merken. Binnen de grootste regeringspartij, het CDA, zijn er heel wat mensen, zeker in het land, die veel liever een kabinet hadden gezien waarin ook progressieve partijen zaten. Datzelfde geldt voor, denk ik, alle organisaties die zwakke groepen vertegenwoordigen, of dat nu laag-betaalden, gehandicapten of werklozen zijn. Ook veel natuurbeschermingsorganisaties, degenen die zich grote zorgen maken over de bewapeningswedloop, degenen die de opmars van de kernenergie willen stoppen of minstens vertragen, ze zouden allemaal liever een progressiever kabinet zien.

Een kabinet dat steunt op een zo smalle basis kan niet rekenen op een gewillige ontvangst van zijn voorstellen. Het moet rekenen op Argusogen, op een zekere achterdocht, op een instelling bij velen dat de plannen die worden gepresenteerd waarschijnlijk niet deugen. Dat heeft het kabinet kunnen weten toen het op basis van zo smalle steun van start ging. Misschien heeft de ploeg van Van Agt in de overmoed van die snelle tweede formatie gemeend met zulke brillante plannen te kunnen

D'66 AKTIVITEITEN

ADVIESRAAD, Utrecht	
Trianon, 10.30 uur	10 febr.
CAMPAGNEBIJEENKOMST EUROPESE Verkiezingen, Den Haag	
Amicitia, 20.00 uur	16 febr.
CAMPAGNEBIJEENKOMST EUROPESE Verkiezingen, Meppel	
Schouwburg Ogterop, 10.30 u.	17 febr.
CAMPAGNEBIJEENKOMST EUROPESE Verkiezingen, Eindhoven,	
Cogagne, 14.30 uur	17 febr.
STUDIEDAG INNOVATIE, Amsterdam	
Krasnapolsky, 10.- uur	24 febr.
STUDIEDAG BESTUURLIJKE RE-ORGANISATIE, Utrecht	3 maart
ADVIESRAAD, Utrecht	
Trianon, 10.30 uur	10 maart
EUROPADAG, Amersfoort	
Kobus a/d Poort,	17 maart
VOORJAARSCONGRES, Amsterdam	
Krasnapolsky,	23/24 maart

VERHUIZING

Het landelijk secretariaat, het Wetenschappelijk Bureau en het Politiek Scholings- en Vormingsinstituut zijn tot 17 februari a.s. nog te bereiken op Javastraat 6, Den Haag, tel. 070-453271 en 467188.

19 februari verhuizen we naar

**BEZUIDENHOUTSEWEG 195
2594 AJ DEN HAAG
TELEFOON: 070 - 858303**

INHOUD

CONGRESAGENDA	blz. 3
DE PARTIJGANGER	6
DE GOEDE, D'66 EUROPEAAN	8
HET HOOFDBESTUUR	12
ONZE GAST	13
ADVIESRAAD	15
DEMOCRATIE 79	19
CAMPAGNE NIEUWS	22
KANDIDATEN GEVRAAGD	23

vervolg van blz. 1

komen dat de achterdocht zou verdwijnen, dat de aanvankelijke, uit moeheid voortkomende aanvaarding van dit kabinet zou standhouden. Maar de plannen bleken niet brillant te zijn, ze waren mager en zonder overtuigingskracht zoals we zien uit Bestek '81. Waddenzeebeschermers en neutronenbombestrijders vrezen dat hun bange vermoedens bewaarheid zullen worden. De affaire Aantjes is pover behandeld, de nota kernbewapening wordt ook in CDA-kring scherp bekritiseerd, het industriebeleid bestaat nog steeds voornamelijk uit brandjes blussen.

Politiek is niet een puur rationeel gebeuren. De mensen, het volk, beoordelen het kabinet op grond van een gevoel, een gevoel over de koers die het kabinet vaart, niet op grond van alle grote en kleine beslissingen die een Regering neemt. Dat gevoel is natuurlijk wel gegrond op de som van al die beslissingen, maar een bewust rationeel proces is dat niet. Het nieuwe kabinet is er in zijn eerste jaar niet in geslaagd enthousiasme bij de bevolking te weeg te brengen en dat was toch eigenlijk een eerste eis voor een kabinet dat begint met zo'n wankelende meerderheid.

In de praktijk van het Kamerwerk haakt de fractie van D'66 zo min mogelijk in op de fundamentele zwakte van het kabinet, veroorzaakt door ontstaansgeschiedenis en smalle basis. Deze Regering zit er nu eenmaal, het land moet geregeerd worden, er zijn moeilijkheden te over. Doet de Regering iets goed, dan krijgt ze onze steun. Vooral maken we daar een punt van als het inpopulaire maatregelen betreft. Die zijn voor ieder kabinet moeilijk; hoe bredere steun ze krijgen in de volksvertegenwoordiging, des te aanvaardbaarder worden ze bij de bevolking. Maar het moeten dan wel rechtvaardige maatregelen zijn. Een voorbeeld daarvan zijn de plannen met betrekking tot de ambtenarsalarissen. D'66 is echter een oppositiepartij. We hebben er bewust voor gekozen niet mee te doen met dit kabinet. De reden daarvoor is dat we menen een verwezenlijkbaar alternatief te hebben. Er is een beter beleid mogelijk, juist in de moeilijke economische omstandigheden waarin we ons bevinden.

Het jaar 1979 wordt het jaar van de Europese verkiezingen. Ik hoop en vertrouw dat D'66 daar goed uit zal komen, zó goed dat we met gezag kunnen werken aan de oprichting van een Europese partij à la D'66, waarop we de volgende keer kunnen stemmen bij Europese verkiezingen.

En wat het functioneren van D'66 landelijk betreft, zijn organisatie, zijn grondslagendiscussie, zijn politieke opstelling, zou ik willen zeggen: recht zo die gaat.

VOORJAARSCONGRES 1979

Elders in deze Democraat is de uitnodiging voor de 24ste Algemene Ledenvergadering en de concept-agenda voor dit voorjaarscongres afgedrukt. Het hoofdbestuur is van mening, dat op dit congres uiteraard aandacht moet worden besteed aan de Europese verkiezingen, waarvoor de campagne dan eigenlijk start. Daarnaast bevat de agenda enkele onderwerpen, die een nadere toelichting vergen:

a. Besluitvorming. Reeds enige tijd wordt binnen D'66, zowel in de Adviesraad als in de (sub) regio's en afdelingen, gediscussieerd over het besluitvormingsproces binnen de partij. Zeker nu D'66 meer leden telt dan ooit te voren is het zaak om een werkelijk democratische besluitvorming te waarborgen. Op verzoek van het HB heeft een adviescommissie zich over dit onderwerp gebogen en rapport uitgebracht. Dit resultaat werd gepubliceerd in de Democraat 8/78 met het verzoek dit onderwerp in brede lagen van de partij ter discussie te stellen. In de 2e Congresdemocraat, die op 1 maart a.s. verschijnt, zal het HB een concreet voorstel hierover publiceren.

b. Jongerenorganisatie. Op het najaarscongres hebben de jongeren binnen D'66 de opdracht gekregen om voorstellen uit te werken voor een organisatievorm, die voldoet aan de wensen, die onder de jongeren leven. Nadere gegevens zullen in de 2e Congresdemocraat en het congresboek worden verstrekt.

c. Adviescommissie kandidaatstelling. Op het najaarscongres 1978 is een wijziging van het HR aanvaard, die de ALV de mogelijkheid biedt een adviescommissie in te stellen, die de kiesgerechtigde leden aanbevelingen doet voor de interne kandidaatstelling voor vertegenwoordigen van de lichamen (art. 108). Het hoofdbestuur dient volgens dit artikel hieromtrent voorstellen aan de ALV te doen. Dit onderwerp werd reeds eerder in de Adviesraad en op de vorige ALV besproken. Een dergelijke commissie heeft een moeilijke maar essentiële taak, omdat hun aanbeveling aan de leden van D'66 van groot gewicht voor de uitslag van de verkiezingen kan zijn. In verband hiermede dient een dergelijke adviesprocedure met de nodige waarborgen te worden omkleed. In de 2e Congresdemocraat zal een HB voorstel over dit onderwerp worden gepubliceerd.

d. Landelijke organisatiestructuur. Zoals reeds in eerdere Democraten werd vermeld, heeft het HB een adviescommissie landelijke organisatie ingesteld. Deze commissie heeft inmiddels de inventarisatie van de regionale organisaties en de daar

bestaande problemen, inzichten en oplossingen afgerond. Het resultaat hiervan is inmiddels aan de (sub)regiobesturen voor commentaar aangeboden. Op basis van deze inventarisatie is de commissie momenteel bezig een structuurmodel voor de landelijke organisatie te ontwerpen. Dit voorstel zal in de 2e Congresdemocraat worden gepubliceerd.

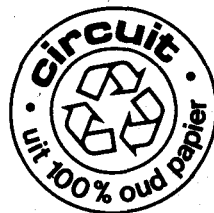
e. Financiën. Op de congresagenda zijn diverse financiële onderwerpen vermeld. Hierbij is ook het financieel jaarverslag 1978 genoemd. Tot op heden werd het financieel jaarverslag pas op het najaarscongres behandeld. De penningmeesters van het HB streven er naar dit verslag tijdig beschikbaar te krijgen, zodat de resultaten in het Congresboek kunnen worden opgenomen.

Mocht dit onverhoopt niet lukken, dan zal dit punt alsnog van de congresagenda worden afgevoerd.

Dit voorjaarscongres zal over een aantal belangrijke onderwerpen moeten beslissen en het is daarom te hopen, dat de leden in groten getale deze ALV zullen bijwonen en hun rechten zullen uitoefenen door aan de discussies en stemmingen deel te nemen. Daar het najaarscongres 1978 een financieel tekort heeft opgeleverd, beraadt het hoofdbestuur zich nog over de toegangsprijs van dit congres. Enerzijds moet namelijk naar een sluitende congresexploitatie worden gestreefd en anderzijds moet zo veel mogelijk worden voorkomen, dat de toegangsprijs een beletsel vormt voor deelname. In de 2e Congresdemocraat zal de toegangsprijs worden vermeld.

D'66-ers, reserveer nu reeds 23 en 24 maart 1979 voor dit belangrijke en hopelijk ook gezellige congres!!

Frans Rogier
vice-voorzitter
organisatie

VERHUIZING

Wij verzoeken u vriendelijk doch wel heel dringend om uw telefoontjes tussen 15 februari en 21 februari tot een minimum te beperken. Daarna zijn we weer tot veel bereid.

Medewerkers secretariaat,
SWB en PSVI D'66.

Congresganger,

Ik was daar in het bezige gezelschap van mensen, aangeord tot het verbouwen der samenleving, en ik zag hen doende, bouwmeesters, metselaars en timmerlieden en boog het hoofd en zocht de fundamente, nieuwsgierig en bezorgd; ik vond alleen mijn beide schoenen die daar eenzaam stonden ergens op aarde, ik vernam als wind het reppen van de vele voeten, geestdriftig naar de toekomst onderweg. Ik wou wel meegaan, ik geloofde ook in morgenstonden met vergulde monden en armen die een brug van liefde slaan. maar toen ik opkeek was het al te laat: ik had een ogenblik niet meegeleefd en reeds was ik een eeuwigheid ten achter.

Maurits Mok.

(Uit: "Met twee maten," verzamelbundel van Paul Rodenko, uitgeverij Bakker)

VOORJAARSCONGRES

CONGRESSTUK E C D 1

UITNODIGING

voor de 24ste Algemene Ledenvergadering van de Politieke Partij Democraten '66 op 23 en 24 maart 1979 in KRASNAPOLSKY te AMTERDAM

STEMRECHT

Alle leden van D'66 hebben op Algemene Ledenvergaderingen het recht hun stem uit te brengen, wanneer zij tenminste aan hun contributieverplichtingen hebben voldaan. Deze verplichting geldt volgens het Huishoudelijk Reglement eerst op 1 juli van het lopende jaar. Op het voorjaarscongres hebben dus ook leden stemrecht, die nog niet over 1979, maar wel over 1978 hebben betaald.

STEMKAARTEN WORDEN DUS ALLEEN UITGEREIKT AAN LEDEN DIE HUN LIDMAATSCHAPSKAART 1978 OF 1979 TONEN.

Sommige leden hebben heftig geprotesteerd dat op het najaarscongres 1978 deze regel strak is gehanteerd. Wij beseffen dat het een harde maatregel is, maar het is nu eenmaal in een partij met circa 12000 leden niet meer mogelijk is ieder lid van gezicht en naam te kennen en ook nog te weten of hij of zij contributie heeft betaald.

Bovendien is het nagenoeg onmogelijk de volledige financiële ledenadministratie van 12000 leden mee te slepen naar een congres en niet doenlijk vier tot vijf congresmedewerkers met de controle op de ledenadministratie te belasten. Over de rij van wachtenden zullen wij maar niet spreken.

Daarom moeten wij de leden vragen hun LIDMAATSCHAPSKAART of hun BETAALBEWIJS mee te brengen.

Leden die nog geen contributie hebben betaald worden verzocht dit vóór 1 maart a.s. te doen. Het secretariaat streeft er dan naar nog tijdig voor het congres de lidmaatschapskaarten toe te zenden.

Frans Rogier
vice-voorzitter organisatie

concept agenda

vrijdag 23 maart 1979

20.00 uur	1. Opening door de partijvoorzitter en voorstellen van de congresleiding
	2. Benoeming van notulen en stemcommissie
	3. Goedkeuring congresreglement
20.10 uur	4. Financiën
	a. overzicht financiële situatie 1979
	b. goedkeuring financieel jaarverslag 1978
	c. vaststelling contributieregeling 1980
	d. vaststelling bijdrageregeling regio's
	e. meerjarenraming 1980-1984
20.45 uur	5. Jongerenorganisatie D'66
21.30 uur	6. Toespraak partijvoorzitter
22.15 uur	7. Beleidsprogramma - Ruimtelijke Ordening
22.45 uur	8. Schorsing van de vergadering

zaterdag 24 maart 1979

10.30 uur	9. Heropening van de vergadering
	10. Algemene politieke moties (nationaal)
11.15 uur	11. Presentatie kandidaten voor Dagelijks Bestuur en Bestuur Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66

OPENING STEMBUSSEN

11.30 uur	12. Besluitvorming binnen D'66
12.15 uur	13. Toespraak Europese lijsttrekker
13.00 uur	LUNCH
14.00 uur	14. Europese politieke moties
14.45 uur	15. Verkiezingscampagne Europees Parlement
15.00 uur	16. Toespraak fractievoorzitter

SLUITING STEMBUSSEN

15.45 uur	17. Adviescommissie interne kandidaatstelling
16.00 uur	18. Landelijke organisatiestructuur
16.35 uur	19. Uitslag stemmingen
16.45 uur	20. Sluiting door de partijvoorzitter

POLITICUS VAN HET JAAR

Ieder jaar houdt Rob Vermaas van het weekblad De Tijd een enquête onder de parlementaire redacteurs van dag- en weekbladen en actualiteiten-rubrieken van radio en televisie.

De vraag die aan de journalisten die dag in dag uit (of: nacht in nacht uit) werd gesteld was dezelfde als de voorgaande jaren: "Het gaat om de man of vrouw die volgens jou om welke reden dan ook in aanmerking komt voor het predicaat "politicus van het jaar 1978". Het kan een kamerlid zijn, een minister of staatssecretaris, een partij-functionaris of iemand die op een andere plaats een rol in de binnenlandse politiek speelt." 63 journalisten hebben er aan meegedaan. (Onder hen waren er een paar die vonden dat niemand voor de titel "politicus van het jaar 1978" in aanmerking kwam.)

Een ieder kon drie namen op zijn of haar lijstje invullen. De eerste keus kreeg drie punten, nummers twee twee punten en nummer drie kreeg één punt. Het leverde het volgende resultaat op:

	totaal aantal punten
1. Aantjes	62
2. Den Uyl	55
3. Terlouw	41
4. Van Agt	30
5. Boersma	23
6. Albeda	17
7. Lambers-Hacquebard	11
8-10. Van Houwelingen	10
Lubbers	10
Schakel	10
11. Kappeyne v.d. Coppello	7
12-15. Duisenberg, Vondeling, Wiegel, De Ruiter	6
16-17. Andriessen, d.Klaauw	5
18-23. Brinkhorst, Jan Blokker, Müller-van Ast, Voogd, Molleman, van Thijn	3
24. Hans de Boer	2½
25-29. Kremers, Nijpels, Opland, W. Scholten, v.d.Spek, Goudzwaard	1½
31-42. Marcus Bakker, Max v.d. Berg, Marcel van Dam, Arie de Graaf, Hermes, W.Kok, Kruisinga, Peijnenburg, P.Pippel, Jan Publiek, Rietkerk, Van der Stee	1

Zoals u ziet komt D'66 er met een derde plaats voor Jan Terlouw en een zevende voor Ineke Lambers in deze politieke 'Top-Tien' niet slecht af. Ineke Lambers-Hacquebard werd hierdoor "Politica van het jaar".

Hieronder volgen enkele motiveringen die misschien nog aardiger zijn dan de uitslag.

Joop den Uyl (no.2)

- Hij is gebleven nadat anderen hebben afgehaakt en hij blijft zich, ondanks grote teleurstellingen voor de publieke zaak beschikbaar houden
- Knokt met vele winden tegen onverdrot voort.
- Omdat-ie zo taai is als een reptiel, een blok beton.
- En eeuwig zingt hij zijn lied der frustraties.

Jan Terlouw (no.3)

- Weet glashelder een eigen onafhankelijk geluid over het voetlicht te krijgen.
- Heeft er het afgelopen jaar blijk van gegeven de voorstellen van het kabinet zakelijk te kunnen beoordelen.
- Omdat hij op het juiste moment de juiste dingen zegt. Onder andere in het Aantjes-debat en over de oppositie van de PvdA.
- Omdat hij in woord en daad de politiek een beter aanzien tracht te geven; omdat hij leiding geeft aan een fractie die zakelijk en effectief oppositie voert; vanwege zijn voortreffelijke analyse bij de Algemene Beschouwingen.
- Maakte een flinke liberale partij van D'66.
- Hij zorgde er het meest voor dat rechts de meerderheid in feite kwijt is.

Dries van Agt (no.4)

- Omdat hij langzamerhand een beetje boven zichzelf aan het uitgroeien is. Hij houdt de club goed bij elkaar en begint bepaald aan politiek gezag te winnen.
- Niet van beton alleen, maar inmiddels van gewapend beton.
- Het treffendste voorbeeld van onkruid dat niet vergaat.
- 1. De man die bleef zitten, waar het om hem heen steeds leger wordt.
- 2. Om de arrogantie, waarmee hij op vrijdag de pers tegemoet treedt.
- Is onovertroffen in het toebrengen van schade aan de politiek en lijkt het zelf niet eens te beseffen.

Jaap Boersma (no.5)

- Lekker links praten, rechts lekker verdienen.
- Omdat hij als ARP-man in hart en nieren de consequentie trok uit het feit dat je met evangelische radicaliteit binnen het grijze CDA niets kunt bereiken.

Wil Albeda (no.6)

- Zijn taaie vasthouden aan rechtvaardigheid in de verdeling van lusten en lasten, waarbij hij problemen in het kabinet en conflicten met een onredelijk deel

van de vakbeweging durft te trotseren.

- Deze aardige man met in de politiek twee linkerhanden verdient van mij de troostprijs.
- Vastberaden, soepel, maar met mate.

Ineke Lambers-Hacquebard (no.7)

- Wegens haar uithoudingsvermogen om telkens weer met goed gedocumenteerde en beargumenteerde interventies te komen, terwijl vrijwel niemand in de politiek doet wat zou moeten: haar betoog niet alleen op waarde schatten, maar er ook nog wat mee doen.
- Een voortreffelijk, uitermate hardwerkend kamerlid, dat de controle-taak van het parlement nog enige inhoud geeft. Charmant bovendien.
- Omdat zij als nieuw kamerlid zich zeer snel in moeilijke problemen heeft ingewerkt en haar standpunten uitstekend verdedigt.

Jan van Houwelingen (met Lubbers en Schakel 8-10)

- Zijn kinderlijk geloof - beleden in de Almelo-debatten - in de ondoorgrondelijke ethiek van het CDA.

Ruud Lubbers

- Omdat hij snel heeft geleerd waarin een KVP-politicus groot moet zijn: verhullend taalgebruik, verholde belastingpraktijken, schaamteloze nevenverdiensten.
- Kenmerk van deze tijd.

Maarten Schakel

- Een van de weinige CDA-ers die het "wolmerk" niet draagt.

Annelien Kappeyne van de Coppello (no.11)

- Vanwege haar moedige - want tegen eigen partij- en fractieleiding in - pleidooien voor nieuwe partij-politieke verhoudingen in ons land.

Wim Duisenberg (met Vondeling, Wiegel, De Ruiter, Andriessen en Van der Klaauw 12-15)

- Nooit meer een vleesloze dag als schildknaap van het Roomse en Groene Front.

Anne Vondeling

- Voor zijn verstandige besluit zijn politieke carrière eervol in het buitenland af te sluiten en niet langer in het Nederlandse parlement de verkeerde mensen te hoeven verdedigen.

Rob de Ruiter

- Omdat hij er als minister in een rechts kabinet in lijkt te slagen "linkser" te zijn dan zijn voorganger die dezelfde post bekleedde in een links kabinet.

Frans Andriessen

- Omdat hij zich zonder grote kennis van zaken op een sleutelpost handhaaft.

Chris van der Klaauw

- Het beste bewijs dat iedereen tegenwoordig minister kan worden (en blijven).

Laurens Jan Brinkhorst (met Jan Blokker, Ina Müller-van Ast, Molleman, Ed van Thijn en Joop Voogd 18-23)

- Omdat hij vaak de meest scherpzinnige deelnemer aan de kamerdebatten is.
- Omdat hij erin slaagt naar buiten toe de indruk te wekken dat hij de eerste man in de D'66-fractie is.

Ed van Thijn

- Een mens, zoals ik zou willen zijn.

Hans de Boer (no.24)

- Zijn kinderlijk geloof - beleden in de neutronenbomdiscussie - in de vredelievendheid van het CDA.

Fred van der Spek (met Kremers, Nijpels, Opland en Scholten 25-29)

- Enige die normaal deed in Aantjes-debat.

Bob Goudzwaard (no.30)

- Zou een partij kunnen maken.
- Ex aequo met Hans de Boer: voor de knappe wijze waarop dit duo in de opvolgingskwestie van Aantjes duidelijk maakte dat het KVP-primaat binnen het CDA niet deugt om tegelijk aan KVP-er Lubbers de eer te laten binnenkort het kabinet te fusilleren.

Jan Publiek (met Marcus Bakker, Max v.d.Berg, Marcel van Dam, A. de Graaf, Hermes, Kok, Kruisinga, Peynenburg, P.Pippel, Rietkerk en v.d.Stee(no.31-42, die allen 1 punt kregen)

- Laat alle politieke onverstaanbaarheid over zich heen gaan.

Ad Hermes

- De perfecte wijze waarop deze Staatssecretaris van Onderwijs er in slaagde een jaar niets van zich te laten horen.

P. Pippel

- Prachtige vertaling van het gebeuren anno 1978 in het licht van 2002.

Fons van der Stee

- Zijn vermogen met veel onverstaanbare woorden ook niets van enig belang te kunnen zeggen.

Koos Rietkerk

- De man die altijd staat te juichen als iedereen boe roept: Van Agts eigen ja-knikker.

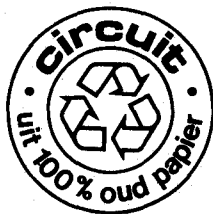
Blijft over no.1, Willem Aantjes:

Met de beste wil van de wereld begrijp ik niet dat Aantjes "met inachtneming van al zijn politieke kwaliteiten die hij bewezen heeft, gekozen kon worden tot "politicus

van het jaar". Eén van de motiveeringen was:

- "Voor het laatst; en terecht!"
- Zou deze motivering er een aanwijzing voor zijn dat de keuze van de parlementaire journalisten een postuum eerbewijs is voor de vele stof die Aantjes hen om over te schrijven heeft gegeven? Zo ja, dan wordt het belang van zo'n onderzoek toch weer relatief.

Ernst Bakker
persmedewerker
D'66 fractie

D'66 EN EUROPA

Op zaterdag 13 januari j.l. vond de eerste van twee D'66-Europadagen plaats in Utrecht. De ongeveer zestig aanwezigen verdeelden zich 's ochtends en 's middags in twee discussiegroepen. Vier onderwerpen kwamen zodoende aan de orde: democratisering, ontwikkelingssamenwerking, landbouw en steun aan bedrijven in moeilijkheden.

Per onderwerp was één inleider aangezocht. Deze had stellingen opgesteld die tevoren, tezamen met enige informatieve brochures, aan de deelnemers waren opgestuurd. Nadat de inleiders hun stellingen hadden toegelicht, ontstonden er steeds levendige discussies over vragen als: Moet hiervoor een Europese of nationale oplossing worden gevonden? Is zo'n Europese politiek wel mogelijk, gezien het verzet daartegen van bepaalde landen? Hoe kan zo'n politiek democratisch bestuurd worden? E.a.

Van de inleidingen en discussies zijn verslagen gemaakt die over enige tijd als brochure zullen worden gepubliceerd, tezamen met de verslagen van de tweede discussiedag.

TWEEDE EUROPA-DAG

Op 17 maart a.s. zal een tweede discussiedag over vraagstukken van Europese samenwerking plaatsvinden te Amersfoort in "Kobus aan de Poort". De onderwerpen zijn:

- Wat kan Europa doen om de emancipatie te bevorderen?
- Het Europese milieubeleid.
- De noodzaak van Europese samenwerking voor de werkloosheidsbestrijding.
- Moet Europa één culturele eenheidsworst worden?

Nadere mededelingen over inleiders, aanvangstijd enz. staan in de volgende Democraat.

Ook deze studiebijeenkomst staat open voor alle leden van D'66 en is gratis. Opgave vóór 6 maart a.s. bij het D'66-secretariaat: (tot 15 februari) Javastraat 6, Den Haag, tlf.070-467188 / 453271; (na 15 februari) Bezuidenhoutseweg 195, Den Haag, tlf.070-858303.

Herman Schaper
secretaris buitenland

Mr. H.J.Zeevalking

Burgemeester van Rijswijk

Uit zijn installatierede: Juist als D'66-er heb ik begrip voor de teleurstelling die mijn benoeming in sommige rijen moet hebben veroorzaakt, want hoe vaak werden wij Democraten wat dat betreft in het verleden teleurgesteld als het ging om burgemeestersbenoemingen elders?

Frans Rogier, sprekend namens de partij, zei onder meer: Onze achterstand in de verdeling van burgemeestersposten is iets ingelopen. Het aantal Nederlanders dat een D'66-burgemeester heeft is van 0,1% tot 0,5% gestegen. Dat is nog geen tiende gedeelte van ons stemmenpercentage. Er zijn dus nog wel enkele burgemeestersposten waar D'66 recht op heeft.

De redactie van de Democraat sluit zich gaarne aan bij de vele gelukwensen die de nieuwe magistraat bij de aanvaarding van zijn ambt heeft ontvangen. De ambtsketen moge hem niet verhinderen van tijd tot tijd zijn pen te hanteren voor een bijdrage aan ons partijblad.

DE DEMOCRAAT IN GESPREK MET SUZANNE BISCHOFF

Suzanne Bischoff,

- geboren 31 juli 1950,
- na kleuter-, lager en voortgezet onderwijs te Wassenaar in 1968 naar Utrecht,
- studeerde daar in vier jaar af aan de internationale richting van de staatkundige afdeling (een soort 7e faculteit die al niet meer bestaat) van de juridische faculteit,
- zwierf een jaar door Azië en werkt sinds 1973 op Buitenlandse Zaken,
- stapte in 1976 over naar het Directoraat Generaal Internationale Samenwerking,
- is gehuwd met Arie Rijke, maar wil uit emancipatorische overwegingen haar eigen naam blijven dragen.
- is woensdag 24 januari beëdigd als lid van de Tweede Kamer en volgt daarin mr. H.J. Zeevalking op, die onlangs burgemeester van Rijswijk werd.

'Ik ben van jongsaf een ontwikkelingsfreak. Mijn geschiedenisleraar heeft me op dat spoor gezet. Hij was een sociale man, wat misschien wel moedig was in Wassenaar. In Utrecht raakte ik, het was midden in de universitaire revolutie, politiek geïnteresseerd. Toch bleef dat ontwikkelingswerk me niet loslaten en in 1972 trok ik als quasi-hippie naar Azië. Ik wilde de ontwikkelingsprojecten van dichtbij zien, meemaken hoe het in het veld toegaat. Die Europese en Amerikaanse hippies vond ik bar vervelend. Ze zaten de hele dag te roken op het strand en, met de travellerscheques in hun rugzak, aten ze 's avonds van de gastvrijheid van zeer arme inlanders. Suzanne Bischoff kijkt een beetje boos als ik zeg dat ze zelf ook niet onbemiddeld was. Ze staat op het punt om echt verontwaardigd te worden als ik haar vertel wat ik dacht

'Ik moet altijd lachen als Westerse mensen, die in hun eigen systeem loonslavernij en dat soort dingen heel gewoon vinden, met omfloerste stem over de rechten van de mens gaan praten'

toen ik hoorde dat ze op Buitenlandse Zaken werkte: dat heeft haar vader keurig geregeld. Een voor de hand liggende gedachte.

'Ik heb me hier echt in moeten vechten. Toen ik in 1973 terugkwam wilde ik iets doen aan ontwikkelingssamenwerking en ik begreep dat dat hier moest gebeuren en niet daar. Op projecten ginds kon je wel koken en vegen en mensen versjouden. Maar je deed eigenlijk nooit iets wat de mensen daar zelf ook niet zouden kunnen doen. Ik moest het zoeken in meer structurele ontwikkelingssamenwerking: zorgen dat de Europese landbouwpolitiek niet negatief werkt voor de arme landen; zorgen dat we onze grenzen niet dichtgooien, juist op het moment waarop die landen iets naar ons gaan exporteren. Zo kwam ik terug uit Bombay. Gepakt door de sfeer in Azië, geschokt door het mechanisch leven hier. Ik herinner me nog dat mijn eerste indruk hier was: wat zijn ze hier rijk in het

PORTRET

van een partijganger

Westen. En kort daarna besepte ik: wat zijn we eigenlijk arm in het Westen.

Ik wilde dus aan de slag. Kwam wel op Buitenlandse Zaken, maar voorlopig nog niet op ontwikkelingshulp. Jan Pronk heeft me later eens verteld dat hij ook dacht: wat moet dat mens hier, enfin, hetzelfde wat jij dacht, maar blijkbaar zijn vooroordelen op den duur toch weg te werken, want ik heb nu al een paar jaar een dagtaak in de handelspolitieke en grondstoffensector van het Directoraat Generaal Internationale Samenwerking op het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Links democraat

Maar dat ruil je nu voor het Binnenhof. Wanneer werd je lid van de partij en waarom?

'Ik geloof dat wij ons niet teveel op Europa moeten verkieken. Europa is een heel naar binnen gericht conservatief bureaucratisch geheel in de wereld. Juist D'66 moet dat hardop durven zeggen. Ik denk ook dat we Europa niet helpen door te roepen: "Right or wrong, my Europe"'

'Toen ik in 1973 terugkwam heb ik lang geaarzeld tussen PvdA en D'66. Behalve het centralisme van de Partij van de Arbeid - ik lees net die redevoeringen van Den Uyl, en daar komt het weer aan alle kanten op je af - viel me ook de manier, waarop ze met elkaar omgaan, niet mee. Je kunt veel hooggestemde idealen ver weg hebben, er moet in de praktijk van alledag iets van te proeven zijn en ik kijk altijd erg goed naar mensen in hun werksfeer. Bij D'66 kwam ik op het absolute dieptepunt in 1975 op het congres in Leiden. Ik voelde me er meteen thuis en werd lid. Ik ben mee gaan draaien in de werkgroep Buitenland. Die werkgroepen, dat is helemaal D'66. Er was niets en toch ging iedereen weer praten, afspraken maken, stukken produceren en uitwisselen... toen ging het vuurtje weer branden. Handtekeningenactie, democraten op straat, nieuwe leden stromen toe. En het besef alom: "Er moet zo'n partij zijn!" In die partij ben ik uit wat je de 'school van Hans' zou kunnen noemen. Ik zou het jammer vinden als we door recente ontwikkelingen zijn critische prikken in de partij zouden moeten missen. Zijn waarschuwing indertijd voor het "links inslapen, rechts wakker worden" in D'66 heb ik me erg aangetrokken. Ik geloof ook erg in die onderlinge correctie van links op links. Wel betwijfel ik of je - wat Hans van Mierlo pleegt te doen - voor het meten van de progressiviteit de PvdA als maatstaf moet gebruiken. Je kunt toch niet zeggen "Socialisten zijn per definitie progressief"? Kijk maar eens rond in Europa. Die jongens in Engeland en Duitsland, dat heeft met progressief, zoals ik het bedoel, weinig te maken. Je zult het nog meemaken - ook hier in Nederland - dat socialisten, tuk als zij zijn op korte termijn successen vanwege hun achterban, veel conservatiever blijken te zijn dan ze zich graag voordoen bij de aanpak van economische problemen.'

Vreemd verwijt

'Ik moet daarom ook wel een beetje lachen, als Vondeling in de Gast-rubriek van de Democraat schrijft dat er geen economen zijn in D'66. Laat hem de ledenlijst nog maar eens nalopen. Zo uit mijn hoofd noem ik De Beer, Labohm, Chin, maar er zijn er meer, misschien niet zo bekend als Tinbergen, niettemin economen. En dat wij geen duidelijk antwoord zouden hebben op vragen die de economische ontwikkeling ons stelt, kan Vondeling eenvoudig niet menen. Terwijl wij tenminste nog een poging doen om enkele echt structurele oplossingen te geven, zegt hij, dat wij ons daar niet over durven uitspreken, terwijl de PvdA dat juist niet doet. Zij kan dat waarschijnlijk ook niet vanwege haar achterban, maar het is vreemd om dat dan D'66 te verwijten. Misschien dragen we niet altijd de goede oplossing aan - en iedereen mag daar kritiek op hebben - maar wij durven tenminste een aanzet voor oplossingen te geven. Even vreemd vind ik het als hij zegt dat D'66 niets doet voor de "gewone man". Hij heeft wellicht gelijk als hij bedoelt dat we in ons politiek handelen te weinig uit zijn op electoraal succes. Als hij dat bedoelt met zijn uitspraak dat politieke strijd niet alleen een intellectuele bezigheid is, maar ook een gevecht om de doodgewone, onzinnelijke, vulgaire macht, dan is dat misschien wel waar. Hoewel ik me afvraag of niet veel van die zogenaamde "doodgewone" mensen het langzamerhand doorhebben dat oppositie voeren iets méér is dan aanhoudend roepen dat de gevolgen van Bestek '81 uitsluitend op de rugen van de minst bedeelde drukken.'

Richtingendiscussie

Ik neem aan dat door het uittreden van Henk Zeevalking en jouw komst er een zekere herindeling van taken moet komen. Wat ga je precies doen in de fractie?
'Er komt inderdaad een herindeling'
Ik krijg ontwikkelingssamenwerking. Dat ligt misschien voor de hand, maar ik ben erg blij dat Jan Terlouw

het wil afstaan. Verder handelsspolitiek, wat ik een heel gelukkige combinatie vind met het eerste. Rond de ideeën over een nieuwe internationale economische orde, kun je van daaruit denk ik, in uitwisseling met Maarten Engwirda, je nationale en internationale economische politiek, ook ten opzichte van de ontwikkelingslanden, op elkaar afstemmen. Verder krijg ik de M van CRM. Dat betekent onder meer de vrouwenemancipatie, waar ik erg blij mee ben. D'66 doet naar buiten wel heel geëmancipeerd, maar er is op allerlei terreinen toch nog wel een en ander te doen. Elida Wessel heeft in haar eentje al erg veel gedaan. Ik geloof dat we vooral de vrouwen zelf extra moeten blijven stimuleren om echt die doorbreking van dat rollenpatroon te bereiken. Daar wil ik samen met de emancipatiecommissie hard aan gaan werken in de partij en in de Kamer.'

Je manifesteert een tamelijk onafhankelijk geluid. Ben je niet bang dat je je straks op het Binnenhof regelmatig zult moeten conformeren aan het fractiestandpunt?
'Ach nee, democraten kunnen toch alles uitpraten. Daar ben ik niet zo bang voor. Bovendien heb ik wat ervaring met delegatieberaad op een aantal internationale conferenties als UNCTAD en dergelijke. Ik hecht wel waarde aan een goed fractiestandpunt. Laat de anderen maar proberen onze partij de richtingendiscussie in de maag te splitsen. Als je 't mij vraagt denk ik dat die discussie eerder moet plaatsvinden binnen het CDA, de PvdA en de VVD. Bij alle drie eerder dan bij ons. En kijk eens in Europa. Iedereen vraagt zich af waarom die drie D'66ers zo onduidelijk zijn dat ze niet ronduit zeggen bij welke fractie zij zich wensen aan te sluiten. Maar dat is het probleem niet. Die fracties zijn onduidelijk.

Je weet toch totaal niet voor welke politiek je kiest als je daarover nú een uitspraak doet. D'66 kiest voor zijn eigen links-liberale Europese politiek.'

Wij gaan intussen wel in discussie over de grondslagen van de partij. Wat vind je daarvan?

'Daarin vertegenwoordig ik helemaal het D'66-standpunt: veel discussiëren, weinig opschrijven en over dat weinige weer onmiddellijk in de discussie.'

Denk je niet dat een partij waarin alle leden een eigen politiek geweten hebben beter is dan een partij met een partijgeweten?

'Jij bent typisch zo'n democraat van het eerste uur, toen de mensen elkaar nog kenden en niemand behoefte had aan structuur. Maar die tijd is voorbij. Je kunt dat vervelend vinden, maar je moet echt beseffen dat er ook binnen D'66 nu veel mensen zijn die

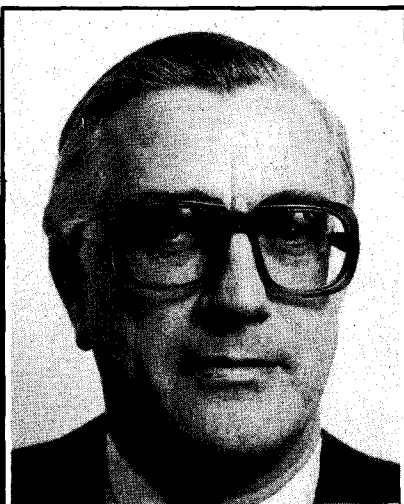
'De heilsstaat van Marx is een stilstaand feit. Daar is nooit over nagedacht hoe die zich bij gewijzigde omstandigheden zou kunnen ontwikkelen'

behoefte hebben aan geborgenheid, aan aanwijsbare herkenbaarheid. En die de heftige discussie die daaraan vooraf moet gaan graag aan anderen overlaten. We zijn geen loslopende club meer, we zijn een partij binnen het systeem. Maar je hoeft je er niet zo druk over te maken, want zolang er nog mensen in de partij zitten - en die zijn er gelukkig - die direct klaar staan om alle heilige huisjes weer omver te trappen, kunnen we best een paar van die huisjes bouwen.'

Stijn Verbeek

* Zie voor een herindeling van taken in de Kamerfractie de volgende Democraat.

'Wij hebben in onze burgerlijke democratie een zekere mate van welvaart gekregen. Wij zijn er nog lang niet, maar relatief gesproken zijn we erg ver. Als ik het vergelijk met alle andere landen dan zijn we misschien alleen wat opvoeding betreft nog wat achter. Zo'n stelsel van permanente educatie, dat komt hier niet zo gemakkelijk van de grond'

UIT EEN REDE VAN AAR DE GOEDE lijsttrekker Europese verkiezingen

"Twaalf jaar geleden - het was op 27 december 1966 - congresseerde D'66 in Krasnapolsky, Amsterdam".

Zo begon Aar de Goede de toespraak op 13 januari jl. in Utrecht bij zijn verkiezing tot lijsttrekker van D'66 voor de verkiezingen van het Europees Parlement.

Hij ging daarna voort met een terugblik van het werk in de partij, in de Tweede Kamerfractie en als Staatssecretaris van Financiën.

"Dames en heren, voordat ik wat gedachten aan u ga voorleggen over enkele kernthema's, die hopelijk een bijdrage vormen voor verdere discussie, in de partij, in de campagne en straks in het Europees Parlement, nog twee verzochtingen. Mijn eerste probleem is hoe je in dat grote gezelschap politiek gesproken op de been blijft, dat je niet ondersneeuwt. Natuurlijk zorgt u ervoor dat die tweede zetel er komt. Maar dan nog. Zeker, we - u merkt nu dat ik in het meervoud spreek - zullen niet bij elk onderwerp het woord voeren. De "Verordening tot vaststelling van het maximale vochtgehalte in ananasvezels" zullen we onbesproken laten, evenals de "Regelen betreffende het gebruik van stempelinkt bij de uitvoer van eendeeieren" - ik noem maar iets -. Het probleem wordt een stuk dringender met een zeer beperkte spreektijd van zeg 5 minuten bij een echt belangrijk onderwerp zoals de behandeling van de gemeenschapsbegroting en de daarmee gepaard gaande botsing tussen Parlement, Ministerraad en Commissie, zoals die zich onlangs voordeed in Luxemburg. "Net voldoende voor een stemverklaring" hoor ik een Tweede Kamerlid zeggen."

"Mijn tweede zorg is wel hoe je met deze getalsverhoudingen voor ogen, en op zo'n grote afstand van de thuismarkt, de band met de partij, met de leden en met de kiezers kunt onderhouden. Want naast het eigenlijke parlementaire werk zie ik dat als het tweede belangrijke aandachtsgedebied. Een geweldige opgave zeker voor een partij als de onze. Ik hoop dat we er als PARTIJ in zullen slagen aan dat vraagstuk alles te doen wat nodig is en dat is veel!"

Dames en heren, wie kennis neemt van de geplande voorlichtingsactiviteiten - landelijk - voor de verkiezingen van 7 juni, ontkomt niet aan de indruk dat we in vijf maanden hebben in te halen wat gedurende twintig jaar volstrekt verwaarloosd is: de burgers duidelijk te maken dat de EEG iets anders is dan het Eurovisie-songfestival.

Dat de EEG, juist onderstreept door die komende verkiezingen, omgevormd moet gaan worden tot een echte gemeenschap van Europese burgers. Dat er een Europese Gemeenschap moet komen, die meer is dan het bureaucratische, niet-democratische gecontroleerde, ondoorzichtige en overmachtige, ver van de burgers afstaande apparaat, dat zetelt in torenhoge gebouwen in het moderne Babylon."

Ook al krijgt het Europese parlement slechts weinig bevoegdheden: "D'66 ziet een verdere groei naar Europese samenwerking als wenselijk en onvermijdelijk. Voor die zaken die een bovennationale dimensie hebben. De Nederlandse samenleving, onze welvaart en welzijn, onze handel en industrie, ons milieu, landbouw en vervoer, en noemt u maar op, zijn in een belangenverstrengeling met die van onze burens in Europa tot lotsverbondenheid veroordeeld. Een Europa of geen Europa. Onze veiligheid kan alleen bestaan bij een Europese veiligheid. Ieder Europees land op zichzelf biedt een te beperkt kader voor de grote problemen van onze tijd. Ik noem u een paar voorbeelden:

- de oplossing van het werkgelegenheidsprobleem, van de economische inzinking die structurele kenmerken vertoont, ligt niet in "Bestek '81" - dat wist u trouwens al - maar in een gemeenschappelijke aanpak, door de Europese Gemeenschap, en dan nog in samenwerking met andere grote economische machten als de Verenigde Staten, Japan e.d.
- de aanpak van het energie-vraagstuk ligt voor Nederland niet alleen in Den Haag; de energie-crisis van 1973 - en wie weet of iets dergelijke zich niet binnenkort herhaalt, zie Iran - heeft duidelijk gemaakt dat Europa kwetsbaar is. Alleen een Europese energiepolitiek kan voorkomen dat we in het slop raken.

- het heeft geen zin te denken dat we ons kleine stukje Europa, dat Nederland heet, veilig kunnen houden door hier geen kerncentrales meer te bouwen, terwijl vlak over onze grenzen, bij Antwerpen, bij Luik, bij Kalkar, en langs de Rijn, de atoominstallaties verrijzen. Zonder enige Europese coördinatie overigens op dit moment. Europees moet dat worden besproken en geregeld.
- het is zinloos Nederland te overdekken met waterzuiveringsinstallaties als we ook niet - en opnieuw: in Europees verband - ervoor zorgen dat onze grote rivieren, de zeeën die ons omringen, de stranden waar we recreëren, beveiligd gaan worden tegen de grote bedreigingen die weizelf hebben geschapen. Ik geef slechts een paar voorbeelden; ze zijn nog met vele aan te vullen."

Uit de vijf kernthema's die De Goede in de komende maanden en later in Straatsburg van belang acht:

"Een Democratisch Europa.

In de eerste plaats zullen we er alles aan moeten doen dat de landen van de Gemeenschap, met alle onderlinge verschillen, parlementaire democratieën zullen zijn en blijven. Dat is echt niet zo'n vanzelfsprekende zaak als het wel lijkt.

- heeft Frankrijk niet meermalen - laatstelijk nog in 1968 - gewankeld op de rand van een echt Generaalsbewind?
- wordt de democratie in de Bondsrepubliek niet van tijd tot tijd belaagd door opkomende nationaal-socialistische en fascistische stromingen?
- is er in Italië niet meermalen sprake geweest van dreigende staatsgrepen?
- En hebben de Rode Brigades er de jongste periode geen blijk van gegeven dat geweld en terreur ook als middel wordt gezien en gehanteerd om gelijk te krijgen?
- en staan er op dit moment niet drie Zuid-Europese landen in de wachtkamer van de EG, die tot voor kort - alle drie - door dictaturen werden geregeerd? In Griekenland werden de kolonels verdreven. In Portugal verdween Salazar. Spanje zag - eindelijk - Franco verdwijnen.
- In alle drie deze landen balanceert de parlementaire democratie nog tussen een afschuwelijk verleden en een onzekere toekomst. Tussen hoop en vrees. Griekenland worstelt met grote economische problemen, gezinnen worden uiteengescheurd: er moet immers brood op de plank zijn en dat is alleen in het Westen te verdienen. Portugal sleept zich van de ene regeringscrisis naar de andere en

ook daar: zonder ingrijpende economische hulp van IMF en EEG is er nauwelijks kans op overleving.

En in Spanje blijven generaals de jonge democratische samenleving slapeloze nachten bezorgen. Bedreigingen te over !

Dames en heren, ik geloof dat een Democratisch Europa niet vanzelf ontstaat en voortbestaat. De democratie wordt altijd weer en overal bedreigd. Die moet bewaakt worden en er moet vóór gewaakt worden. Ik geloof dat een Europees Parlement een forum moet zijn waar voor het behoud en de versterking van de parlementaire democratie in - straks - 12 aangesloten landen bij voortduring moet worden gewaakt en zonodig fel moet worden gestreden.

Niet dat een parlementaire democratie op zichzelf een garantie zou zijn voor een democratische samenleving in zijn geheel. Daarvoor is meer nodig en daarmee kom ik op een tweede punt.

In een democratisch Europa kan een mentaliteitsvorming, het kweken en versterken van een democratische gezindheid niet worden gemist. Democratie is niet slechts een systeem, het is ook een houding!"

D'66 streeft - het is al vaker gezegd - naar een maatschappijmodel - ook op het Europese vlak - dat leidt tot handhaving en vergroting van individuele ontplooiingsmogelijkheden. Deze ontplooiing moet geschieden in vrijheid en verantwoordelijkheid, naar eigen inzicht en overtuiging, in solidariteit met de medemens en zonder politieke, sociale en economische discriminatie van anderen. Ik voeg hier gaarne aan toe dat extra aandacht moet worden gegeven - ook in Europees verband - aan emancipatievraagstukken.

Een derde punt dat bij een democratisch Europa uiteraard niet mag ontbreken is de democratisering van de instellingen van de Gemeenschap zelf. Met de verkiezingen van 7 juni komt er een echte politieke dimensie bij in het Europese proces, die van grote betekenis kan worden. De politieke stromingen in Europa, geworteld in nationale ontstaansprocessen, worden gedwongen op Europees niveau, en dat van dag tot dag, kleur te bekennen in zaken die niet langer meer nationaal kunnen en mogen worden opgelost doch om gemeenschappelijke Europese oplossingen vragen. Ik gaf daar reeds aanduidingen van. Versterking van de Gemeenschap mag niet betekenen een overtrokken centralistisch gezag, maar moet stoelen op een zo open mogelijke besluitvorming, echte controle- en mede-wetgevingstaken door het Europees Parlement en een beleid dat het veelkleurige palet van landen en regio's respecteert.

Een Veilig Europa

Dames en heren, een Europa dat slechts veiligheid voor zichzelf beoogt is een onveilig Europa. Europa moet veel meer een stimulerende factor worden in de procesgang naar behoud en versterking van de wereldvrede. One world or none !

Ik vind dat er toenemende mogelijkheden moeten komen dat Europa via een toekomstige gemeenschappelijke buitenlandse politiek zichzelf actiever betrekt bij eigen en andermans lot. De zaken niet teveel overlaat aan de twee grootmachten die elkaar zozeer wantrouwen en die, als het erop aankomt, eerst en vooral het eigen belang zullen dienen. Het Europa van de 9 - straks van de 12 - mag er voorts niet in berusten dat Europese landen in het Oosten, Rusland zelf inbegrepen, blijvend tot een andere wereld behoren. Waarom zou een generus aanbod van de Europese Gemeenschap aan Oost-Europa om tot een stelselmatige uitbreiding van de betrekkingen op velerlei gebied te komen niet tot wederzijds voordeel kunnen strekken? Zou een fundamentele discussie in het Europees Parlement, in aanwezigheid van parlementaire delegaties uit het Oostblok, over een Europese vredespolitiek niet een bijdrage, ja wellicht een doorbraak kunnen betekenen? Het moet op zijn minst geprobeerd worden !

Europa heeft een taak met betrekking tot de wereldvrede, heeft een taak op het vlak van de mensenrechten maar ook met betrekking tot verheffing van het levenspeil in die vele gebieden op de wereld waar zozeer geleden wordt. dat voor velen nog slechts de dood in ellende de verlossing betekent.

En hiermee, dames en heren, kom ik aan mijn derde thema:

Een met de Derde Wereld Solidair

Europa

We weten dat de Oost-West-tegenstelling de afgelopen dertig jaar de internationale politiek heeft beheerst. Ik denk dat de komende periode - veel sterker dan nu reeds het geval is - beheerst gaat worden door de Noord-Zuid-problematiek, de verhouding rijk-arm.

Uit puur eigenbelang en uit solidariteit met de Derde Wereld zal Europa niet meer kunnen blijven volstaan met geldinjecties en incidentele hulpacties in de ergste noodgebieden. Er is zeker al het een en ander gebeurd, de samenwerkingsaccorden van Lomé zijn daar een voorbeeld van.

Maar fundamenteeler zal zijn dat na vier half of heel mislukte Unctad-conferenties de komende in mei a.s. in Manilla slaagt. Slaagt in die zin dat niet alleen onze grondstoffenschaarste, onze strategische afhankelijkheid, ons beperkt territorium allesbepalend

zullen zijn voor de uitkomst. Maar naast welbegrepen Europese belangen moet een belangrijk oogmerk zijn dat het levenspeil van vele miljarden in de Derde Wereld wordt verbeterd, een levenspeil dat ook dan nog zeer bescheiden zal zijn in vergelijking met dat van ons. Europa moet daarin zijn eigen rol spelen. Nieuwe arbeidsverdelingen tussen rijke en arme landen mogen niet worden tegenwerkt. Protectionistische tendensen moeten bestreden worden, en uitlijfsbehoud, maar vooral uit solidariteit.

Een Schoon Europa

De ontwikkeling van de industriële samenleving na de laatste wereldoorlog heeft in een hoog tempo en in grote omvang plaats gehad. Dat heeft grote welvaart gebracht. Wij hebben er ook onheilspellende nevenverschijnselen mee opgeroepen. De laatste tien jaren pas zijn we ons dat bewust geworden. Toen de Tweede-Kamerfractie van D'66 - het was in 1968 - bij de begroting van Economische Zaken vroeg de ongekende expansie van dat ogenblik voortaan vergezeld te laten gaan van ecologische studies, van inschakeling van milieu-deskundigen, greep de toenmalige Minister de Block de interruptie-microfoon en vroeg: "U spreekt over ecologen, wat zijn dat voor dingen?" Het Was D'66 dat het initiatief nam tot de formatie van de Commissie Mansholt die de problematiek van de Club van Rome politiek heeft trachten te vertalen. Gelukkig is er het nodige op gang gekomen. Het besef dat er grenzen aan de groei zijn wordt evenwel opnieuw bedreigd nu er economische problemen zijn. Eerst werkgelegenheid, dan pas het milieu, dreigt het nieuwe devies te worden.

Onze opdracht zal moeten zijn veel aandacht te geven en te vragen voor een goed ruimtelijk orderingsbeleid, te waarschuwen tegen verdere superconcentraties als Rijnmond en Ruhrgebied, afspraken te bevorderen over maxima waarmee het milieu kan worden belast, vestigingseisen van industrieën die vervuiling teweeg brengen, routes van olietankers, behoud van onvervangbare natuurgebieden in Europa, het schoonmaken en houden van onze rivieren en zeeën, het bevorderen van een veel zuiniger aanwending van grondstoffen, een goede energiepolitiek die verspilling tegengaat en grote gevaren - kernenergie - onderkent en daar wat aan doet.

Een Welvarend Europa

Dames en heren, het zou in dit bestek te ver voeren de zeer vele facetten die aan dit thema verbonden zijn te gaan belichten. Ik vermoed dat de binnenkort te houden tweede Europadag daar meer gelegenheid voor zal bieden. Puntsgewijs wil ik nu volstaan te vermelden waaraan D'66 naar mijn mening aandacht zal moeten besteden.

- Het grootste vraagstuk is momenteel de werkgelegenheid. Ik denk dat, mochten we het vraagstuk van de werkgelegenheid in Europa niet grondig aanpakken, dat een levensgrote bedreiging kan gaan vormen voor de politieke, democratische en maatschappelijke stabiliteit in Europa. De burgers willen zekerheid, veiligheid en een toekomstbeeld dat niet al te somber is. Als die dingen gaan wegvallen, ontstaan allerhande stromingen, die het proces van onzekerheid, onveiligheid en onmaatschappelijkheid zullen versnellen. De onaanvaardbaar hoge jeugdwerkloosheid is zo'n probleem waarvan de mogelijke gevolgen worden onderschat.
- De veel te grote ongelijkheden in inkomen en bestaansmogelijkheden tussen de verschillende landen en regio's in de Gemeenschap moeten versneld worden gereduceerd. Harmonisatie van belasting-systemen, van belastingdruk, van sociale verzekeringen, het zal op den duur onontkoombaar blijken.
- Contrôle op de economische macht moet worden versterkt. De multinationale ondernemingen dienen niet te kunnen domineren in economische processen en ontwikkelingen. Grote doorzichtigheid, betere contrôle, democratisering binnen de bedrijven, maatregelen - internationaal - tegen belastingontwijking zijn nodig.
- Grote aandacht moet worden gegeven aan de achtergestelden in Europa, de gastarbeiders, etnische minderheden.
- Technologische vernieuwing en industriële herstructurering moeten worden bevorderd. De economische mogelijkheden van de lidstaten hangen immers af van posities op de wereldmarkt, van concurrentieverhoudingen, van kwaliteit en hoe danigheden van nieuwe producten."

De Goede rondde zijn betoog af met twee opmerkingen:

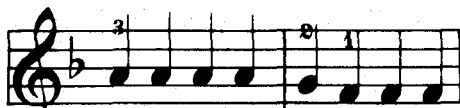
"1. Op het congres in Breda - 4/5 november jl. - is gesproken over onze oriëntering op de verschillende stromingen in het Europees Parlement. Ik constateer dat grote eensgezindheid is gebleken over de voorlopige onafhankelijke opstelling. Ik heb aan die discussie deelgenomen en daaruit mag gebleken zijn dat ik daar geheel achter sta. De aangenomen resolutie terzake is voor mij geheel en al aanvaardbaar. Wel wil ik mijn scepsis tot uitdrukking brengen ten opzichte van diegenen die spreken over een vierde stroming in Europa, die tot stand zou moeten komen door samenwerking van partijen die niet tot de drie hoofdstromingen willen behoren zoals - voorlopig - D'66. Die basis - het niet behoren tot - lijkt mij ondeugdelijk. Veel meer geloof ik dat waar de hoofdstromingen - alle drie - zowel progressieven als

conservatieven zullen bevatten nationalistisch denken en Europees denken, een regelmatig appél op medewerking aan een progressief Europees beleid, middels stemgedrag tot uitdrukking komend, op den duur productiever zal zijn, scheidslijnen zullen opleveren die een basis zouden kunnen gaan vormen voor heroriëntaties; wellicht later voor nieuwe partijformaties, Europees georiënteerd. Laten we ons niet overgeven aan mateloze overmoedigheid dat wij wel eens eventjes de bezem door het politiek Europa van vandaag zullen halen. Mijn idee is dat zeker de eerste twee à drie jaar nodig zullen zijn als een fase van oriëntering daár en van rapportering naar hier. Een goede discussie op een daaraan te wijden Europa-congres te zijner tijd zal ons dan verder de weg moeten wijzen.

2. Mijn tweede opmerking betreft de komende campagne. De verkiezingen gaan over Europa. Het slagen daarvan wordt op zijn minst door twee factoren bedreigd. De eerste is de onverschilligheid bij de burgers waarover ik reeds sprak. Het tweede wat dreigt is dat nationale verhoudingen, tegenstellingen zo u wilt, en het partijpolitieke geharrewar, de aandacht van de Europese zaken zal afleiden. Zeker, Den Uyl, Terlouw, Lubbers, Rietkerk, ook zij zullen zich hopelijk inzetten, maar dan wel terzake van de onderwerpen waarover het nu gaat, moet gaan! En dat is Europa.

Dames en heren, deze Europa-dag was ons startschot voor de komende Europese verkiezingen. De strijd om Straatsburg is begonnen, voor mij als lijsttrekker, maar ook voor U, allemaal!

(samenvatting door Piet van Baarsel)

RADIO&TV

HILVERSUM I 18.19-18.29 uur

vrijdag 2 februari 1979
vrijdag 16 februari 1979
vrijdag 2 maart 1979
vrijdag 16 maart 1979
vrijdag 30 maart 1979

NEDERLAND I 19.50-20.00 uur

woensdag 28 maart 1979
woensdag 6 juni 1979

VAN DE FRACTIEVOORZITTER

Ofschoon in de vorige Democraat uitvoerig verslag is gedaan over de procedures rond de kandidaatstelling voor de Europese verkiezingen, kom ik daar toch nog even op terug. Naar ik hoor doet namelijk in de partij het gerucht de ronde dat ik me tegen de kandidatuur van Hans van Mierlo zou hebben verzet. Dat is onzin. De werkelijkheid is als volgt.

Tot het congres in november wist ik niet beter of zowel Brinkhorst als Van Mierlo zouden zich kandidaat stellen. Ik vond beiden zeer geschikt als lijsttrekker, al zag ik Brinkhorst niet graag vertrekken uit de fractie. Tijdens het congres hield Van Mierlo een toespraakje dat enige beroering wekte en waar velen me over hebben aangesproken en beluisterde Brinkhorst dat nogal wat mensen in de partij vonden dat hij in de fractie hoorde te blijven.

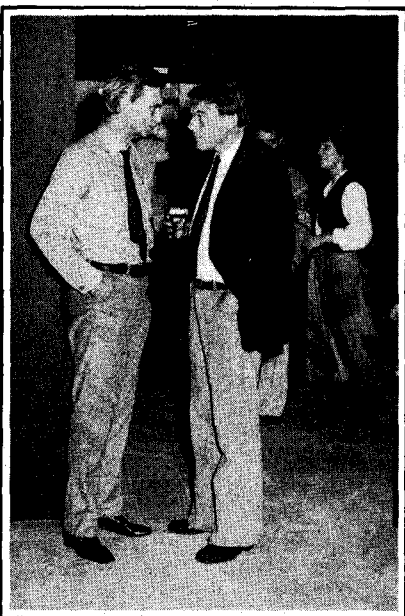
Het gevolg van dat laatste was dat Brinkhorst in de daarop volgende week mededeelde te overwegen af te zien van een kandidatuur. Ik heb er toen bij hem op aangedrongen dat niet te doen, ondanks het nadeel voor de fractie dat zijn eventuele vertrek zou betekenen. Ik vond het namelijk een eis van democratie in eigen kring dat de partijleden echt moesten kunnen kiezen tussen gelijkwaardige kandidaten (in de zin van even algemeen bekend), nu op het congres die kandidatuur zo'n politieke lading had gekregen. Ik vond onverminderd dat beide kandidaten zeer geschikt waren voor de functie, op voorwaarde dat de partij voor hen koos. Behalve het innemen van dit standpunt, dat ik voor niemand geheim heb proberen te houden, heb ik geen acties ondernomen ten aanzien van deze zaak.

Tenslotte verheug ik me er over dat we intussen in Aar de Goede een prima lijsttrekker hebben.

Jan Terlouw.

STEMRECHT

ALS U WILT STEMMEN OP
HET CONGRES.....
LEES BLZ. 3.

WAAROM NIET NAAR HET EUROPEES PARLEMENT?

Het laatste jaar heb ik steeds rekening gehouden met de mogelijkheid dat ik mij kandidaat zou willen stellen voor het Europees Parlement. Voor- en nadelen daarvan - zowel in politiek als persoonlijk vlak liggend - hielden elkaar vaak zozeer in evenwicht, dat ik besloot mijn beslissing daarover zo laat mogelijk te nemen en in ieder geval na het congres. Het Dagelijks Bestuur - waarmee ik hierover gedurende de gehele periode een prettig en vruchtbaar contact heb gehad - was hiervan op de hoogte. Zo kon het gebeuren dat velen op het congres door mijn interventie de indruk kregen dat ik mijzelf reeds kandidaat had gesteld, hetgeen niet het geval was. Het onderstaande is niet geschreven uit een behoefte aan rechtvaardiging, klacht of beschuldiging. Het is een zo feitelijk mogelijke uiteenzetting - op verzoek van de Democraat - van enkele gebeurtenissen en overwegingen, die invloed hebben gehad op mijn uiteindelijke beslissing me niet kandidaat te stellen.

Met Laurens Jan Brinkhorst heb ik in de kleine geschiedenis van de partij veel en prettig samengewerkt. Onze inzichtenzake Europa kwamen en komen in grote mate overeen. Ook t.a.v. de rol die D'66 de komende jaren in het Europees Parlement zou moeten spelen (alsmede in de verkiezingscampagne) waren we het in grote lijnen eens. Qua politieke gaardheid was er, als het dan moet, hoogstens het verschil, dat hij zich binnen de doelstellingen van D'66 meer liberaal voelt en ik meer sociaal-democraat. Een mixture overigens die door de hele partij loopt en juist een krachtig element in de identiteit

van D'66 zou kunnen zijn, indien zij vrijelijk werd erkend in plaats van weggestopt in de voorlopig nogal naïeve droomconstructie van een vierde stroming. In augustus schreef Brinkhorst mij een brief, waarin hij mededeelde dat hij een gesprek met mij wilde omdat hij zelf in de laatste maanden belangstelling had gekregen voor het lidmaatschap van het Europees Parlement. Voor mij was dat een nieuw gegeven. Aan de ene kant was het een opluchting te weten dat - wat ik ook zou beslissen - er in ieder geval een prima lijsttrekker zou zijn. Aan de andere kant zag ik er - gezien onze voorgeschiedenis - tegenop om in de eigen partij met hem in competitie te gaan. Bovendien vreesde ik dat een keuze tussen hem en mij ten onrechte zou kunnen worden ervaren als vooral een keuze voor een politieke richting van de partij. Dit immers was niet het geval, en het geval was niet aan de orde.

Dit was echter niet meer dan een bedenking. Van groter betekenis was de vraag of in het geval van een ticket Brinkhorst-van Mierlo, of omgekeerd, hetgeen door een ieder als sterk werd ervaren, beide personen bereid waren genoegen te nemen met een tweede plaats, indien de verkiezingsuitslag dit zou uitwijzen. In een gesprek in september stelde Brinkhorst mij die vraag. Ik antwoordde hierop dat ik - hoewel ik als tweede aanzienlijk meer risico's liep dan hij - in principe hiertoe bereid was, mits ik niet het gevoel had dat ik van de partijleden en de organen van de partij vanwege mijn politieke instelling, of -verleden, geen eerste mocht worden. Als ik eerste mag zijn, zo stelde ik, dan wil ik ook best tweede worden, als het zo uitvalt. Natuurlijk een nogal onhanterbaar richtsnoer, want hoe kom je erachter waarom je tweede wordt geplaatst. Maar het was dan ook niet meer dan een uitdrukking van een gevoel, en, gezien het verleden, een behoefte aan uitdrukking van vertrouwen. Mijn wedervraag aan Brinkhorst of hij eveneens bereid was tweede te zijn, beantwoordde hij in dat gesprek eigenlijk met nee. Maar als ik binnen 1 à 2 weken mijn beslissing in principe zou nemen, in plaats van na het congres, dan zou het bespreekbaar zijn. Ik zei hem mijn beslissing niet te kunnen vervroegen en deze ongelijkheid in positie onaanvaardbaar te vinden. Later (na het congres) liet Brinkhorst dit standpunt varen en was hij eventueel ook bereid een tweede plaats te accepteren, mocht de verkiezing dit uitwijzen.

In de fractie werd terecht grote waarde gehecht aan het behoud van Brinkhorst in het nationaal parlement. Toen de laatste liet weten dat hij, wanneer hij voor een keuze zou worden gesteld tussen Europees

Parlement en Tweede Kamer, zou kiezen voor Europa, was het niet onbegrijpelijk dat men vanuit de fractie pogingen ondernam om tijdelijk een dubbel mandaat mogelijk te maken. Dit bleek echter statutair niet mogelijk.

Zo was ongeveer de situatie tot aan het congres. Toen ik daar een hartverwarmend applaus kreeg vooraf, voelde ik extra de plicht om te zeggen wat ik op het hart had, met alle risico's van dien. Ik was het eens met de uitgestippelde tactische koers, maar wees erop dat je - op weg naar je doel om een nieuwe fractie te vormen, toch tijdelijk aangewezen bent op het samenwerken met een van de grote fracties. En waar, volgens de HB-resolutie, het plan bestond om bij de Liberale Fractie in te breken, om met elementen daaruit een nieuwe fractie te vormen, leek het me nogal **inconsequent** en **irreëel** om daar tijdelijk onderdak te vragen, waar je van zins bent de zaak leeg te stelen. Geafficheerd en wel. Mocht dus de consequentie van onze doelstelling zijn, dat we eerder aangewezen waren op een tijdelijke samenwerking met sociaaldemocraten, dan moesten we ons niet laten weerhouden door een koudwater-vrees voor socialisten, die ik in toenemende mate in onze partij bespeurde.

Ik geloof dat dit alles niet zo best viel, althans bij een deel van het gehoor.

Die avond hebben Brinkhorst en ik een aantal dingen uitgepraat die ons beïndruyden. De volgende dag meldde hij dat hij besloten had om te kiezen voor het nationaal parlement en uit te spreken dat hij vertrouwen had in mij als lijsttrekker, indien ik daarvoor zou kiezen. Hij voegde hier echter aan toe dat hij wel vond dat in ieder geval een van ons tweeën de lijst zou moeten aanvoeren.

In de Kamerfractie was inmiddels hevige schrik ontstaan over hetgeen ik op het congres had gezegd. Men vreesde dat grote schade zou worden aangericht aan het imago van zelfstandigheid van de partij, als ik straks de enige kandidaat-lijsttrekker zou zijn en als zodanig in het Europees Parlement zou functioneren. Toen Brinkhorst zijn besluit, of voornemen in de fractie bekend maakte om niet op te gaan voor het Europees Parlement, werd door de rest van de fractie op één na hem dringend verzocht hierop terug te komen. Het fractiebelang om hem in Den Haag te houden werd overschaduwd door het partijbelang om iemand naast mij te hebben voor de keuzemogelijkheid en het politieke evenwicht, indien ik mijzelf kandidaat zou stellen. Brinkhorst verklaarde zich bereid dit offer voor de partij te brengen,

*lees verder eerste kolom
onderaan blz. 12*

UIT DE HOOFDBESTUURSVERGADERING VAN DONDERDAG 21 DECEMBER 1978

door Jan Veldhuizen.

In de december-Democraat heb ik aangekondigd dat m.i.v. deze Democraat verslag zal worden gedaan van een aantal discussies en besluiten uit de Hoofdbestuursvergaderingen. In dit stukje staat een storende fout er wordt gesproken over alle dingen die zich tussen half acht en acht uur voordoen. Hier had moeten staan: tussen half acht en 11 uur.

Dit om te voorkomen dat u denkt dat er slechts een half uur vergaderd wordt. (als dat zou kunnen!) of dat juist de dingen in dat ene halfuurtje een speciaal karakter zouden dragen en er daarvan dan geen informatie over gegeven zou moeten worden.

-Het actiepunt 'ledenwerving' krijgt prioriteit, temeer omdat de begroting taakstellend is en uitgaat van een ledental van 14.000. Besloten wordt om de TV-uitzending van 17 jan. '79 te begeleiden met een aantal advertenties.

-De liquiditeitsplanning komt tijdens de volgende HB-vergadering weer aan de orde, omdat vooral de mechanisering van de ledenadministratie hoogst noodzakelijk wordt.

-Een aantal notities van een drietal leden van de Adviesraad met betrekking tot:

vervolg van blz. 11

doch inderdaad alleen als ook ik kandidaat was.

Hoewel ik personen noch fractie het recht ontzeg om er zo tegenaan te kijken en ik ervan overtuigd ben dat vanuit een eigen verantwoordelijkheidsgevoel werd gehandeld, werd me dit toch iets te gortig. Ik wilde eventueel best met Brinkhorst naar het Europees Parlement, maar niet om die reden.

Waarom moest er wel een alternatief voor mij zijn en niet noodzakelijkerwijs een alternatief voor Brinkhorst? Waarom waren de andere kandidaten dan geen goed alternatief voor mij? Omdat zij kansloos werden geacht? Ik had het gevoel dat ik terwille van het imago onder een soort politieke curatele werd gesteld, en hoe respectabel de overweging daarvoor ook geweest moge zijn, toen het beslissingsmoment daar was, was mijn animo om mijn verkiezingscampagne te gaan houden, gedaald beneden het daarvoor vereiste minimum.

HANS VAN MIERLO

- de verlenging van de zittingstermijn van leden van de Adviesraad tot twee jaar,
- het verkiezen van de leden via de Democraat en
- de afhandeling van de gehele procedure door de Landelijke Verkiezingscommissie.

De vice-voorzitter meldt dat het eerste punt reglementair onmogelijk is. Hiervoor is een wijziging in het Huishoudelijk Reglement nodig en behoeft derhalve een congresbeslissing. Verkiezen van de leden via de Democraat is technisch mogelijk, mits alle regio's deelnemen.

De afhandeling van de procedure behoort niet tot de bevoegdheden van de landelijke verkiezingscommissie.

-De vergaderfrequentie van DB/HB is een ander agendapunt. Het DB vergadert een keer per twee weken; na elke 2de DB-vergadering (per 4 weken) volgt de HB-vergadering.

Gebleken is dat een groot aantal HB-leden een lage aanwezigheidsscore op hun naam hebben staan. Het aanwezigheidspercentage loopt van 25 tot 94% met als zeer gunstige uitzondering het HB-lid voor Noord-Holland, Loebas Oosterbeek, die tussen 1 december 1977 en 30 november 1978 alle HB-vergaderingen heeft bijgewoond. Het aanwezigheidspercentage van DB-leden varieert van 71 tot 93%. Aldus het resultaat van het speurwerk van de secretaris-organisatie. Een lage aanwezigheidsscore heeft tot gevolg dat men niet geïnformeerd is over eerder behandelde agendapunten en de daaraanvolgende besluiten door HB of DB. Tevens beïnvloedt dit de inbreng van HB-leden in negatieve zin.

Een ander probleem is iedere keer weer de overvolle agenda, resulterend in een afhandeling van bepaalde punten als een groot deel van de aanwezigen al op weg is naar het station of in het alwéér opschuiven van agendapunten omdat het quorum niet aanwezig is.

Besloten wordt een vergaderprocedure te hanteren die het toelaat dat normale DB-zaken niet meer op de HB-agenda behoeven voor te komen. Is een HB-lid toch geïnteresseerd in bepaalde punten, dan kan hij/zij aan de hand van de agenda en de stukken hierover vragen stellen. De HB-vergaderingen kunnen dan met een beperkt aantal agendapunten meer betrokkenheid van alle aanwezigen verwachten, hetgeen zijn uitwerking zal hebben op de besluitvorming.

-Een bij een aantal betrokkenen circulerend discussiestuk over de opzet van de Europese verkiezingscampagne, opgesteld door de publiciteits-coördinator, wordt zonder nadere aanvullingen goedgekeurd met de opdracht aan hem dit verder uit te werken tot een definitieve campagneopzet.

In de maand januari zullen alle regio's en afdelingen uitgenodigd worden om geïnformeerd te worden over de opzet van de campagne en het aandeel van deze regio's, afdelingen en individuele leden hierin.

-In 1979 bestaat D'66 12½ jaar. Het HB is unaniem van mening dat zo'n gelegenheid aanleiding zou moeten zijn voor de organisatie van een symposium waarin bijv. de rol van de politiek - van D'66 - in de beantwoording van de problemen en mogelijkheden in de toekomst. Besloten wordt dat de publiciteits-coördinator een voorstel zal doen voor de samenstelling van een commissie die zich met de inhoudelijke en organisatorische kant van deze zaak zal bezig houden.

-Hetzelfde feit (12½ jaar D'66) is aanleiding voor een terugblik en uiteraard blikken vooruit en de hieraan te koppelen verwachtingen. Het HB vindt - aan de hand van een tweetal voorstellen van de publiciteits-coördinator - dat dit een fraai onderwerp kan zijn voor een D'66-boekwerk.

Een eenvoudige rekensom geeft aan dat dit boekwerk vrij makkelijk kostendekkend zal zijn. Hoe groot de opbrengst zal zijn blijft een open vraag.

Deze kunnen door u beïnvloed worden als het HB u straks zal vragen uw bijdrage aan te passen, omdat de baten van het boekwerk aangewend zullen worden voor een van de partijzaken met hoge prioriteit.

Van de rondvraag wordt geen gebruik gemaakt. Mede daarom sluit de voorzitter de vergadering om tien voor elf.

DE DEMOCRAAT IN GANGBAAR NEDERLANDS

Is het mogelijk dat de Democraat in gangbaar Nederlands wordt geschreven, vragen ondergetekenden.

"Ondanks een HAVO-opleiding is het ons namelijk niet mogelijk de gehele inhoud van de Democraat te begrijpen. D'66 is naar onze mening een partij, bestemd voor alle Nederlanders, of is het soms enkel een partij voor intellectuelen (dit laatste n.a.v. de opmerking van J.Wessel in de Democraat no.9 dat veel leden behoren tot de groep van jonge intellectuelen met maatschappelijke ambities). Tot slot één voorbeeld (Democraat no.9): "Grondslagen hebben allereerst een interne samenbindende communicatiefunctie en een externe identiteit bevestigende onderscheidende functie." Begrijpt D'66 deze zin zelf wel of zijn wij soms zeer simpele Nederlanders met een beperkte woordenschat en weinig kennis van zinsbouw?"

R. Ootjers en F.C. Ootjers,
Semsstraat 9, Eexterveenschekanaal.

GAST rubriek

Wanneer men een gastenrubriek vult kan men de gelegenheid te baat nemen iets over de gastheer te schrijven. Men kan ook de ruimte benutten om de schijnwerper te richten op wat men primair van belang acht vanuit de eigen politieke benadering.

Kiezend voor een mengvorm wil ik iets opmerken over pragmatisme en daarmee tegelijkertijd iets over christelijke partijformatie.

Het woord "pragmatisme" kan duiden op een levenshouding die wij op bijna elk terrein waarnemen. Een houding die met vooroordelen afrekent, voorzover ze ons het zicht op de werkelijkheid ontnemen.

HANS DE BOER

LID VAN DE TWEDE KAMER VOOR HET C.D.A.

Vandaag, zo stelt men, zijn vooral feiten van belang. De feiten zoals ze zijn en niet zoals ze vanuit vooringenomenheid worden geïnterpreteerd. Het pragmatisme is bang dat die vooringenomenheid tot verstarring, angst voor het nieuwe leidt. Het pragmatisme neemt, de aandacht richtend op de konkrete situatie, afstand van beginselen als samenbindend element van een groep, een partij. Vaak gaat pragmatisme dan ook samen met een pleidooi voor deconfessionalisering.

Verlies

De levenshouding waarop ik doel valt ook binnen christelijke partijen te signaleren. Vaak leidt dat tot een grotere nadruk op het programma en het beleid en tot minder aandacht voor achterliggende visies. Ik acht dat geen winst. Pragmatisme in christelijke kring is het ook wanneer men de totstandkoming van het CDA wenst om uitsluitend langs die weg afbrok-

keling tegen te gaan en een mammoet in het politieke krachtenveld in stand te houden.

Zulk een benadering, verbonden als zij is met een minder nadruk leggen op het christelijk uitgangspunt, moet leiden tot een uitholling van de beginselpartij. En opnieuw is er dan, naar mijn wijze van zien, van winst geen sprake.

Korrektie

Waarom krijgt het pragmatisme zulke kansen? Omdat er ruimte voor gemaakt is door een te dogmatische benadering, zoals die zich met name in het oude partijenbestel uitte. Pragmatisme is daarop een reactie en een korrektie. Het waarheidselement in het pragmatisme niet verdoezelend, blijf ik van oordeel dat zulk een levenshouding, indien zij de overhand krijgt, grote gevaren in zich houdt en een einde maakt aan beginselpolitiek.

De PvdA en D'66 doen het soms voorkomen alsof zij aan elkaar verwant zijn vanuit het begrip 'vooruitstrevendheid'. De socialistische doen er naar mijn mening goed aan de tegenstellingen in het ideële vlak tussen hen en pragmatisten niet te versluieren.

Wie principiële uitgangspunten afwijst loopt het gevaar de volkswil tot absolute norm te verheffen. Op den duur zal blijken dat vanuit een pragmatische levenshouding geen kracht geput kan worden om in een samenhangend beleid op lange termijn maatschappelijke vernieuwingen tot stand te brengen.

Kracht

Pragmatisme als dominante levenshouding ervaar ik als een gevaar voor christelijke partijformatie. Natuur-

lijk bezitten wij niet het monopolie te weten wat goed is voor ons land, onze burgers. Niettemin geloven wij dat de Boodschap van het Evangelie een boven alles te waardenen kracht is, ook voor een partij. Een kracht om onze ogen te openen en ons geweten wakker te houden voor de gerechtigheid die God op deze wereld door mensenhanden doorgevoerd wil zien worden. Open ogen voor solidariteit die Hij eist. Bereidheid ook om handen en voeten aan vrijheid en vrede te geven, als een geluksbeleving, die God aan mensen toebedeeld wil zien.

Onder dit gezichtspunt beziet de christen-democratie de overheid en wil ze invloed uitoefenen. Welslagen van zulk een beginselpolitiek vindt grenzen in harten en gezindheid van mensen. Vanuit het zo vaak falen van mensen vraagt men zich wellicht af waar iemand de moed vandaan haalt partijvorming op grond van christelijke uitgangspunten voor

te staan.

Het nochtans geroepen zijn naar alle geboden van God te leven geeft ons een onafwijsbare opdracht in handen. Het is deze opdracht, en de hoop die wij op grond van het Evangelie voor de mensheid blijven koesteren, waarin wij inspiratie vinden voor het politiek handelen.

Effekt-norm

In de westerse wereld wint de pragmatische levenshouding veld. Steeds minder vragen mensen zich af of een bepaalde handeling moreel of ethisch juist is. De eerste vraag is: wat is het praktische effect van die handeling. Is dat een gewenst effect, dan is daarmee die handeling tot een juiste verklaard.

Waarom dit hele vertoog?

Niet om wat ik over pragmatisme opmerkte allemaal in de schoenen van D'66 te schuiven. Maar D'66 is wel met het begrip pragmatisme geboren. Later heeft men ervaren dat blijvende motieven en beginselen van waaruit men werkt eveneens van belang zijn.

De toekomst zal leren of men tegelijkertijd en praktisch handelen, feitelijke standpunten en een zich laten leiden door een mensvisie, een overtuiging, kan combineren op een manier die de politieke feitelijk niet overlevert aan de terreur van de praktische doeleinden.

KANDIDATENLIJST EUROPEES PARLEMENT

Op vrijdag 5 januari 1979 heeft de Landelijke Verkiezingscommissie de uitslag van de interne verkiezingen voor het Europese Parlement vastgesteld.

De lijstvolgorde werd op zaterdag 13 januari j.l. door de Landelijke Verkiezingscommissie bekend gemaakt. De lijst luidt als volgt:

1. Aar de Goede
2. Suzanne Dekker
3. Herman Schaper
4. Doeke Eisma
5. Werner Uerz
6. Anton de Man
7. Arend Meerburg
8. Arie Manten
9. Nico Wegter
10. Jan Fokko Jansen van Tuikwerd
11. Hein van Oorschot
12. Albert van Wijk
13. Arjen Meij
14. Emar Vogelaar
15. Henk Potman
16. Frank Baas
17. J.B. Coorengel
18. F.Ph. Kuethe
19. Jan van Berkom
20. Henk de Goede
21. Arnold Balfort
22. Johan Juurlink

ingezonden BRIEVEN

INGEZONDEN BRIEF, MAAR NU VAN DE REDAKTIE

De redaktieraad worstelt al enige maanden met een groot probleem: de stroom van ingekomen brieven wordt als maar groter en de lengte van deze stukken neemt ook toe. Op zich is het een verheugend verschijnsel, dat zoveel lezers/lezeressen hun betrokkenheid bij D'66 omzetten in een bijdrage voor de Democraat. De keerzijde van de medaille is echter, dat de redaktieraad al deze brieven in hun volledige omvang niet in de Democraat kwijt kan. Als wij alles onverkort moeten plaatsen, moeten wij iedere Democraat minstens 40 pag. laten tellen. Financieel gezien is dat onmogelijk.

Daarom deze noodkreet aan de schrijvers: beperk de lengte van jullie ingezonden brieven en schrijf alleen een stuk als het onderwerp voor het merendeel van de D'66 leden van belang is.

Andermans scheppingen bekorten of afwijzen is voor ons geen prettige taak!

REACTIE OP "UIT DE FRACTIE"

door A.L. Goossens, Hellevoetsluis.

Als democraat van het eerste uur volg ik met grote aandacht de politieke opstelling van de fractie van D'66 in de Tweede Kamer, evenzo de gesprekken die b.v. via de E.O. radio werden uitgezonden met Erwin Nypels. Met grote aandacht las ik het artikel in de laatste Democraat over de fractie; duidelijk werd uit dit artikel, waar het grootste deel gaat over de ambtenaren, dat de opstelling van D'66 in nauw verband moet worden gezien met een rapport over "De ambtenaren en zijn trend" van Erwin Nypels.

Als men als partij een rapport laat samenstellen waarvan zulke belangrijke uitspraken het gevolg zijn, verwacht men dat men hier bijzondere aandacht aan besteedt. Als betrokkene en als democraat vraag ik mij af, mag men van zo'n slecht samengesteld rapport, vergaard uit krantenartikelen en opmerkingen of constatering van de heren Halberstadt, van Herwaarden en de Kam zo'n politiek oordeel vellen, zou men dit ook doen als men dit had laten samenstellen door de ambtenarencentrale.

Een ieder die zich enig inzicht heeft verschaft van de loon- en inkomstenopbouw van Nederland zal dit rapport in de prullemand doen belanden, als onvolledig en eenzijdig. Ik wil dit nalaten, hoe interessant ook om een Democraat te vullen. Het gaat mij om het principe. Namelijk als democraat een politiek oordeel vellen zonder de partijen te horen, waarom de ene (anti)kant wel gehoord en niet de andere (pro)kant. Niet alleen is dit een politiek oordeel, maar men heeft het ook over de inkomens van 920.000 ambtenaren, en gaat men als politicus ook op de werkgeversstoel zitten. Voor het gemak scheert men deze ambtenaren over één kam, net zoals het publiek dit doet, toch zijn er meer dan 420.000 ambtenaren die minder dan f 30.000,- per jaar verdienen, toch zijn er 150.000 ambtenaren die het minimum loon verdienen, en dat is per 1-1-'79 f 1619,80 per maand bruto.

Het is onbegrijpelijk voor kiezers van D'66 dat men als democraat na laat die groepen te horen die daarbij betrokken zijn. Het is onbegrijpelijk dat als de fractie stelt dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen, zonder daarmee hun beleid in overeenstemming te brengen. Het is onbegrijpelijk voor een partij als D'66 te stellen dat wij ALLEN samen een te grote claim hebben hebben gelegd op de huidige economie.

Toch zijn er in Nederland 110.000 jeugdwerklozen die minder dan het minimumloon krijgen; toch zijn er 500.000 minimumloners, waarvan via ontduiking er 100.000 nog minder krijgen; toch zijn er 420.000 WAO'ers waarvan slechts 6% meer krijgen dan het minimumloon; toch zijn er miljoenen bejaarden die f 1345,- per maand krijgen bruto, enz. enz. En als allen schuldig zijn dan houdt dit ook in dat men vindt dat deze groepen die van het sociaal minimum leven te veel krijgen. Welke weldenkende democraat wil deze opvatting overeind houden?

De opstelling van D'66 over deze groepen laat duidelijk blijken dat binnen D'66 geen plaats is voor die groepen; ook is duidelijk dat D'66 mee doet om die groeperingen mond-dood te maken, door hen niet aan te horen, door hun geen beslissingsbevoegdheid te geven en hen uit te sluiten van beslissingsbevoegdheid en van invloed op organen van partij tot gemeenteraad en Tweede Kamer. Nee de beter geleerden en beter betaalden weten wat goed voor hen is en, ik weet dat dit cru klinkt, door eerst hun eigen zakken te vullen, want ook voor vele D'66'ers is het hemd nader dan de rok.

Het bewijst ook eens te meer dat het oprichtingsideaal van D'66, namelijk een democratische maatschappij-

vorming, een democratie die gebaseerd is op persoonlijke verantwoordelijkheid en persoonlijke aansprakelijkheid reeds lang vergeten zijn. En om die idealen te bereiken streefden de oprichters van D'66 naar maatschappelijke spelregels, zoals het mondig maken van diverse groeperingen, het geven van voorlichting en vrije scholing met gelijke kansen, met beslissingsbevoegdheid voor die organen waarin die groeperingen leven en werken. Het bewijst dat die idealen vergeten zijn en men ze zelfs niet wil of kan realiseren binnen haar eigen orgaan, de partij.

Men houdt zich liever vast aan het voortbrengen van populaire figuren zoals Hans van Mierlo en Jan Terlouw, want hoe men het ook keert of wendt, hun persoonlijk optreden bepaalt het gezicht en het aantal zetels van D'66, niet een politiek ideaal. Juist omdat dit ideaal dat als rode draad door een partij behoort te lopen, ontstaat het feit dat vele handige figuren zich binnen D'66 ontplooiën, niet omdat zij een ideaal hebben dat evenwijdig loopt met de partij, maar omdat zij zelf zich belangrijk achten en men zich liever bezig houdt met politiek gekonkel in plaats van met de opbouw van een maatschappelijk ideaal.

Het zou D'66 sieren als zij terugging naar haar oorsprong van ontstaan, namelijk het proberen van het opvullen van een maatschappelijk hiaat in onze democratie, met gelijke maatschappelijke rechten voor ieder, niet geremd door een wetgeving die de sterkste voorop plaatst. Men zou als kamerlid hieraan kunnen meewerken door, voor men een oordeel velt, die groeperingen te vragen naar hun mening en gedachten; men zou als partij kunnen proberen een inbreng te vinden voor hen die niet zo van de tongriem gesneden zijn. En men zou het na moeten laten laten zulke zware beslissingen te laten afhangen van rapporten, waarvan "De ambtenaar en zijn trend" een slecht voorbeeld is.

Bewust stel ik de vraag aan alle democraten: Mag D'66 een populaire figuur gebruiken als basis voor haar bestaan als politieke partij? Of concretiseren wij het ideaal van de oprichting van D'66? Of zal men met een afscheid van Jan Terlouw ook afscheid moeten nemen van D'66 als belangrijke partij, of wachten wij op een derde kans??

d'66

ADVIESRAAD

De Adviesraad is 13 januari weer bijeengeeweest. Deze keer een vergadering, gebonden aan een strak tijdschema. Maar ook deze barrière bleek niet opgewassen tegen hetgeen de AR-leden te berde brachten. De vergadering liep weer uit.

Een brandende vraag kwam boven: hoe moeten nu precies notulen van een vergadering er uit zien. De uitvoerders - maar die hebben geen stem in het kapittel - zouden ze bij voorkeur beknopt houden, een deel van de Adviesraad wil graag nog eens kunnen lezen wie nou precies wat gezegd heeft, en een ander deel wil zo wel het een als het ander. En de notulist hij schrijft voort.

Het Reglement van Orde prijkte weer op de agenda.

Wederom werden een paar artikelen doorgesproken en goedgekeurd. Slechts één artikel is terugverwezen naar de commissie. Bij een volgende vergadering zal dan het Reglement van Orde in werking kunnen gaan treden.

De Adviesraad vraagt zich bij tijd en wijle af waar ze nu precies advies over moet uitbrengen. In een vorig jaar is daar al eens een inventarisatie van gemaakt en mevrouw Jaspers had voor deze vergadering het nog eens op een rijtje gezet.

Het presidium - dat is de voorzitter en de beide vice-voorzitters - gaat binnenkort eens praten met het Hoofdbestuur, met de fractie en met de SWB om een soort urgentielijst voor de Adviesraad bijeen te garen waar de Raad dan de komende tijd mee uit de voeten kan.

In portefeuille lag al enige tijd een motie van Van den Berg over het Inkomensbeleid. De Adviesraad was het inhoudelijk met de motie eens maar het leek haar toch beter het stuk door te spelen naar de sociaal-economische werkgroep van het SWB, die dan de praktische uitvoering hiervan weer door kan geven aan de fractie. Aldus besloten.

Aan de orde kwam voorts een notitie van mevrouw Oldenziel e.a. over de mogelijkheid om via De Democraat landelijk per post te stemmen voor de nieuwe leden van de Adviesraad, die rond 1 april zal moeten gaan optreden. Een voorwaarde hierbij is echter - om praktische redenen - dat alle regio's besluiten de verkiezing van hun Adviesraadleden op die wijze per poststemming te laten gebeuren.

Ter vergadering bleek dat één regio voorkeur geeft aan stemming tijdens een Algemene Regiovergadering. De anderen bleken het met die voorkeur nogal moeilijk te hebben. We hebben overigens niet de indruk dat het

betreffende regiobestuur met zijn besluit de bedoeling heeft gehad de andere regio's voor de voeten te lopen.

Het verslag van de fractie hield in dat Henk Zeevalking in de dubbelrol van burgemeester en Tweede Kamerlid (tot 26 januari a.s.) optrad. Hij blikte terug op zijn bijna 2 jaar kamerlidmaatschap. Hij liet er geen twijfel over bestaan dat hij liever achter dan vóór 'Der Grüne Tisch' zit. Gevoelens van teleurstelling en machteloosheid kon hij moeilijk onderdrukken als het zaken betreffen van Justitie en van Verkeer en Waterstaat; als hij keek naar de wijze waarop de huidige Minister van Verkeer en Waterstaat (welke post hem wellicht zou zijn toebedeeld zo er ooit een tweede Kabinet Den Uyl zou zijn geweest) de problemen aanpakt (zoals bevordering van het openbaar vervoer) en ook als hij ziet wat zijn opvolgster op Justitie van de door hem op gang gebrachte ombuigingen terecht brengt. Overigens heeft Henk Zeevalking veel waardering voor de wijze waarop in de fractie wordt samengewerkt; een ieder krijgt de ruimte die hij nodig heeft. Henk kennende, heeft hij die wel nodig.

Jan Terlouw liet een aantal politieke toppers van de afgelopen tijd de revue passeren. De zaak Aantjes, het LNG-debat, waarbij Ineke Lambers veel lof kreeg toegezwaaid, en de vervolgebatten op Bestek '81. Hij maakte nogmaals duidelijk dat de fractie een onafhankelijke oppositie voert, waarbij het ook kan voorkomen dat D'66 de Regering op bepaalde onderdelen steunt. Dat regeringspartijen hierop onmiddellijk met liefdesbetuigingen reageren, is iets waar de fractie niet koud of warm van wordt.

Vanuit de Adviesraad kwamen de nodige vragen/opmerkingen. Uiteraard over de abortus waar de Adviesraad zelf een advies over heeft gegeven. De fractie is van mening dat de vrucht van dit kabinet nog niet voldragen is; eerst moet worden afgewacht wat aan de Kamer als boring zal worden voorgelegd. Over de zaak Menten is de fractie van oordeel dat uitspraken van de rechterlijke macht wel gerespecteerd en uitgevoerd behoren te worden, maar dat kritiek vanuit de de volksvertegenwoordiging bepaald mogelijk moet zijn. De heilige koe van de rechterlijke macht mag ook wel eens bij de horens worden gevat.

Met betrekking tot de Urenco zaak blijft de fractie van mening dat er geen haast moet worden gemaakt met het bouwen van kerncentrales. De energievoorziening moet op korte termijn in zijn algemeenheid worden bekeken. En zo passeerden in hoog tempo nog een aantal zaken de Adviesraad, zoals de ambtenaren, de casino's, de drie van Breda, CRM en de commissie Schöffers. Maar de tijd drong, de Europeanen dromden binnen,

de t.v.ploeg legde de kabels uit, de spanning steeg ten top: wie wordt de D'66-er in Europa?

Het NOS-journaal heeft er uitgebreid verslag van gedaan; dat het Aar de Goede is geworden is geen geheim meer dat verklapt is door

Kitty Warburg

VERKIEZINGEN LEDEN ADVIESRAAD

Volgens het Huishoudelijk Reglement moeten jaarlijks de leden van de Adviesraad opnieuw worden gekozen. Deze verkiezingen moeten per regio plaatsvinden en de zetelverdeling per regio geschiedt op basis van een verdeelsleutel die volgens de regels van het HR jaarlijks door het HB wordt bepaald.

Begin januari heeft een ledentelling plaatsgevonden, die heeft uitgewezen dat D'66 op dat moment 11508 in Nederland woonachtige leden telde. Dit aantal is lager dan verwacht, omdat per 1 januari jl. circa 630 leden voorlopig uit het bestand zijn verwijderd, omdat zij noch over 1977 noch over 1978 aan hun contributieverplichtingen hadden voldaan. Bovendien zijn er nog 37 leden die in het buitenland wonen en zijn er nog 94 leden, waarvan het juiste adres ontbreekt:

Voor de verdeelsleutel van de 50 Adviesraadszetels tellen dus slechts 11508 leden mee. Iedere regio heeft recht op een vaste zetel, zodat nog 38 zetels op basis van het ledenaantal per regio worden verdeeld. De verdeling van de zetels is als volgt geworden:

Groningen	3	Noord-Holland	9
Friesland	2	Zuid-Holland	11
Drenthe	2	Zeeland	2
Overijssel	4	Noord-Brabant	4
Gelderland	5	Limburg	2
Utrecht	5	IJsselmeer- polders	1

In vergelijking met de huidige verdeling verliest Noord-Holland een zetel en wint Overijssel een zetel. Deze ledentelling heeft uitgewezen dat de spreiding van ons ledental wat beter wordt. De overheersing van het Westen en Midden van het land begint iets af te nemen, hetgeen op zich een verheugend verschijnsel mag worden genoemd.

In de volgende Democraat hoop ik wederom enkele statistische gegevens over ons ledenbestand te verstrekken.

De verkiezing van de Adviesraadleden wordt door de regiobesturen georganiseerd. Hoe dit geschiedt zal door deze besturen aan de leden worden bekend gemaakt en in de volgende Democraat zullen wij hierover zo nodig nadere informatie verstrekken.

Frans Rogier.

PARTIJDEMOCRATIE
EN HAAR EXTERNE WERKING

door P.J.Boukema en H.Daudt.

Vrij algemeen worden politieke partijen omschreven als organisaties die kandidaten stellen voor bestuurlijke en vertegenwoordigende functies met als doel om het overheidsbeleid op alle terreinen te beïnvloeden op basis van een programma dat enigerlei samenhang bezit door een visie op de maatschappij.

Deze beide functies, kandidaatstelling en programmaformulering, vindt men niet alleen in meerpartijstelsels maar ook in éénpartijstelsels, waarin slechts één partij kandidaten voordraagt en de maatschappijvisie en het daaruit afgeleide politieke programma voor de samenleving monopoliseert. Eveneens vindt men in meerpartijstelsels deze beide functies terug bij zogenaamde belangenpartijen, bijvoorbeeld een boerenpartij of een middenstandspartij die, ofschoon opgericht ter accentuering van een specifiek deelbelang, in de praktijk er niet aan ontkomen zich een oordeel te vormen over de meest uiteenlopende aspecten van het overheidsbeleid.

Omschrijvingen van democratie vinden minder algemeen instemming. Veelal wordt aan het begrip een zodanige inhoud gegeven, dat men een organisatie democratisch noemt, wanneer alle leden, of alle burgers wanneer het een staat betreft, invloed kunnen uitoefenen op het besturen van de organisatie, met andere woorden wanneer alle leden of burgers in dit opzicht in principe als gelijkwaardig worden beschouwd. Anderen daarentegen vinden deze omschrijving wel een aardige stap op de goede weg, maar menen dat men pas van democratie behoort te spreken wanneer alle leden of burgers gelijke invloed op het besturen kunnen uitoefenen. De vraag rijst dan of dit ooit mogelijk is. Wanneer in een organisatie enigerlei leiding is gekozen, dan zal deze altijd meer invloed hebben hoezeer de leden de leiding ook onder curatele stellen. En wanneer men om die reden geen leiding wil kiezen maar als algemene vergadering zichzelf wil besturen als directe democratie, dan beperkt men de mogelijkheden tot organisaties van enkele tientallen leden; in grotere organisaties is een dergelijk stelsel immers praktisch onuitvoerbaar. Maar ook dan - zelfs bij een groep van hooguit tien leden - zullen er altijd enkelen zijn die door welke bekwaamheden dan ook meer invloed uitoefenen dan anderen. Wanneer democratie wordt omschreven als een organisatievorm met gelijke invloed van alle leden of burgers, dan zal men

dus tot de conclusie moeten komen dat dergelijke organisaties onbestaanbaar zijn.

De politicoloog Robert A. Dahl reserveert de term democratie dan ook voor een onbereikbaar, ideaal systeem, waarin de macht vrijwel gelijk is verdeeld over de leden, terwijl hij de term polyarchie (heerschappij door velen) gebruikt voor organisaties waarin alle leden enigerlei invloed kunnen uitoefenen. Het zal duidelijk zijn dat in dergelijke organisaties grote ongelijkheid van invloed kan en zal voorkomen; naarmate deze ongelijkheden minder groot zijn, spreekt men dan van een meer democratische organisatie zonder overigens de illusie te koesteren dat het gelijkheidsideaal ooit bereikt kan worden en dat de ongelijke invloedsverdelingen geheel zullen verdwijnen. Maar - en dat is het probleem in de praktijk - sommige ongelijkheden zijn vermijdbaar, andere daarentegen onontkoombaar door de grootte van organisaties, de verschillende bekwaamheden van de leden en de eisen van doeltreffend functioneren van organisaties.

Uit het voorgaande volgt dat, wanneer er sprake is van partijdemocratie, men het alleen kan hebben over de mate waarin alle leden invloed kunnen hebben en niet over de gelijke invloed van alle leden. Partijen immers zijn massaorganisaties, met duizenden, tienduizenden of honderduizenden leden, verspreid over het gehele land, met onvermijdelijk plaatselijke, regionale en landelijke raden, besturen en partijbureau's die wel als centra van ongelijke invloedsconcentraties moeten fungeren.

De vragen waar het bij partijdemocratie om gaat, betreffen welke regelingen er nodig zijn om alle leden invloed te kunnen laten uitoefenen op de organisatorische leiding van de partij, op de programmaformulering en op de kandidaatstelling en vervolgens hoe de relaties moeten worden geregeld tussen kiezers, partijleden en volksvertegenwoordigers.

Politieke partij en volksvertegenwoordiger

Politieke partijen trachten niet zozeer via hun bestuursorganen het overheidsbeleid te sturen, alswel door de activiteiten van geestverwante volksvertegenwoordigers en bewindslieden. Hun inzet, bekwaamheid, stemgedrag en dergelijke zullen mede bepalend zijn voor de mate waarin het programma van de politieke partij, waartoe zij behoren, wordt gerealiseerd.

Dit maakt het begrijpelijk dat partijleden niet slechts het partijprogramma en de kandidatenlijst willen vaststellen, maar ook - via de partijbesturen - de volksvertegenwoordigers en bewindslieden aan de lijn willen

houden. Is echter zeggenschap van de partij over geestverwante volksvertegenwoordigers en bewindslieden aanvaardbaar en zo ja, in welke mate?

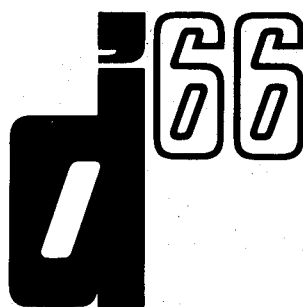
Vanaf de vestiging van onze vorm van representatieve democratie is de verhouding tussen kiezers en volksvertegenwoordigers in discussie. Aanvankelijk - vooral in de tijd dat van partijvorming nog nauwelijks sprake was - overheerste de opvatting dat de volksvertegenwoordiger, eenmaal gekozen, in volkomen vrijheid zijn standpunt moet kunnen bepalen. Ook door stembusafspraken mocht een volksvertegenwoordiger niet gebonden worden anders te handelen dan waartoe hij zich in geweten verplicht achtte. Reeds in de Grondwet van 1814 vindt deze gedachte haar neerslag in artikel 62 (nu: 96) dat voorschrijft dat de Kamerleden stemmen "zonder last van of ruggespraak met hen die benoemen."

Inmiddels is ons politieke bestel ingrijpend gewijzigd. Politieke partijen zijn in het leven geroepen en het kiezersvolk is sterk uitgebreid. Voorts leidt ons kiesstelsel ertoe dat de verkiezingsstrijd niet allereerst gaat tussen personen alswel tussen partijen. De verkiezingsuitslag wordt dan ook uitgelegd als een uitspraak over de mate waarin partijen en hun programma's door de kiezers worden gesteund.

Sommigen, zoals de Duitse staatsrechtgeleerde G. Leibholz in zijn 'Das Wesen der Repräsentation und der Gestaltwandel der Demokratie in 20. Jahrhundert' (1966) trekken hieruit de conclusie, dat de representatieve democratie zich heeft ontwikkeld tot een partijenstaat. Dat wil zeggen een staat, waarin de volkswil gevormd wordt door de politieke partijen en het parlement de plaats is waar de gemachtigden van de partij die in de partijkantoren genomen beslissingen komen meedelen. In een dergelijke gedachtengang is er voor een verbod van last en ruggespraak geen plaats en gedijen het imperatief mandaat (bevoegdheid politieke partij 'eigen' volksvertegenwoordigers - ook tijdens de rit - instructies te geven) en het terugroepingsrecht (dit is recht politieke partij 'haar' volksvertegenwoordigers te dwingen hun zetels ter beschikking te stellen).

Erkenning van de opgetreden veranderingen in het politieke bestel heeft echter nog niet te leiden tot aanvaarding van de consequenties die Leibholz daaraan verbindt. Vooral moet bezwaar worden gemaakt tegen zijn opvatting over de relatie tussen politieke partij en volksvertegenwoordiger. Allereerst moet bedacht, dat de kiezer - meestal geen lid van een politieke partij - zich formeel slechts uitspreekt over de samenstelling van een vertegenwoordigend lichaam. Het stemmen op een bepaalde

EUROPEES PROGRAMMA 1979

Politieke Partij Democraten '66

INHOUD	blz.
1. INLEIDING	3
1.1. Waarom en tot hoever Europese samenwerking?	3
1.2. Welk soort Europa wil D'66?	3
1.3. Is D'66 tevreden met de Europese samenwerking?	3
1.4. Het belang van de Europese verkiezingen	3
1.5. Welke prioriteiten ziet D'66 binnen Europa?	4
II HET DEMOKRATISCH EUROPA	5
2.1. Inleiding	5
2.2. Democratisering van de Gemeenschap	5
2.3. Rechtsbescherming en mensenrechten in de Gemeenschap	6
2.4. Europa voor de burgers	6
2.5. Emancipatie van vrouwen en mannen	7
2.6. Ethnische en kulturele minderheden	7
III EKONOMISCH EN SOCIAAL BELEID	8
3.1. Inleiding	8
3.2. Economische orde	8
3.3. Economische en monetaire eenwording	8
3.4. Werkgelegenheid	9
3.5. Industriële herstructurering	9
3.6. Regionaal beleid	10
3.7. Democratisering arbeidsverhoudingen	10
3.8. Konsumentenbeleid	11
3.9. Mededingingsbeleid	11
3.10. Milieubeheer en Ruimtelijke Ordening	11
3.11. Energie	13
3.12. Verkeer	13
3.13. Landbouw	14
IV KULTUUR, EDUCATIE EN ZORG	17
4.1. Inleiding	17
4.2. Cultuur	17
4.3. Edukatie	17
4.4. Zorg	17
V HET BUITENLANDS EN DEFENSIE- BELEID VAN DE GEMEENSCHAP	19
5.1. Inleiding	19
5.2. Ontwikkelingsbeleid	19
5.3. De verhouding tot Oost-Europa	20
5.4. De mensenrechten	20
5.5. Defensie en Wapenbeheersing	20
5.6. De Europese Politieke Samenwerking	22
VI DE UITBREIDING VAN DE EG	23
6.1. Algemeen	23
6.2. Toetreding	23

I. INLEIDING

1.1. Waarom en tot hoever Europese samenwerking?

Uitgangspunt voor D'66 in dit Europese programma is de wenselijkheid van verdere Europese eenwording. Tussen de lidstaten van de EG is in de loop van de jaren een belangenverstrengeling ontstaan, die geleid heeft tot een feitelijke Europese lotsverbondenheid. Juist in Europa wordt steeds duidelijker dat nationale soevereine staten, zoals Nederland, in vele opzichten een te beperkt kader zijn geworden om de problemen van de huidige tijd op te lossen. Dit betekent dat een progressief beleid, zoals D'66 zich dat voorstelt, ook op het binnenlandse vlak niet mogelijk is zonder de totstandkoming van een democratisch, verenigd Europa.

Natuurlijk betekent dat niet, dat wij met alle ontwikkelingen meegaan als ze maar in Europees verband plaatsvinden. Zoals uit dit programma blijkt heeft D'66 duidelijke opvattingen over de richting waarin de samenleving zich moet begeven. Zij zal daar ook in het Europees Parlement voor strijden.

Een uitgebreide en versterkte Gemeenschap zou natuurlijk alleen daar de uitoefening van bevoegdheden moeten overnemen van de nationale staten waar een louter nationaal beleid onvoldoende is. In de Europese Gemeenschap gaat het er in de eerste plaats om, de samenwerking op het gebied van de economische, sociale en monetaire aangelegenheden te versterken. Alleen dan kunnen de inflatie en de steeds toenemende werkloosheid worden bestreden en kan een rechtvaardige internationale arbeidsverdeling tot stand worden gebracht.

Daarbij dienen ook met betrekking tot milieu en energie bevoegdheden aan de Europese Gemeenschap te worden toegekend: een louter nationaal beleid is op deze gebieden een illusie. Vuil water en vuile lucht houden niet op vuil te zijn als ze een nationale grens passeren. Wel dient bij de uitvoering van het Europese beleid rekening te worden gehouden met speciale nationale posities, zoals bevolkingsdichtheid en geografische ligging.

D'66 hecht zeer aan de handhaving van de Nederlandse culturele identiteit. Juist in een sterkere Europese Gemeenschap is de behoefte aan nationale culturele identiteit sterker, zoals wij dat nu al zien met betrekking tot de behoefte aan nieuwe regionale identiteit (Schotland, Basken, Bretons, etc). Hiermee hangt samen dat D'66 pleit voor een decentralisatie naar het regionaal niveau, naast een centralisatie op Europees niveau.

Uit deze opvatting vloeit voort dat in dit programma de nadruk vooral ligt op de onderwerpen: "het democratische Europa", "het economisch en sociaal beleid", en "Europa en de wereld".

1.2. Welk soort Europa wil D'66?

D'66 streeft naar een Europees maatschappijmodel dat leidt tot een handhaving en vergroting van de individuele ontplooiingsmogelijkheden. Deze ontplooiing moet geschieden in vrijheid en verantwoordelijkheid, naar eigen inzicht en overtuiging, in solidariteit met de medemens en zonder politieke, sociale en economische diskriminatie van anderen. Ook in Europees verband geldt dat de verscheidenheid van mensen en opvattingen als een positief te waarden goed te beschouwen is. D'66 ziet deze verscheidenheid tevens als de voornaamste bron van maatschappelijke vernieuwing. Daarom moet de ontwikkeling van onze samenleving gericht zijn op een orde die meer oog heeft voor de vrijheid van de mens dan in Oost-europese landen het geval is, en die meer oog heeft voor de gelijkheid dan in het Amerikaanse maatschappelijke systeem.

D'66 streeft naar een Europa dat de onderlinge band met andere delen van de wereld - industrielanden, maar met name ook ontwikkelingslanden - wil versterken. Als kontinent zijn wij sterk afhankelijk van de samenwerking met anderen door onze grondstoffenschaarste en onze strategische positie alsmede door ons beperkt gebied. Als Europa een bijdrage heeft te leveren aan de stabiliteit in de wereld, dan is het door zijn

technologische vernuft en zijn menselijke, maatschappelijke orde.

Wij dienen onze samenwerking niet te richten op de versterking van militaire macht, maar op andere 'civiele' en menselijke waarden, zoals bestrijding van armoede in de wereld, bijdrage tot vrede en meer stabiliteit. Aandacht voor de Europese veiligheid moet steeds worden geplaatst in het vooruitzicht van wapenbeheersing en ontwapening.

Wat betreft de staatkundige inrichting van het democratische verenigd Europa, heeft D'66 geen dogmatische opvattingen. De nieuwe instellingen en procedures van de EG zullen geen letterlijke afspiegeling kunnen zijn van de afzonderlijke nationale grondwetten en praktijken. Een synthese moet worden gevonden die zowel rekening houdt met de uitgangspunten van de verschillende democratieën en rechtsstaten binnen de Gemeenschap, als met de eigen structuur.

1.3. Is D'66 tevreden met de Europese samenwerking?

D'66 streeft naar verdere Europese samenwerking, zoals hierboven reeds gesteld is. Dat betekent echter niet dat wij tevreden zijn met de huidige Europese samenwerking en dat wij bepleiten dat de ontwikkeling van de laatste jaren simpelweg voortgetrokken moet worden.

Integendeel. In de afgelopen twintig jaar is het accent bijna uitsluitend gelegd op schaalvergroting, economische groei en uitbouw van het Europese bedrijfsleven. Het is hoog tijd dat de Europese samenwerking zich meer gaat bezighouden met de mensen die hier wonen. *Vrijheid, gelijkheid en solidariteit* vormen de grondslagen van de EG-verdragen. Maar men moet helaas vaststellen dat de Gemeenschap in haar beleid in het verleden teveel is uitgegaan van de wettelijke gelijkheid van haar burgers. In werkelijkheid bestaat er nog zoveel ongelijkheid. Zeker in een uitgebreide Gemeenschap zal die ongelijkheid alleen maar toenemen. Om de vrijheidsbeginselen (goederen, personen, diensten enz.) te kunnen handhaven moet het beleid daarom getuigen van *meer solidariteit* met de sociaal en economisch zwakken. In actieve maatregelen ter bestrijding van de werkloosheid en ter bevordering van een rechtvaardiger welvaartsverdeling ook tussen de regio's van de Gemeenschap moet dit tot uiting komen. Teveel is de Europese gedachte gekoppeld aan de opbouw van een systeem van economisch liberalisme. Dit heeft er toe geleid dat de burgers hun aandacht voor de Europese eenwording verloren hebben en, mede daardoor, dat het de Gemeenschap tot nog toe slechts met uiterste moeite - of geheel niet - lukt om tot een gemeenschappelijk economisch en buitenlands beleid te komen.

Een tweede wezenlijk bezwaar tegen het huidige Europa is het grote gebrek aan democratische controle op het gevoerde beleid. Noch het Europese parlement, noch de nationale parlementen slagen erin een effectieve controle uit te oefenen. Dit is onaanvaardbaar. Voor het democratisch gehalte van de Europese samenwerking is het van wezensbelang dat het Europees parlement daar een grotere greep op krijgt.

1.4. Het belang van de Europese verkiezingen

Door de directe verkiezingen voor het Europese parlement kan een eerste begin worden gemaakt met de oplossing van deze beide problemen. De verkiezingscampagnes zullen de kiezers meer bewust maken van het belang van een Europese aanpak van veel problemen. De nationale politieke partijen zullen gedwongen worden stelling te nemen en de gevolgen daarvan voor het nationale beleid door te denken. Het integratieproces zal hierdoor voor het eerst een werkelijke politieke dimensie krijgen. Uiteindelijk zal dit tot de vorming van werkelijk Europese partijen moeten leiden.

Bovendien zullen de direkt verkozen Europese parlementariërs geen genoegen meer kunnen nemen met de onmacht van het huidige Europese parlement. Zij zullen hun deel moeten vragen in de wetgeving van de EG, zoals parlementariërs dat in hun nationale bestel vragen. Om hun

positie te versterken zullen zij daarbij proberen de kiezers achter zich te krijgen: het Parlement zal de publieke opinie niet alleen moeten verklanken, maar ook moeten mobiliseren. Natuurlijk vormen de rechtstreekse verkiezingen geen oplossing voor alle kwalen. Wel zijn zij een voorwaarde om Europa een werkelijk democratische grondslag te geven. Zonder de Europese verkiezingen zullen de Gemeenschappen steeds minder in staat zijn hun groeiende verantwoordelijkheden naar behoren te vervullen.

Ook leiden verkiezingen niet automatisch tot meer bevoegdheden voor het Europese Parlement. Maar zij zullen wel een aanzet zijn tot een ontwikkeling in de goede richting. Gebrek aan hoop is hierbij even gevaarlijk als goedgelovigheid.

Een direkt verkozen en versterkt Europees Parlement is niet voldoende om de Europese Gemeenschap een breed draagvlak te geven. Daarvoor is evenzeer noodzakelijk dat de nationale maatschappelijke organisaties steeds meer op Europees niveau gaan samenwerken. Pas dan kan een werkelijk publieke dialoog over de toekomst van de Europese samenleving ontstaan.

1.5. Welke prioriteiten ziet D'66 binnen Europa?

De eis tot versterking van de democratie en het respect voor de mensenrechten zullen als basis moeten dienen voor de inrichting van een samenleving die ruimte geeft aan de individuele ontplooiingsmogelijkheden.

Dit betekent dat D'66 als eerste hoofdthema een Europees beleid bepleit dat als grondgedachte heeft de emancipatie van achtergestelden en de beëindiging van eenzijdige afhankelijkheidsrelaties. Uitgebreide aandacht schenken wij daarom in dit programma aan de emancipatie van vrouwen en mannen, de positie van ethnische en kulturele minderheden, de bescherming van de konsumentenbelangen, de hulp aan de achtergebleven regio's binnen de Gemeenschap en de ontwikkelings-samenwerking met landen buiten de Gemeenschap.

Een tweede hoofdthema van het programma is de vraag hoe tot een oplossing van de werkloosheid en de inflatie te komen,

binnen het kader van een zorgvuldig beheer van het bedreigde milieu. D'66 bepleit een aanzienlijke versterking van de economische en monetaire samenwerking. De ervaringen van de laatste jaren hebben aangetoond dat dit noodzakelijk is, alleen al om de bereikte samenwerking en de daaruit voortgevloeide welvaart niet in gevaar te brengen. Deze noodzaak zal nog groter worden door de toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal tot de EG, een toetreding die D'66 ondersteunt. De economische verschillen zullen tengevolge van die toetreding echter toenemen. Daardoor wordt het onmogelijk dat alle landen van de EG in gelijke mate en op het gelijke moment verder gaan met de economische en monetaire eenwording. D'66 aanvaardt daarom dat de eenwording voortgang vindt via een systeem van "twee snelheden", d.w.z. dat binnen een gemeenschappelijk aanvaard aktieprogramma sommige landen sneller zullen voortgaan met de eenwording dan andere. Daarbij is noodzakelijk dat de zwakkere landen steun krijgen die hen de mogelijkheid biedt de economisch sterkere landen in te halen, omdat D'66 de gedachte van een blijvende tweedeling van de Gemeenschap in rijke en arme landen verwerpt. D'66 aanvaardt ook dat de ontwikkelingen in de Europese economie steeds meer met zich mee brengen dat de arbeidsintensieve industrieën naar de ontwikkelingslanden zullen gaan en dat wij ons in West-Europa vooral zullen moeten toeleggen op kapitaal- en kennisintensieve industrieën. In dit kader past de opvatting van D'66 over het Europese industriebeleid en de ontwikkelingssamenwerking met de Derde Wereld. Want ook voor de mensen van de Derde Wereld zal Europa een belangrijke rol moeten spelen bij het verschaffen van een bestaanszekerheid van waaruit zij hun verdere levensloop kunnen bepalen. Het streven naar democratisering, de economische problemen en de toetreding van de nieuwe leden zullen van de EG geen naar binnen gekeerde gemeenschap mogen maken. Bij het streven naar ontspanning tussen Oost en West dient Europa tevens een rol te spelen. Voorwaarde voor zo'n rol is een voldoende mate van Europese samenwerking zowel op het gebied van de buitenlandse politiek als van de defensie.

II HET DEMOKRATISCH EUROPA

2.1. Inleiding

2.1A. D'66 heeft zich vanaf zijn oprichting ingezet voor meer openheid en democratisering van de besluitvorming. Ook op het Europese niveau zal het deze traditie voortzetten. Veel beslissingen in de Europese Gemeenschap worden nu genomen in lange nachtelijke vergaderingen achter gesloten deuren. Democratisch gekozen volksvertegenwoordigers kunnen daarop onvoldoende controle uitoefenen. D'66 wil zich keren tegen een verdere ontwikkeling in die richting.

Het rechtstreeks verkozen Europees Parlement moet een werkelijk medebeslissingsrecht krijgen. De Europese Commissie moet opnieuw als een politiek college gaan functioneren. De Raad van Ministers moet slagvaardiger kunnen besluiten. Alleen zo is te voorkomen dat samenwerking in Europa leidt tot versterking van de bureaucratie en tot verschraving van de democratie.

2.1B. De Europese Gemeenschap moet ook een rechtsorde zijn. De rol van het Hof van Justitie is essentieel voor de rechtsbescherming van de Europese burgers. Besluiten van de instellingen moeten steeds zorgvuldig op hun rechtsgehalte kunnen worden getoetst. Voortdurende waakzaamheid over de mensenrechten - zowel de klassieke vrijheidsrechten als de sociale grondrechten - is in de Europese Gemeenschap onontbeerlijk.

Behalve een democratisch Europa wil D'66 ook een menselijk Europa. De Europese samenwerking moet een werkelijke inhoud hebben voor de Europese burger. Alleen dan zal Europa voor hem herkenbaar zijn. Dat is nu helemaal niet het geval. Om te benadrukken dat Europa er is voor de burgers moeten in de Europese Gemeenschap maatregelen worden bevorderd die onder meer leiden tot:

1. waar mogelijk decentralisering van bevoegdheden;
2. solidariteit met de sociaal en economisch zwakken;
3. wegnemen van onnodige grenzen in Europa;
4. meer aandacht voor de kwaliteit van het bestaan;
5. ondersteuning van de emancipatie van vrouwen en mannen;
6. ruimte voor de eigen ontwikkeling van nationale minderheden;
7. het opheffen van diskriminatie in welke vorm dan ook; hierbij verdienen homofielen bijzondere aandacht.

2.2. Democratisering van de Gemeenschap

2.2A. In deze paragraaf wordt vooral ingegaan op de democratisering van de instellingen van de Europese Gemeenschap zelf. Uit de Inleiding blijkt echter al dat D'66 het tevens noodzakelijk vindt dat de *maatschappelijke organisaties* (vakcentrales, werkgevers, consumenten enz.) op Europees niveau ook aan de besluitvorming deelnemen. Pas dan zal de Europese Gemeenschap een werkelijk democratisch draagvlak krijgen.

In het belang van democratische controle en doelmatigheid moeten de besluitvormende instellingen in één plaats worden bijeengebracht. D'66 kiest Brussel als *zetel* voor het Europees Parlement, de Raad van Ministers en de Europese Commissie.

2.2B. D'66 is ervan overtuigd dat de rechtstreekse verkiezing van het *Europees Parlement* wezenlijk belangrijk is voor de totstandkoming van een democratisch Europa. Het gekozen Europees Parlement moet het centrum van de politieke meningsvorming worden op Europees vlak. Alleen door de steun van de Europese burger zal het zich als zodanig kunnen ontwikkelen. Het gaat bij de beleidskeuzen in Europa tenslotte om de belangen van de Europese burgers. Deze moeten zich kunnen vereenzelvigen met hun rechtstreeks verkozen vertegenwoordigers.

De democratisering van de Europese besluitvorming heeft dan ook tot doel dat het Europees Parlement de beslissingsbevoegdheid met de Raad van Ministers zal delen zowel ten aanzien van de wetgeving als de begroting. Verder moet het Europees

Parlement een effectieve controle uitoefenen op het doen en laten van de Europese Commissie. Het Europees Parlement heeft nu volstrekt onvoldoende wetgevende en controlerende bevoegdheden.

D'66 wil dan ook met kracht streven naar uitbreiding van de invloed van het Europees Parlement. Een verdere overdracht van nationale bevoegdheden aan de Europese Gemeenschap zal slechts kunnen plaatsvinden als de democratische controle op de uitoefening daarvan is verzekerd.

Het medebeslissingsrecht van het Europees Parlement heeft allereerst betrekking op alle besluiten die de "grondwet" van de Gemeenschap raken (verdragwijziging, uitbreiding van de Gemeenschap, internationale akkoorden). Verder vallen daar ook onder alle besluiten die de grondslag vormen voor het door de Gemeenschap op de verschillende terreinen te voeren beleid. Zolang een formele bevoegdheidsuitbreiding uitblijft, moet de bestaande overlegprocedure tussen Raad, Europees Parlement en Commissie (die nu alleen geldt voor besluiten met financiële gevolgen) op al deze gevallen worden toegepast. Het rechtstreeks gekozen parlement dient alle middelen te benutten die het ter beschikking staan om het politieke debat in Europa vorm te geven. Hiertoe behoren ook het ontwikkelen van eigen initiatieven en het houden van hoorzittingen en onderzoeken.

De leden van het Europees Parlement dienen in de opvatting van D'66 niet tevens lid te zijn van een nationaal parlement. Maar men moet wel voorkomen dat de Europese parlementariërs geïsoleerd raken van de nationale werkelijkheid en het contact met de meningen in eigen land verliezen. Omgekeerd is het van belang dat de nationale parlementen de Europese dimensie van alle mogelijke vraagstukken in het oog houden. Daarom moeten passende vormen van samenwerking tussen het Europees Parlement en de nationale parlementen worden ontwikkeld (in Nederland b.v. gemeenschappelijke vergaderingen van Europese parlementariërs met commissies van het parlement, gezamenlijk fractieoverleg e.d.). D'66 zal hiertoe het voorbeeld geven.

2.2C. De besluitvorming in de *Raad van Ministers* is steeds meer verlamd geraakt, omdat besluiten vrijwel alleen met unanimitieit kunnen worden genomen. Om deze situatie te doorbreken dient de toepassing van meerderheidsbesluiten zoveel mogelijk te worden bevorderd. Zeker wanneer de Europese Gemeenschap is uitgebreid met nog eens drie leden tot twaalf lid-staten is besluitvorming bij meerderheid onontbeerlijk.

De slagvaardigheid van de Gemeenschap kan worden vergroot door de voorzitter van de Raad meer speelruimte in zijn interne en externe optreden te geven. In dit verband valt ook te denken aan de instelling van een Europese bewindsman/vrouw, zetelend in Brussel als hoofd van de permanente vertegenwoordiging, maar tevens lid van zijn/haar nationale regering.

De besluitvorming in de Raad van Ministers dient doorzichtiger te worden. De Raad dient het Europees Parlement gemotiveerd te berichten welk gevolg aan zijn adviezen wordt gegeven. Naast de voorlichting aan de pers door individuele ministers, moet de Gemeenschapsvoorlichting over de standpunten van nationale delegaties in de Raad worden verbeterd. Onderzocht moet worden over welke onderdelen van de wetgevende taak van de Raad in het openbaar kan worden vergaderd.

De Europese Raad, bestaande uit de regeringsleiders van de lid-staten, valt niet meer uit het besluitvormingsproces van de Gemeenschap weg te denken. Om dit orgaan zoveel mogelijk in de structuur van de Gemeenschappen in te bedden, dient ook deze Raad de gemeenschapsspelregels onverkort toe te passen wanneer Gemeenschapszaken aan de orde zijn. Daarom ook moet de Europese Raad niet zozeer de besluitvorming van de andere Raden overnemen als een soort "beroepsinstantie", maar dient hij zich vooral toe te leggen op het geven van impulsen aan het Europese eenwordingsproces. De parlementaire controle, zowel nationaal als Europees, op het functioneren van de Europese Raad moet worden

versterkt. In Nederland dient dit te geschieden door onder meer de minister-president over het gebeuren in de Europese Raad verslag te laten doen aan het parlement.

De band tussen de Europese Politieke Samenwerking en de Europese Gemeenschappen moet worden versterkt. (Zie ook onder 5.6.)

2.2D. De voorzitter van de *Europese Commissie* wordt benoemd door de lidstaten uit een bindende voordracht van het Europees Parlement van niet meer dan drie personen. Een klein aantal Commissieleden met behoorlijke portefeuilles kan efficiënter werken en hopelijk een grotere eenheid bereiken. Daarom is het gewenst de Commissie - afgezien van de voorzitter - te beperken tot één lid per lidstaat.

Het inspraakrecht van de voorzitter bij de benoeming van de leden van de Commissie dient te worden versterkt.

De Commissie dient meer ruimte te krijgen zich als een werkelijk Europese uitvoerder van gemeenschapsbesluiten op te stellen. Daarom is de overdracht van de uitvoering van besluiten aan de Commissie nodig. In een uitgebreide Gemeenschap dient de uitvoerende bevoegdheid bij de Commissie te berusten.

Het in de EG-verdragen voorziene exclusieve recht van initiatief van de Commissie tegenover de Raad dient te worden geaccentueerd om het politieke prestige en gezag van de Europese Commissie weer te herstellen.

Ook dienen de leden van de Commissie zich onafhankelijk op te kunnen stellen ten opzichte van hun regeringen. Een individuele verantwoordelijkheid van het Europees Parlement naast de bestaande kollektieve kant daartoe bijdragen.

2.3. Rechtsbescherming en mensenrechten in de Gemeenschap

2.3A. Het behoud van democratische staatsinstellingen en de bescherming van de fundamentele rechten van de mens in de aangesloten staten zijn essentiële vereisten voor het lidmaatschap van de Europese Gemeenschap.

Deze eisen gelden evenzeer voor de Gemeenschap zelf. De waarborging van de rechten van de individuele burger is een wezenlijk bestanddeel van de moderne democratische rechtsorde die de Europese Gemeenschap behoort te zijn. Het *Hof van Justitie* vervult een centrale rol in de opbouw van de EG tot een rechtsgemeenschap. De bevoegdheden van het Hof van Justitie moeten bij de verdere ontwikkelingen van de EG ook steeds worden aangepast. De eenheid van rechtsbedeling in de Gemeenschap dient nog te worden versterkt door de bestaande procedure voor prejudiciële beslissingen aan te vullen met een procedure die de rechtseenheid verzekert in gevallen waarin een nationale rechter nalaat het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing te verzoeken.

De onafhankelijke positie van het Hof van Justitie kan met meer waarborgen worden omgeven. Het verdient aanbeveling de rechters te benoemen voor hetzij een langere periode dan de huidige zes jaar zonder herbenoeming hetzij voor het leven, waaronder wordt verstaan het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. De huidige benoemingsprocedure leidt ertoe dat in de praktijk elke lidstaat een rechter levert. In aansluiting daarop moet worden overwogen de benoeming van de rechters op te dragen aan de Raad, besluitend op voordracht van het hoogste rechterlijk college van de betrokken lidstaat en na raadpleging van het Europees Parlement en het Hof van Justitie zelf.

2.3B. De eerbiediging van de rechten van de mens dient een konstant element van de Europese Gemeenschap te zijn, die immers niet alleen een economische en politieke, maar vooral ook een sociale en rechts-gemeenschap dient te zijn. Alleen op die grondslag kan de strijd voor de mensenrechtenbescherming in andere delen van de wereld met succes in EG- en EPS-verband worden voortgezet. Toe te juichen valt dat het Hof van Justitie zich het respect voor de klassieke vrijheidsrechten reeds heeft aangetrokken. De EG-instellingen dienen evenzeer oog te hebben voor de sociale grondrechten. Het verdient overweging een rechtstreeks beroep op het Hof van Justitie moge-

lijk te maken voor individuele burgers die menen dat hun fundamentele rechten worden geschonden door besluiten van de Gemeenschapsinstellingen.

De ontwikkeling van de grondrechtenbescherming in de Gemeenschap moet als onderdeel van de gemeenschappelijke Europese traditie worden ingepast in het bredere kader van de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens en het Europees Sociaal Handvest. De erkenning van het individuele klacht-recht is een vanzelfsprekend onderdeel van een effectieve grondrechtenbescherming (bijv. tegen de toepassing van beroepsverboden). Ook de Gemeenschap als zodanig dient - met erkenning van het individuele klachtrecht - partij te worden bij deze Europese Conventie. Daarmee wordt bereikt dat niet alleen klachten tegen de nationale overheid, maar ook klachten tegen het optreden van de Gemeenschapsinstellingen voor de organen van de Conventie (Commissie en Hof voor de Rechten van de Mens, Comité van Ministers) kunnen worden gebracht.

2.3C. Bij het zoeken naar passende middelen ter handhaving van de rechtsstaat (bijv. bestrijding van het terrorisme) mag de rechtsstaat zelf niet bedreigd worden. Daarom moet een eerlijk proces onder alle omstandigheden gewaarborgd blijven, hoe ernstig de verdenking tegen een van misdrijf verdachte persoon ook is en hoe zwaar het feit waarvan hij wordt verdacht ook mag zijn. Tot een eerlijk proces behoort de mogelijkheid van een vrije verdediging en van een onbelemmerd contact tussen raadsman en cliënt. Uitsluiting van een advocaat mag alleen plaatsvinden onder zeer stringente voorwaarden en in buitengewoon ernstige gevallen, waarin er sprake van is dat de advocaat zelf beschuldigd wordt van feiten, die het toepassen van strafrechtelijke sankties betekenen. Geen uitsluiting mag worden overwogen vooraleer er ten opzichte van de advocaat een redelijk vermoeden bestaat dat hij zijn cliënt(en) op onwettige wijze steunt. Voorts dient de werking van het strafrechtelijk nationaliteitsbeginsel ten aanzien van in sommige lidstaten wel, in andere lidstaten niet strafbare medische en sociale hulpverlening tussen de lidstaten van de EG te worden beperkt.

2.3D. Abortus behoort uitsluitend te zijn onderworpen aan de vrije beslissing van de vrouw. Dit D'66-standpunt brengt onder veel meer ook met zich mee dat krachtig stelling genomen moet worden tegen in Europa bestaande stromingen om het legaliseren van abortus mede af te wijzen wegens een gewenste bevolkingsgroei. D'66 zal haar opvattingen in deze, waar mogelijk, internationaal vertolken.

2.4. Europa voor de burgers

2.4A. Niet alleen is de democratie in de Gemeenschap onvoldoende ontwikkeld. Ook is tot dusver te veel verontachtzaamd dat Europa er is voor de burgers - voor alle burgers. D'66 vindt dat daarin verandering moet komen. Waar mogelijk moet decentralisatie van gezag worden bevorderd. Hoewel bepaalde bevoegdheden kollektief op Europees niveau moeten worden uitgeoefend, zullen niet meer bevoegdheden aan de EG moeten worden overgedragen dan noodzakelijk zijn. Nationale bevoegdheden zullen via de Gemeenschap zelfs moeten worden overgedragen aan regionale organen. Het Europees beleid zal daardoor dichter bij de burgers komen te staan. D'66 voelt niets voor b.v. een gecentraliseerd regionaal-, volksgezondheids- of milieubeleid behoudens algemene richtlijnen. Rekening moet worden gehouden met nationale en regionale bijzondere posities.

2.4B. Hoewel de gemeenschappelijke markt in Europa reeds bijna 10 jaar een feit is, lopen de burgers nog steeds tegen talloze onnodige grenzen op. D'66 vindt dat deze grensbelemmeringen zo spoedig mogelijk moeten verdwijnen. Konkrete maatregelen die wij voorstaan zijn o.a.:

1. afschaffing van de fysieke controle aan de grens op het goederenverkeer;
2. invoering van een vrij verkeer voor alle EG-onderdanen,

- ook voor hen die geen economische activiteit verrichten;
3. invoering van een Europees paspoort voor alle EG-onderdanen;
 4. afschaffing van de tijdsverschillen in Europa door een uniforme regeling van de zomertijd;
 5. toekenning van het actief en passief kiesrecht voor lokale en regionale vertegenwoordigende lichamen aan alle ingezetenen, ook niet-onderdanen.

2.4C. D'66 is een voorstander van de eenmaking in Europa van het vreemdelingenbeleid t.a.v. niet-EG-onderdanen. Dit beleid mag echter niet leiden tot een verslechtering van de positie van vreemdelingen in Nederland en zal speciale aandacht moeten besteden aan de positie van de vrouwen.

De Gemeenschap moet in haar beleid rekening houden met de bestaande ongelijkheid van haar burgers. Het beleid moet daarom de solidariteit met de sociaal en economisch zwakken veel meer dan in het verleden benadrukken.

(zie onder hoofdstuk III)

Om Europa een duidelijk gezicht te geven voor de burger moeten ook maatregelen worden genomen ter verbetering van de kwaliteit van het bestaan. Een open oog voor de immateriële waarden van het leven is hierbij essentieel. Alleen dan kunnen bijvoorbeeld een milieu- en energiebeleid in samenhang met selectieve economische groei tot stand komen (zie verder hoofdstuk III).

2.5. Emancipatie van vrouwen en mannen

2.5A. De Europese Gemeenschap dient een bijdrage te leveren aan een vernieuwende maatschappij waarin een optimale ont-plooiing is gegarandeerd van mannen en vrouwen. Een belangrijk instrument hiertoe is het op gang zetten van een veranderings- en bewustwordingsproces, dat leidt tot een andere rol en taakverdeling van mannen en vrouwen.

Wat betreft het doorbreken van het geijkte rolpatroon van de man moeten mogelijkheden en omstandigheden geschapen worden, die hem in staat stellen af te komen van de dwang tot het leveren van prestaties, die vaak zijn krachten te boven gaan en die hem geen tijd laten voor eigen welzijn en dat van anderen (gezin en omgeving).

De stoerheid en het zich steeds weer waar willen maken t.o.v. de vrouw dienen te veranderen in een open houding van gelijkwaardige mensen met wederzijds respect.

Emancipatie draagt bij tot onafhankelijkheid van man en vrouw. Zolang echter vooral de maatschappelijke positie van de vrouw een achterstand vertoont, zijn speciale maatregelen nodig om deze achterstand op te heffen.

2.5B. Bovengeschetste emancipatie-ontwikkeling kan in hoge mate bevorderd worden door een betere verdeling van betaalde arbeid tussen man en vrouw.

Binnen het streven naar een algemeen Europees werkgelegenheidsbeleid moet vrouwenwerkgelegenheid speciale aandacht krijgen. Ook moeten de mogelijkheden voor deeltijdbarbeid sterk gestimuleerd worden.

De E.G. zou hierin binnen het eigen ambtenarenapparaat een goed voorbeeld kunnen geven, ook wat betreft een tijdelijke voorkeursbehandeling van vrouwen in middelbare en hogere functies. Speciale scholingskursussen moeten worden opgezet om de doorstroming van vrouwen uit lagere naar hogere functies mogelijk te maken.

De wettelijke gelijkstelling van vrouwen en mannen moet door Europese regelingen snel verder worden doorgevoerd.

De te nemen Europese richtlijnen, vooral die op economisch, sociaal en fiscaal terrein, moeten uitgaan van de onafhankelijkheid van de partners ten opzichte van elkaar.

Alle overheidsmaatregelen die direkt of indirekt het huwelijk als enige (samen)leefvorm bevoordelen, moeten omgebogen worden zodat zij de individuele keuzevrijheid van de leefvormen onverlet laten. Met name op het gebied van de sociale en fiscale wetgeving.

2.5C. Onderzoek naar knelpunten m.b.t. emancipatie moet gestimuleerd en waar nodig opgezet worden. Wij denken hierbij ook aan samenwerking en uitwisseling van gegevens van eventueel nationaal bestaande emancipatie-instituten.

De massa-media moeten worden ingeschakeld bij de emancipatie-voorlichting, met name over de mogelijkheden die de vrouw reeds heeft en krijgt met de bestaande en toekomstige Europese regelingen.

2.6. Etnische en kulturele minderheden

In een samenleving waarin ieder zich zo goed mogelijk kan ontplooiën - zonder de medemens te schaden en levend in solidariteit met die medemens - dient het mogelijk te zijn dat ieder individu, maar ook iedere groep, de eigen identiteit kan ervaren. Bij de opbouw van het nieuwe Europa moet het mogelijk zijn dat etnische en kulturele minderheden die zich binnen de grenzen van de lidstaten van de Europese Gemeenschap bevinden, en die zich door de nationale overheid bekneld voelen, meer ruimte voor zelfbestuur gegeven wordt. Evenzeer als er door de nationale overheden bevoegdheden overgedragen dienen te worden naar het Europese niveau, kan het gewenst zijn dat er bevoegdheden naar beneden worden afgestaan. In dit verband moeten tevens mogelijkheden geboden worden voor samenwerking van nationale minderheden over de grenzen heen, b.v. in het kader van een regio die zich over meerdere landen uitstrekt. Een dergelijk beleid past in een conceptie die ervan uitgaat dat de soevereine nationale staat in vele opzichten niet meer een staatkundig juist kader biedt.

III EKONOMISCH EN SOCIAAL BELEID

3.1. Inleiding

D'66 aanvaardt de industriële samenleving als een gegeven, maar is tevens van oordeel dat de ontwikkeling van deze samenleving onheilspellende nevenverschijnselen heeft opgeroepen, die een verdere ontwikkeling van de mens en zijn ontplooiingsmogelijkheden ernstig bedreigen.

Tot deze verschijnselen rekent D'66 allereerst het dreigende uit elkaar groeien van mensen en groepen door het afnemen van de mogelijkheden om aan het traditionele arbeidsproces deel te nemen en door de toenemende verstarring en vervreemding in samenwerkingsverbanden. Daardoor wordt het voor steeds meer mensen moeilijk om sociaal te functioneren. Van gelijke orde is de technologische en industriële wildgroei, waardoor het natuurlijk milieu wordt afgebroken en de levenskansen voor toekomstige generaties ernstig gevaar lopen.

Bestrijding van deze verschijnselen door het scheppen van sociaal gunstige voorwaarden en een zorgvuldig beheer van het bedreigde milieu hebben daarom voor D'66 een prioriteit waaraan produktiviteitsstijging en vergroting van de materiële welvaart dienstbaar moeten worden gemaakt. Economische groei dient in dit licht te worden gezien.

Daarom wil D'66 streven naar een Europees beleid op het economische en sociale vlak dat onder meer gericht is op:

1. bestrijding van de werkloosheid en beteugeling van de inflatie;
2. het voorkomen van verdere achteruitgang van het milieu;
3. een rechtvaardige internationale herverdeling van arbeid en welvaart;
4. een rechtvaardige verdeling van inkomens in de lidstaten en ook tussen de regio's binnen de Gemeenschap;
5. industriële vernieuwing.

3.2. Economische orde

3.2A. D'66 aanvaardt het principe van de ondernemingswijze produktie. Deze heeft de voordelen dat de drang naar vernieuwing en innovatie blijft bestaan en dat de industriële bedrijvigheid blijft streven naar een zo goed mogelijk aangepast blijven aan veranderende marktomstandigheden. Zoals hierboven aangegeven onderkent D'66 echter dat dit ondernemen nevenverschijnselen heeft opgeroepen - en waarschijnlijk zal blijven oproepen - die de ontplooiingsmogelijkheden van de mens beperken. Daarom is D'66 voorstander van een Europees beleid waarin de overheden gemeenschappelijk het wettelijk kader uitbreiden dat aangeeft binnen welke grenzen de vrijheden van dit ondernemen zich mogen bewegen.

D'66 erkent dat vele van onze kollektieve voorzieningen mede mogelijk werden door het welvaartscheppend vermogen van industriële bedrijvigheid. Omgekeerd is het echter ook zo dat deze kollektieve voorzieningen (men denke bijvoorbeeld aan het onderwijs) het de industrie mogelijk maken efficiënt te produceren.

In het licht van het bovenstaande streeft D'66 naar een democratische markt-economie waarin de produktie plaatsvindt in gedemocratiseerde partikuliere bedrijven. De essentie van de bedrijfsdemokratisering is dat de werknemersgroep (inkluisief de werknemer-direkteur) de ondernemersfunctie voor een groot deel overneemt en op grond daarvan het medebeslissingsrecht verkrijgt ten aanzien van alle belangrijke onderdelen van het bedrijfsbeleid (fusies, sluitingen, verplaatsingen, investeringen, directiebenoemingen (Zie verder onder 3.7. Democratisering arbeidsverhoudingen).

De produktie wordt hiermee meer afgestemd op de konsumentenvoorkeur door het tegengaan van de huidige overheersende positie van de producent in een verbeterd marktmechanisme (zie onder 3.8. en 3.9.: Konsumentenbeleid en Mededingingsbeleid). In de prijzen moeten zoveel mogelijk de totale maatschappelijke kosten worden opgenomen, inkluisief de effecten t.a.v. de vervuiling en de uitputting. Hierdoor zullen produkten en produktieprocessen die vuil zijn en tot uitputting leiden

worden tegengegaan (zie verder 3.10.: Milieubeleid).

Het vraagstuk van de verdeling van de groei in de diverse nationale inkomens tussen de privé-inkomens, belasting en in het bedrijf te houden winst zou volgens D'66 op basis van meer-jarenafspraken tussen de sociale partners en op basis van door de EG-commissie geadopteerde richtlijnen tot stand moeten komen.

3.3. Economische en monetaire eenwording

3.3A. Hoewel het bereiken van een economische en monetaire unie op korte termijn niet te verwezenlijken lijkt, moet zij als doelstelling volledig gehandhaafd blijven. De laatste jaren is duidelijk gebleken dat noch via nationale oplossingen, noch de vrijblijvende bijeenkomsten van de grote industriële mogendheden (Rambouillet, Bonn etc.) de internationale economische teruggang effectief bestreden kan worden. De recessie leek in eerste instantie de economische en monetaire unie op de lange baan te hebben geschoven, maar verdere voortgang naar een dergelijke unie blijkt nu des te noodzakelijker. Aan de ene kant omdat de gemeenschappelijke markt (nog steeds het fundament voor de Europese samenwerking) ten gevolge van de nationale maatregelen in gevaar komt. Aan de andere kant kan verdere eenwording leiden tot:

- een impuls tot economische opleving, aangezien de voordelen van de gemeenschappelijke markt vollediger benut kunnen worden;
- een grotere monetaire stabiliteit, en mede daardoor tot - een lagere inflatie en werkloosheid.

Hiertoe is het noodzakelijk dat op Europees niveau bevoegdheden geschapen worden die het voeren van een geïntegreerd economisch, monetair en sociaal beleid mogelijk maken. Op zichzelf is dit nog geen garantie voor een succesvol economisch herstel: van groot belang blijft natuurlijk het beleid dat met de gemeenschappelijke instrumenten gevoerd wordt; wel is dit geïntegreerd beleid een voorwaarde voor dit herstel.

3.3B. In het kader van het bovenstaande:

1. zullen de lidstaten bindende verplichtingen moeten aangaan m.b.t. beleidselementen die hun makro-economische situatie beïnvloeden, zoals de begrotingstekorten en de financiering daarvan, het stijgingstempo van de kollektieve lasten, de liquiditeitskreatie, reglementering van het kapitaalverkeer binnen de Gemeenschap en het externe monetaire beleid;
2. moet een begin worden gemaakt met de "pooling" van de valutareserves van de lidstaten; kan naast de nationale munten een "parallele" Europese munt ingevoegd worden; dienen de bevoegdheden van het Europese Fonds voor monetaire samenwerking uitgebreid te worden.

In het Europese monetaire systeem dat na de Europese top in Bremen (juli 1978) in opbouw is, wordt een aantal van de stappen die D'66 aanbeveelt, genomen. D'66 ondersteunt dan ook de opbouw van dit systeem.

Naast deze monetaire samenwerking dient het nauwer samengaan van het economisch beleid van de lidstaten bevorderd te worden, o.m. door middel van:

1. koördinatie in de E.G. van het inkomensbeleid, de direkte belastingheffing en de konjunkturpolitiek;
2. vermindering van de onderlinge structuurverschillen d.m.v. inkomensoverdrachten, welke aan duidelijke economische en monetaire voorwaarden zijn gebonden;
3. uitbreiding van de eigen middelen van de EG t.b.v. het regionaal, het sociaal, het industrie- en het energiebeleid;
4. harmonisatie van indirecte belastingen. Hierbij is o.m. nodig:
 - a. een nieuw BTW-tarief op luxe-goederen en milieu-vervuilende produkten;
 - b. een laag BTW-tarief voor de primaire levensbehoeften en activiteiten c.q. produkten in dienst van het milieu.

3.3C. De negen dienen een aktieprogramma overeen te komen, op basis van een gemeenschappelijk idee van de economische en monetaire unie, waarin bovenstaande elementen zijn opge-

nomen. Uit dit programma moet tevens blijken dat de economische en monetaire unie o.m. een bijdrage moet leveren aan ten behoeve van wederkerend onderwijs voor de jongeren.

Ook meer in het algemeen zal in toenemende mate rekening moeten worden gehouden met stijgende en snel veranderende eisen t.a.v. scholing en vooropleiding. Eén beleid van "gelijke kansen" gaat dan ook uit van veel intensievere begeleiding van werknemers op dit gebied, het scheppen van mogelijkheden tot om- en bijscholing voor jong en oud, en volledig gelijke kansen, ook t.a.v. bijscholing, voor vrouwen en mannen.

Tenslotte: ook al zullen de lidstaten een grote mate van zelfstandigheid behouden t.a.v. hun arbeidsmarktbeleid, toch zal op Europees niveau een betere coördinatie bereikt moeten worden.

de vermindering van de welvaartsverschillen binnen de Gemeenschap en aan de sociale zekerheid. Tevens moet de democratische controle gewaarborgd zijn.

Wat betreft de uitvoering van bovengenoemd actieprogramma zal men moeten accepteren, zoals de Belgische premier Tindemans reeds in 1975 in zijn rapport over de Europese Unie stelde, dat de economische en financiële situaties van de lidstaten zozeer van elkaar verschillen dat een gelijktijdige uitvoering onmogelijk is, wil men enige vooruitgang boeken. De staten die de mogelijkheid hebben vorderingen te maken dienen deze door te zetten. De staten die redenen hebben - welke door de Raad op voorstel van de Commissie geldig worden geacht - om dit niet te doen, krijgen uitstel zonder dat echter het gemeenschappelijk einddoel wordt opgeheven. Zij krijgen daarbij hulp van de andere staten om hen in staat te stellen de anderen in te halen. Ook in het licht van de uitbreiding van de EG met Griekenland, Spanje en Portugal lijkt deze benadering de enige mogelijkheid tot vooruitgang te bieden (zie ook VI: Uitbreiding van de EG).

3.4. Werkgelegenheid

3.4A. Eén van de grote opdrachten van de EG in de komende jaren zal zijn een bijdrage te leveren aan de oplossing van het werkloosheidsprobleem. Wezenlijke onderdelen van deze oplossing zijn verdere voortgang bij de economische en monetaire eenwording (zoals hierboven omschreven en bij de ontwikkeling van een industriepolitiek in de Gemeenschap (zie verder 3.5.: Industriële herstructurering).

De werkloosheid is een structureel probleem geworden, dat structurele, diep ingrijpende maatregelen vereist om tot een oplossing gebracht te worden. Daarbij zal ook de betekenis van de arbeid aan een herwaardering onderworpen dienen te worden. Tot deze structurele maatregelen rekent D'66 een herverdeling van de werkgelegenheid die zowel mannen als vrouwen en zowel het "schone" als het "vuile" werk omvat. Arbeidstijdverkorting, vervroeging van de pensioenleeftijd, duolonen, invoering van vijfproloegendienst en flexibele werktijden zijn geschikte instrumenten om hiermee een eerste begin te maken. Daarnaast dienen de mogelijkheden voor het verrichten van deeltijdarbeid belangrijk te worden vergroot.

3.4B. Een tweede structurele maatregel is het scheppen van nieuwe werkgelegenheid in de sociaal-kulturele sektor ter compensatie van het in verhouding dalend aantal arbeidsplaatsen in de productiesector. Het lijkt alsof dit soms in strijd komt met de evenzeer geldende eis naar produktiviteitsverbetering te streven. D'66 is van mening dat dit een schijnkonflikt is. Het streven naar produktiviteitsverbetering is juist en het gaat niet aan onnodig werk te blijven doen als andere hulpmiddelen voorhanden zijn. Anderzijds zal het mogelijk en nodig zijn veel te doen aan het onderhoud en behoud van wat in het verleden is opgebouwd. Veelal is dit arbeidsintensief en eist het een speciaal vakmanschap (b.v. onderhoud van steden, woningen, landschap enz.).

Naast het stimuleren van een toekomstgerichte industrie zal het arbeidsmarktbeleid ook gericht moeten zijn op het scheppen van arbeidsplaatsen door zorgvuldig onderhoud van het bestaande en het ontwikkelen van een moderne hiervoor

geschikte ambachtelijkheid.

Bij de uitvoering van bovenomschreven programma zullen de nationale staten de hoofdrol spelen. Daarnaast zal echter ook het Europees Sociaal Fonds een belangrijke positieve rol dienen te spelen. Daarbij zal speciale nadruk dienen te vallen op de werkloosheid onder jongeren en vrouwen.

Hiertoe zullen naast bovenstaande punten ook nieuwe vormen van gemeenschappelijke steun ontworpen moeten worden ter bevordering van de schepping van nieuwe arbeidsplaatsen, met name door middel van werkgelegenheidspremies. Tevens is een uitbreiding noodzakelijk van de bijdragen van de EG

3.5. Industriële herstructurering

3.5A. De economische mogelijkheden van de lidstaten van de EG hangen in sterke mate af van hun concurrentiepositie op de wereldmarkt en dus van de mate waarin het industrie- en technologiebeleid wordt afgestemd op de verhoudingsgewijze voordelen van de Westeuropese landen. Voor de ontwikkeling van dit beleid zijn goede stuurmechanismen nodig, zowel op Europees als op regionaal niveau, maar ook rendabele bedrijven en ondernemingen. De besturing van onze industrie mag daarom haar winstgevendheid en haar concurrentiemogelijkheden op de wereldmarkt niet aantasten.

De versterking van de Westeuropese concurrentiepositie op de wereldmarkt moet tevens passen in een beleid dat gericht is op een betere internationale arbeidsverdeling. Op die wereldmarkt zullen naar het zich laat aanzien, een aantal verschuivingen optreden, die liggen in het verlengde van de al optredende prijsstijgingen van de grondstoffenprijzen.

West-Europa, dat arm is aan grondstoffen, is in zijn economie bijzonder kwetsbaar voor deze verschuivingen.

De stijging van de grondstoffenprijzen zal de ontwikkelingslanden in staat stellen te investeren ten behoeve van hun eigen industrialisatie. Deze landen zullen zich ongetwijfeld toeleggen op de veredeling van de grondstoffen waarover zij beschikken. Dit zal een verdere verbetering van hun "terms of trade" met de al in vergaande mate geïndustrialiseerde landen mogelijk maken.

Het feit, dat de arbeidskosten in de ontwikkelingslanden lager zijn dan in de al sterk geïndustrialiseerde landen zal er eveneens toe bijdragen dat een aantal industriële activiteiten vanuit de dichtbevolkte geïndustrialiseerde landen verplaatst zal worden naar de ontwikkelingslanden. Over het algemeen komen productieprocessen die veel ongeschoolde arbeid en in verhouding geringe kapitaalinvesteringen vereisen het meest in aanmerking voor vestiging in ontwikkelingslanden, kapitaalintensieve en hooggeschoolde arbeid vereisende processen het minst. De vervaardiging van traditionele produkten als konfektie, schoenen, handschoenen e.d. en eenvoudige assemblageprocessen kunnen zonder veel moeilijkheden met de inzet van een beperkt aantal specialisten in die landen ter hand worden genomen (zie hiervoor ook het hoofdstuk "Europa naar buiten Hfdst. V.2 Ontwikkelingsbeleid").

Uit het bovenstaande volgt dat de beste ontwikkelingskansen voor de Westeuropese export zeker voor die uit het hoog geïndustrialiseerde noord-westen van de EG, liggen in de zogenaamde wetenschapsintensieve productieprocessen die een hoog geschoolde en gespecialiseerde arbeidsinzet, verhoudingsgewijs hoge kapitaalinvesteringen en een hoog ontwikkelde sociaal-kulturele sektor vereisen. Daarnaast zullen er mogelijkheden zijn voor industrieën die op grond van vernieuwingen en produktie-ontwikkeling goederen voortbrengen die de concurrentie op de wereldmarkt kunnen doorstaan.

De onvermijdelijke en noodzakelijke toepassing van arbeidsbesparende technieken en produktiviteitsverhogende vernieuwingen zal ook in de toekomst tot omschakelingsproblemen leiden, die echter niet slechts voor rekening van de direct betrokkenen mogen komen, maar als opdracht en uitdaging voor de samenleving als geheel dienen te gelden. Daarnaast moet produktiviteitsverhoging in de productiesector worden beschouwd als mogelijkheid en voorwaarde om in het sociaal-kulturele veld tot nieuwe ontplooiingsmogelijkheden te

komen.

Voor dit laatste zullen vooral op nationaal en regionaal niveau oplossingen gevonden moeten worden. (Zie hiervoor het D'66 Beleidsprogramma 1977-1981).

3.5B. De problemen op het gebied van industriebeleid dienen veel meer dan tot nu toe op gemeenschapsniveau te worden aangepakt. Nationaal gerichte maatregelen zijn doorgaans ineffektief en leiden er bovendien vaak toe dat problemen naar andere landen worden verschoven. Gaan in een snel groeiende economie structuurveranderingen in het algemeen met betrekkelijk weinig economische en sociale spanningen gepaard, anders wordt dit wanneer de economische groei stopt. In de huidige minder gunstige omstandigheden wordt de weerstand tegen elk aanpassingsproces dan ook steeds groter en daarmee de beleidsruimte telkens kleiner. Tegelijkertijd wordt evenwel de noodzaak om tot een Europees georiënteerde structuurpolitiek te komen des te sterker. Het is daarbij zeker dat het voor een groot gedeelte van de vindrijkheid van het partikulier initiatief zal afhangen of de huidige problemen kunnen worden opgelost. Anderzijds mogen partikuliere initiatieven en belangen een gemeenschappelijke aanpak zeker niet in de weg staan.

Bij structurele aanpassingsproblemen dient gekoördineerd te worden gereageerd hetzij via gerichte uitbreiding, via capaciteitsbeheersing of, indien noodzakelijk, via de afbouw van bepaalde capaciteiten. Voor een dergelijke sektorsgewijze te effectueren aanpak kan gedacht worden aan het gebruik van de bestaande financieringsinstrumenten van de Gemeenschap, zonodig dienen nieuwe aangepaste instrumenten te worden geschapen.

Het Europese industriebeleid dient er op gericht te blijven het de ondernemingen in de Gemeenschap mogelijk te maken zich aan de veranderende markt- en productieomstandigheden aan te passen. Daarnaast wil D'66 vooral wijzen op de mogelijkheden voor de Gemeenschap het juiste klimaat te scheppen en instrumenten aan te dragen voor de binnen een industriebeleid benodigde versterkte ontwikkelings- en vernieuwingsactiviteiten van het bedrijfsleven.

Daarbij zal juist voor de interne evenwichtige ontwikkeling van de EEG een afgestemd vernieuwingsbeleid nodig zijn. Anders dreigt het gevaar dat de grote economische en technologische voorsprong van bepaalde landen (vooral Duitsland) een desintegrerend effect zal hebben.

Bij steunverlening aan bedrijven in het algemeen zal minstens aan de volgende voorwaarden moeten worden voldaan:

1. de steun moet doelgericht, tijdelijk van aard en voor iedereen duidelijk zijn;
2. mag niet leiden tot concurrentievervalsing.

3.5C. Het nemen van protektionistische maatregelen door de lidstaten moet ten stelligste worden afgewezen. Dergelijke maatregelen lokken uit dat andere landen, ook buiten de Gemeenschap, hetzelfde gaan doen. Indien er een sneeuwbal-effect optreedt zal Europa daar zelf in de eerste plaats het slachtoffer van zijn. Bovendien belemmeren invoerbepalingen de technologische vernieuwing.

3.6. Regionaal beleid

3.6A. De tot nu toe verwezenlijkte Europese eenwording is vooral ten goede gekomen aan de meest ontwikkelde gebieden van de Gemeenschap. De onevenwichtigheden tussen de verschillende regio's zijn relatief groter geworden ook al is de levensstandaard in de hele Gemeenschap aanmerkelijk gegroeid. Verdere integratie is dringend vereist, niet alleen om de gemeenschappelijke markt te verwezenlijken, maar eveneens om het economisch beleid van de lidstaten op één lijn te brengen. Het geëigende kader daarvoor is de Economische en Monetaire Unie. Deze Unie is echter niet te verwezenlijken zolang tegenwoordige regionale verschillen blijven bestaan: de lidstaten met achtergebleven gebieden moeten te veel van hun middelen wijden aan de ontwikkeling.

Voor het regionaal beleid is de op handen zijnde uitbreiding

van groot belang. Uitbreiding van de Gemeenschap zal op het regionale vlak voornamelijk twee consequenties hebben. Ten eerste zullen nogmaals de ontwikkelde, geïndustrialiseerde gebieden in de Gemeenschap profiteren van deze uitbreiding dankzij o.a. hun aanpassingsmogelijkheden. Ten tweede bevinden zich de achtergebleven gebieden van het Middellandse-zeebekken wat betreft hun belangrijkste producten in direkte concurrentie met de nieuwe lidstaten.

3.6B. Sociaal gezien zijn de voortbestaande verschillen in de levensstandaard tussen rijke en arme gebieden niet langer aanvaardbaar; deze toestand leidt tot een vermindering van de bereidheid tot eenwording, aangezien de betrokken lidstaten de gevolgen van de eenwording tegenover hun bevolking niet langer kunnen rechtvaardigen; dat verklaart de neiging tot economische afscherming van het eigen gebied.

Een herverdeling op grotere schaal tussen de regio's is daarom onontbeerlijk. Op het ogenblik vervult alleen het Regionaal Ontwikkelingsfonds een dergelijke functie. Dit Fonds dient dus te worden versterkt en uitgebreid. Eveneens is echter noodzakelijk te komen tot een werkelijk Europees Regionaal Beleid dat er o.a. op gericht is de sociaal-economische toestand in de verschillende regio's op vergelijkbare wijze te kenschetsen om overdracht van inkomens naar de meest behoeftigen te verzekeren; voorts is een afstemming van de nationale politieken op dit gebied noodzakelijk teneinde aan deze overdracht de grootst mogelijke doelmatigheid te kunnen geven en tenslotte dient dit Regionaal Beleid ervoor te zorgen dat alle andere gemeenschapsactiviteiten - industrie- en handelspolitiek b.v. - met de regionale gevolgen ervan voldoende rekening houden.

3.7. Democratisering arbeidsverhoudingen

3.7A. Er moet een democratisering van de arbeidsverhoudingen plaats vinden waarbij de traditionele scheidingen tussen arbeid en kapitaal wordt doorbroken. De vitaal-belanghebbende groeperingen moeten middels democratische spelregels tot gezamenlijke besluitvorming en maatschappelijke verantwoordelijkheid komen en het traditionele beginsel van ondergeschiktheid in de arbeidsverhoudingen moet worden afgeschaft.

De EG is bij deze problematiek betrokken door het streven naar harmonisatie van de wetgevingen in de diverse lidstaten en de opstelling van het gemeenschappelijk vennootschapsrecht, waarin het statuut van de Europese vennootschap is opgenomen.

In dit kader is D'66 voorstander van een medebeslissingsrecht (vetorecht) in middelgrote en grote bedrijven van het orgaan dat het personeel vertegenwoordigt binnen het bedrijf op alle ingrijpende besluiten met betrekking tot het bedrijfsbeleid; eventuele uitoefening van de medezeggenschapsrechten van het personeel via een ander medezeggenschapsmodel (b.v. via vertegenwoordigers in de raad van commissarissen) als hierover overeenstemming bestaat tussen de leiding en de gekozen personeelsvertegenwoordiging; beperking van het recht regelmatig invloed uit te kunnen oefenen op de besturing van de onderneming tot alleen die aandeelhouders die zich met een financieel belang gedurende langere tijd konkractueel aan de onderneming verbinden; lidmaatschap van de raad van commissarissen (of het daarmee vergelijkbare orgaan) van deskundigen die in het bijzonder toezien op algemeen maatschappelijke belangen (konsumenten, publiek, overheid) naast vertegenwoordigers van de werknemers en de aandeelhouders. In de kleine bedrijven zal een wettelijk kader voor aangepaste vormen van bedrijfsdemocratie tot stand moeten komen.

3.7B. D'66 is voorstander van de invoering van een gekozen personeelsvertegenwoordiging en bij de overheidsdiensten en -bedrijven, met aan de overheidstaken aangepaste bevoegdheden. Ook binnen de instellingen van de EG dienen dergelijke personeelsvertegenwoordigingen ingevoerd te worden.

Daarnaast bepleit D'66 de bevordering van experimenten met alternatieve werkorganisatievormen op basis van zo groot mogelijke individuele en groepszelfstandigheid, zowel in het

bedrijfsleven als bij de overheid.

Een taak die speciaal weggelegd is voor de EG is de bevordering van de medezeggenschap bij multinationals. Regelingen moeten ontwikkeld worden waardoor er sprake kan zijn van personeelsvertegenwoordigingen over de grenzen heen. Hiertoe dienen ook de mogelijkheden van overleg tussen de verschillende nationale ondernemingsraden in concernverband versterkt te worden.

Gestreefd moet worden naar een aanvulling van het Europees Sociaal Handvest waardoor naast de vrijheid van vakvereniging ook de vrijheid om zich niet te organiseren, zoals erkend in de universele verklaring van de Rechten van de Mens, wordt gegarandeerd en een verplicht lidmaatschap (zoals in Nederland in de grafische bedrijfstak bestaat) wordt afgewezen.

3.8. Konsumentenbeleid

3.8A. Voorziening van de Gemeenschap van goederen en diensten waarvan hoeveelheid, samenstelling en produktiewijze zoveel mogelijk aansluiten bij de wensen van de burgers is alleen mogelijk als de verlangens van de konsumenten zo goed mogelijk tot uiting worden gebracht. Zij moeten dan ook daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op wat en hoe er wordt geproduceerd.

Daartoe is versterking nodig van de positie van de konsument, die nog té zeer in de situatie verkeert dat er wordt beslist vóór hem, over hem en zonder hem. De positie van de konsument en zijn organisaties is ook in EEG-verband sterk ten achter gebleven bij die van producenten (werkgevers, werknemers) en overheid. Er dient duidelijk gestalte gegeven te worden aan een Europees konsumentenbeleid. Dit dient een raamwerk te vormen voor nationale stelsels van konsumentenbescherming, aangepast aan de omstandigheden, noodzakelijkheden en mogelijkheden. Voorkomen dient te worden dat de Europese konsument bureaukratisch wordt gelijkgeschakeld.

3.8B. D'66 acht onder meer de realisatie nodig van:

- de Resolutie over het konsumentenbeleid van de Gemeenschap, aangenomen door het Europese Parlement in november 1977;
- het eerste programma van de EEG voor een beleid inzake bescherming en voorlichting van de konsument d.d. 14 april 1975, dat maatregelen eist ter waarborging van de vijf fundamentele rechten van de konsument, n.l.:
 1. recht op bescherming van zijn gezondheid en veiligheid;
 2. recht op bescherming van zijn economische belangen;
 3. recht op schadevergoeding;
 4. recht op voorlichting en vorming;
 5. recht op vertegenwoordiging (recht om te worden gehoord).

D'66 kent bij de in deze stukken genoemde onderwerpen prioriteit toe aan de invoer van de volgende punten:

1. verplichte vermelding van de samenstelling van voorverpakte produkten met inachtneming van de EEG-richtlijnen;
 2. raadpleging en vertegenwoordiging van de konsument bij de voorbereiding van publiekrechtelijke beslissingen die hem betreffen;
 3. bevordering van een kritische instelling van de konsument onder meer door een daarop gerichte voorlichting en ervaring op scholen;
 4. een voor de konsument gemakkelijke rechtsgang.
- Bovendien wil D'66 een konsumptiebeleid (gericht op een konsumptiepatroon, -verdeling en -niveau, dat verantwoord is uit het oogpunt van gezondheid, milieu, grondstoffen en derde wereld), dat onverantwoorde produktie tegengaat.

3.9. Mededingingsbeleid

3.9A. Aan de basis van elk democratisch denken ligt het wantrouwen tegen ongecontroleerde macht. Vandaar het streven naar een rechtsstaat, opdat de overheidsmacht niet onbeperkt en zonder toezicht kan worden uitgeoefend.

Maar niet alleen de macht van overheden verdient ons wan-

trouwen; ook moet het zich richten op de economische macht van ondernemingen. In de Gemeenschap heeft dit wantrouwen gestalte gekregen in een krachtig anti-kartelbeleid, dat trachtte de voorwaarden voor een daadwerkelijke concurrentie tussen ondernemingen te scheppen door het bestrijden van concurrentie-beperkende afspraken. Voortzetting en waar nodig verscherping van dit beleid acht D'66 gewenst.

3.9B. Nieuwe economische problemen stellen nieuwe prioriteiten voor een gemeenschappelijk mededingingsbeleid, dat streeft naar een gedecentraliseerde economische orde, waar de marktdelnemers door elkaars concurrentievermogen liever dan door de overheid in evenwicht worden gehouden. De expansie van met name de multinationale ondernemingen toont aan dat dit evenwicht verstoord is. Door fusies en andere concentraties is steeds meer macht bij steeds minder ondernemingen terecht gekomen. Deze machtsposities scheppen het gevaar van te hoge prijzen en andere ongerechtvaardigde voordelen.

D'66 beschouwt het optreden tegen deze machtsvorming als hoofddoel van een nieuw mededingingsbeleid. Noodzakelijk zijn de volgende maatregelen:

1. Om de koncentratiegolf een halt toe te roepen dient ten spoedigste te worden voorzien in o.a. een concentratie-kontrolé vooraf, zoals deze is uitgewerkt in het voorstel dat al sinds 1973 op goedkeuring van de Raad wacht.
2. Tegen reeds gevormde concentraties die een gedecentraliseerde economische orde bedreigen en niet uit anderen hoofde gerechtvaardigd kunnen worden, wordt opgetreden, ook in de vorm van de-koncentraties, zoals in de VS.
3. De middelen van de Europese Commissie worden uitgebreid in de mate die voor de vervulling van bovengenoemde taken nodig is.

3.9C. Het mededingingsbeleid zelf dient geplaatst te worden in het kader van de totale economische doelstellingen.

De uitvoering van nieuwe doelstellingen, b.v. in het kader van het milieu, industrie- of regionaal beleid kan tot situaties leiden die in strijd zijn met de mededingingspolitieke beginselen van de Gemeenschap. In dergelijke situaties zullen de mededingingsaspecten niet steeds doorslaggevend kunnen zijn.

3.10. Milieubeheer en Ruimtelijke Ordening

3.10A. Hoewel de milieubescherming en de ruimtelijke ordening niet in het Verdrag van Rome zijn voorzien, is een Europees beleid op deze terreinen strikt noodzakelijk.

Milieubeheer en ruimtelijke ordening zijn niet alleen geboden omwille van het veilig stellen van de positie van de mens op zich, maar ook omwille van de instandhouding van het totale ecosysteem waarvan de mens niet minder maar ook niet meer dan een onderdeel uitmaakt. Daarom is een krachtig milieubeleid van belang, ook in het Europese vlak, waarbij niet het hoofdaksent alleen ligt bij de consequenties van dat beleid voor de internationale concurrentieverhoudingen en voor het handelsverkeer, maar waarbij evenzeer een beheer van het milieu in brede zin centraal staat.

De bescherming van het milieu zal naar het oordeel van D'66 dan ook als een volwaardige doelstelling van het EG-beleid in het verdrag moeten worden vastgelegd, met een adequate parlementaire kontrolé. Het Europese beleid dient ook organisatorisch meer op deze doelstelling in te spelen, o.a. door de bestaande milieuafdeling uit te breiden en grotere bevoegdheden te geven. Dit zal met zich meebrengen, dat de randvoorwaarden die vanuit het milieubeleid moeten worden geformuleerd moeten doorwerken in het overige Europese beleid. Dit is vooral van belang voor het gewenste economisch beleid, waarin het streven naar groter welzijn leidt tot het ondergeschikt maken van de welvaartsontwikkeling aan de kwaliteit van de omgeving. (De gevolgen voor het EG-landbouwbeleid zijn weergegeven in paragraaf 3.13 elders in dit programma).

Ondanks het ontbreken van een verdragsrechtelijke grondslag

heeft zich weliswaar de laatste jaren een niet onbelangrijke harmonisatie van milieubeleid voltrokken, vooral op milieuhygiënisch gebied. Als basis hiervoor fungeerde het milieukoncertprogramma 1977-1981. Verdere uitbouw hiervan is gewenst. Hierbij dienen vooral de maatschappelijke aspecten van milieubeheer de nadruk te krijgen. In dit verband wordt gedacht aan het bevorderen van milieubesef, stimuleren van maatschappelijke discussie, democratische controle van voorgestelde beleidsmaatregelen. Met name dient ook de beleving door de burgers van zijn leefmilieu in de besluitvorming te worden betrokken. Tevens dient grote aandacht te worden besteed aan een snelle en toereikende uitvoering van Europese richtlijnen in het kader van de nationale wetgeving.

3.10B. De algemene beleidslijn van D'66 m.b.t. milieubeheer is neergelegd in het Beleidsprogramma 1977-1981. Meer specifiek voor het EG-beleid kunnen de volgende uitgangspunten worden genoemd:

1. Het terugdringen van schaarste dient zich, ook in Europees verband, uit te strekken tot de schaarste aan grondstoffen, natuur, en zuiverheid van het water, lucht en bodem. Bij alle huidige en toekomstige activiteiten mag niet worden volstaan met symptoombestrijding of herstel van de aan te richten schade, maar dienen het voorkomen van verdere milieuaantasting en het verbeteren van reeds aangetaste kwaliteit voorop te staan;
2. Er dient overeenstemming te komen omtrent het financieel instrumentarium (o.a. milieueffingen) en omtrent normen. De problematiek van milieueffingen en het instellen van milieuschadefonds moet in het kader van de EG met spoed tot een oplossing worden gebracht;
3. De kosten van de milieumaatregelen zijn i.h.a. voor de rekening van de (economische) veroorzaker van de "vervuiling" (principe: de vervuiler betaalt); onder "vervuiling" wordt in dit verband ook dreigende vervuiling verstaan, waarvoor preventieve maatregelen moeten worden getroffen. In geen geval mag het principe "de vervuiler betaalt" ertoe leiden dat de plicht om milieuaantasting waar mogelijk te voorkomen afgekocht wordt;
4. EG-milieumaatregelen vormen doorgaans minimum-afspraken. De lidstaten dienen daarom steeds de vrijheid te behouden verdergaande maatregelen (normen, vergunningsvoorwaarden) te nemen. Het nog niet gereed zijn van internationale afspraken mag geen excuus zijn voor het uitstellen van de maatregelen in eigen land.
5. Er dient te worden gestreefd naar een internationaal milieubesef en milieubeleid. Niet alleen moet export van vervuiling naar buurlanden worden vermeden, maar ook verplaatsing van sterk vervuilende processen naar derde landen buiten de EG of naar gebieden buiten iedere nationale rechtsmacht;
6. De EG-milieurichtlijnen dienen gefaseerd aangescherpt te kunnen worden d.m.v. een proces van dynamische aanpassing aan vooruitgang van techniek en wetenschap, en tevens aan gewijzigde inzichten; hierbij moet steeds gestreefd worden naar toepassing van de "best technical means" en stringente toepassing van het "stand-still"-beginsel.

3.10C. In het licht van deze uitgangspunten ziet D'66 op korte termijn de volledige uitvoering van de Europese actieprogramma's als eerste taak. Dit houdt in dat de verschillende ter tafel liggende richtlijnvoorstellen door de Raad zullen moeten worden goedgekeurd en de uitvoering van reeds aanvaarde richtlijnen met kracht ter hand moet worden genomen. Dit laatste is met name van belang omdat de door de EG vastgestelde milieumaatregelen veelal kaderrichtlijnen zijn en pas dan "tanden" krijgen wanneer over de nadere invulling is besloten. Als voorbeeld kan de bekende richtlijn over de lozing van gevaarlijke stoffen in open water worden aangehaald. Er zal met prioriteit aan moeten worden gewerkt om de vele honderden stoffen van de zg. zwarte en grijze lijsten (waarover in de Richtlijn beginselafspraken zijn gemaakt) daadwerkelijk te reglementeren en daarmee de bestaande (vaak grensoverschrijdende) waterverontreiniging terug te dringen. Meer concreet

ziet D'66 (in aansluiting op het bovenstaande) de volgende prioriteiten in het Europees milieubeleid:

1. Een verdere beperking van luchtverontreiniging in het algemeen en speciaal van de uitstoot van zwaveldioxyde (SO₂). Daarbij dient te worden geanticipeerd op het toenemend gebruik van fossiele brandstoffen, onder andere door het verder ontwikkelen en verplicht toepassen van goede ontzwavelingstechnieken en door het terugdringen van de emissie door auto's en andere transportmiddelen.
2. Beperkende maatregelen m.b.t. de bedreiging van de ozonlaag (drijfgassen in spuitbussen);
3. Verplichting tot het opstellen van een milieueffekt-rapportage voor activiteiten van overheid en bedrijfsleven, die een grotere mate van milieubelasting inhouden;
4. Een internationale konsultatieregeling voor vestiging van energiecentrales en aanverwante activiteiten in grensgebieden, alsmede voor industriële activiteiten op grotere schaal; uitwerking van een Europees industrievestigingsbeleid voor de meest verontreinigende categorieën van bedrijven, gekoppeld aan milieu-effektrapportage;
5. Een actief beleid inzake bescherming van bedreigde diersoorten; een verbod tot het vangen, doden of consumeren van trekvogels; stringente richtlijnen om overbevissing te voorkomen; verbod tot import en export en handel in bedreigde diersoorten (en onderdelen daarvan als bont);
6. Vergrote inspanning ter bestrijding van zeeverontreiniging (speciaal van de Middellandse Zee); met het oog daarop op het nemen van preventieve maatregelen t.a.v. zeetransport van olie en andere verontreinigende stoffen; uitbreiding van de territoriale wateren tot 12 mijl en een toelatingsbeleid voor tankerscheepen voor alle Europese havens;
7. Er dient een betere afweging plaats te vinden t.a.v. het Europees transportbeleid, waarbij een groter gewicht moet worden toegekend aan milieu- en energieaspecten, alsmede aan veiligheid, vooral bij het transport van gevaarlijke stoffen. Te denken valt aan vervanging van luchtvervoer door railvervoer, bevordering van openbaar vervoer e.d.
8. Tegengaan van het dumpen van afval (in het bijzonder van chemische afvalstoffen); ontwikkelen van betere methoden van afvalverwerking, waarbij vooral gewerkt wordt aan recycling (mede met het oog op een verantwoord grondstoffenbeleid);
9. Betere coördinatie van onderzoek en onderwijs t.a.v. milieuproblemen - ook t.a.v. eventuele klimaatverstoring door kooldioxyde drijfgassen uit spuitbussen, uitlaatgassen van straalvliegtuigen; oprichting van een onafhankelijk Europees instituut voor milieuproblemen; vergelijkend onderzoek naar de milieuaspekten van de verschillende vormen van energieproductie;
10. Betere bescherming van grensoverschrijdende rivieren en internationaal belangrijke natuurgebieden; internationale beheersvormen voor gebieden als het Waddengebied; strenge emissienormen voor natuurgebieden in het kader van aanwijzing van beschermde Europese natuurgebieden met bijbehorende beperkingen voor het gebruik en de beïnvloeding van die gebieden;
11. Het milieubeleid moet tevens gericht worden op een goede bescherming van werknemers en omwonenden van industrieën en dient de veiligheid in het bedrijf en bij omwonenden optimaal te waarborgen;
12. Betere rechtsmogelijkheden voor burgers van de Europese Gemeenschap, waarbij een burger uit het ene land mogelijke vervuilers uit een ander land gerechtelijk kan aanspreken.

3.10D. Hiermee is voor de *ruimtelijke ordening* feitelijk al veel vastgelegd. Ruimtelijke ordening en milieubeheer zullen op Europees niveau dan ook in sterke mate samenhangen. Voor het slagen van het milieubeheer en voor het scheppen van optimale leefomstandigheden voor bewoners van het EG-grondgebied is een verantwoorde afstemming van de grensoverschrijdende ruimtelijke effecten hoog nodig. Het inrichten en uitbreiden van omvangrijke stedelijke gebieden en

industriegebieden, de aantasting van grote in natuurlijk opzicht waardevolle gebieden zijn zaken die thans volledig behoren tot de bevoegdheden van afzonderlijke staten. Tegelijk is duidelijk dat deze zaken dikwijls directe belangen van nabuurlanden raken en ook dáár nogal eens bovenuit gaan. D'66 zal bezien op welke wijze het Europese Parlement op een aantal essentiële punten van ruimtelijke ordening invloed kan gaan uitoefenen en zo mogelijk bevoegdheden kan krijgen.

3.11. Energie

3.11A. Sinds de oliecrisis van 1973/1974 is duidelijk aan het licht getreden dat aan de overvloedige beschikbaarheid van goedkope energie binnen afzienbare tijd een einde zal komen. Met name zal bij een toenemende vraag naar olie en gas spoedig een schaarste-situatie ontstaan met als gevolg verdere prijsstijgingen. Het vooruitzicht van schaarste aan energiedragers en stijgende prijzen kan aanleiding zijn tot internationale spanningen die indirect en in sommige gevallen zelfs een rechtstreekse bedreiging vormen voor vrede en veiligheid.

Het beleid zal dan ook zowel nationaal als internationaal gericht moeten worden op een geleidelijke overgang naar energiesystemen die gebaseerd zijn op een meer gespreide voorziening en een zuiniger gebruik van energiebronnen, dit laatste door middel van energiebesparende maatregelen.

Er dient een op de lange termijn gericht energiebeleid te worden geëntameerd dat zich concentreert op het veilig stellen van de voorziening voor de toekomst en op het beperken van schade aan het milieu door matiging nu. Hiertoe dient te worden gestreefd naar drastische afremming van het verbruik, zeker waar dat met geringe nadelige effecten voor onze economie mogelijk is, door onder meer: isolatie en rendementsverhoging niet alleen in particuliere huishoudens maar ook in bedrijven; sterk progressieve tarieven boven basis-hoeveelheid voor huishoudelijk gebruik; verbod overtollige verlichting e.d.; vergunningenstelsel voor energie-intensieve luxe-apparaten; meer toepassing van total energy systemen. Het operabel maken van alternatieve energiebronnen verdient hoge prioriteit.

3.11B. Aangezien het energieprobleem een wereldomvattend probleem is, kan dit noch nationaal noch in EG-verband opgelost worden. Zowel nationale als EG-maatregelen zijn rechtstreeks van invloed op de wereldenergiesituatie en omgekeerd is de wereldenergiesituatie bepalend voor de EG en nationale energiesituatie. Het is van groot belang dat de EG streeft naar de totstandkoming van internationaal wereldwijd energieoverleg tussen olieproducerende en -konsumerende landen, zowel geïndustrialiseerde als ontwikkelingslanden.

Een EG-energiebeleid is noodzakelijk, gelet op de grote plaats van de energievoorziening in de economieën van de lidstaten. Helaas moet worden gekonstateerd dat het energiebeleid in de EG nog maar nauwelijks tot ontwikkeling is gekomen. Zelfs over het definiëren van de doelstellingen van een energiepolitiek voor de hele Gemeenschap bestaat nog geen eenstemmigheid. Er is slechts een mechanisme uitgewerkt voor een spreiding van het tekort in geval van een crisis.

De EG is in zijn energievoorziening sterk afhankelijk van de olie-importen uit landen van de OPEC. Ter vermindering van deze ongewenste afhankelijkheid zal met kracht gestreefd moeten worden naar het realiseren van de doelstelling van het IEA (Internationaal Energie Agentschap) om in 1985 de import van ruwe olie te beperken tot 26 miljoen vaten per dag. Daarnaast zal gewerkt moeten worden aan een Europees beleid t.a.v. de invoer van andere energiedragers, zoals aardgas. Hierbij valt te denken aan een beperking van het aantal LNG-terminals en verder transport van het gas via een Europees net van pijpleidingen.

Het gebruik van kolen zal moeten worden gestimuleerd, op voorwaarde dat ontzwaveling van rookgassen wordt toegepast volgens de "best technical means". Tevens is een strikte voorwaarde dat technologieën worden ontwikkeld om de winning, aanvoer en opslag van kolen op voor mens en milieu acceptabele wijze te laten gebeuren.

In ieder geval zal de uitstoot van de schadelijke zwaveldioxyde (SO₂) (die bijdraagt aan de verzuring van bossen en meren in Scandinavië) op Europees niveau aangepakt moeten worden. De kosten van dergelijke maatregelen zullen binnen de EG op evenredige basis verdeeld moeten worden.

3.11C. Met kracht zal voorts gestreefd moeten worden naar het ontwikkelen van alternatieve energiebronnen, al kan daarvan pas op een wat langere termijn een belangrijke bijdrage aan de nationale en Europese energievoorziening verwacht worden. Een Europese prijspolitiek voor energiedragers kan een belangrijke factor zijn om besparingen te stimuleren en het gebruik van alternatieve energiebronnen aan te moedigen.

Een Europese prijspolitiek is bovendien van belang om een einde te maken aan de huidige concurrentievervalsing tussen de lidstaten, voorzover deze het gevolg is van nationaal van elkaar afwijkende energieprijzen.

Gestuurde innovatie-activiteiten op het terrein van het rendement van energie-opwekkers, energie-omvormers en energie-verbruikers dienen voorts sterk gestimuleerd te worden.

3.11D. Wat de kernenergie betreft, gaat D'66 voor de Nederlandse situatie uit van de stellingname dat, zolang verdere praktische toepassing van kernenergie niet nodig is (dankzij effectief en zuinig energieverbruik) en zolang de problemen rond veiligheid en radioactief afval niet volstrekt toereikend zijn opgelost, dient te worden afgezien zowel van verdere invoering als van activiteiten die, verdergaand dan strikte research, rechtstreeks kunnen leiden tot spoedige toepassing op grotere praktische schaal.

In EG-verband moeten op het terrein van de kernenergie twee wezenlijke belangen zorgvuldig tegenover elkaar worden afgewogen, te weten:

1. het belang van een restrictief beleid zolang de problemen rond veiligheid en radio-actief afval niet toereikend zijn opgelost;
2. het belang om te vermijden dat spanningen ontstaan op de internationale energiemarkten die een bedreiging voor vrede en veiligheid kunnen vormen.

Het is in het bijzonder ongewenst dat kerncentrales in de meest dichtbevolkte gebieden worden gebouwd.

Gezien bovenstaande punten zal in ieder geval in Europees verband prioriteit moeten worden gegeven aan de energiebesparing, -rendementsverbetering, alternatieve energiebronnen en betere kolentechnologie, alsmede het onderzoek op deze gebieden.

De Gemeenschap dient geen hinderpalen in de weg te leggen aan geloofwaardige controle op de nucleaire materialen in de Gemeenschap door de Internationale Atoomorganisatie (IAEA) in Wenen.

De EG zal tenslotte ook voorschriften dienen uit te vaardigen voor energiebesparing, en bovenal de mensen binnen de EG bewust moeten laten worden van de zin van het tegengaan van energieverspilling.

3.12. Verkeer

3.12A. Binnen de ontwikkelingen in de EEG is de verkeers- en vervoerspolitiek een achtergebleven gebied. Het heeft veel tijd gekost vanuit de verschillende nationale filosofieën tot gemeenschappelijke politieke uitgangspunten te komen. De kleine stappen in de richting van een gemeenschappelijke vervoerspolitiek waren onvoldoende om de ingrijpende sociaal/ekonomische ontwikkelingen van de jaren '70 bij te houden. Stijging arbeidskosten, energiecrisis en ekonomische teruggang hebben alle drie de vervoerstechnieken, rail, weg en water in grote moeilijkheden gebracht.

Vrije concurrentie op een open Europese vervoermarkt is verder weg dan ooit en gezien de overcapaciteit is het vervoer alleen voor de verladers aantrekkelijk. In deze situatie wordt ook de afgesproken onderlinge afstemming van de concurrentievoorwaarden (b.v. controle op de rij- en rusttijden) slechts zeer moeizaam werkelijkheid.

In de jaren '70 hebben overwegingen van energietekorten,

milieu en verkeersveiligheid een veel grotere geldingskracht gekregen dan in de periode daarvoor. De overbelasting van de infrastructuur van de centraal gelegen landen Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland door het zware vrachtovervoer over de weg, heeft de gedachte aan transitheffingen doen ontstaan. De EEG-bepalingen staan een dergelijke heffing in de weg. Een heffingstelsel voor het gebruik van de infrastructuur staat wel op het programma.

Een probleem dat zich pas de laatste jaren nadrukkelijk heeft aangediend, is de concurrentie van het Oost-Europese scheepvaartvervoer tegen excessief lage prijzen. Nu nog voornamelijk in kustvervoer, maar als de Donau-Rijn verbinding volledig is, ook in de binnenscheepvaart.

Het Europese spoorwegnet moet weer op peil worden gebracht. De nationale dienstregelingen moeten op elkaar worden afgestemd en grenzen geopend; het belachelijke opentocht aan de grens vanwege lokomotiefwisseling (andere nationaliteit!) moet verdwijnen, de intercityplus moet niet nationaal, maar internationaal rijden. Het streven op langere termijn is gericht op één Europese spoorwegmaatschappij, wellicht te verwezenlijken als Europese N.V.

3.12B. Voor het toekomstige EEG-vervoersbeleid zou vooral moeten worden gezocht naar een ondersteuning van de groeiende tendens in de richting van gekombineerd vervoer (lading wordt als eenheid van rail naar weg overgebracht). Het voordeel van huis-huis vervoer blijft bestaan, de overbelasting op de wegen neemt af, of neemt in ieder geval niet toe, de tekorten van de spoorwegen zullen verminderen. Een dergelijke ontwikkeling zal vnl. in Europees verband kunnen worden bevorderd en eist afgestemde maatregelen op verschillend gebied.

Andere maatregelen ter gezondmaking van het vervoer kunnen deels op nationaal niveau deels op EG-niveau, deels door spoorwegmaatschappijen gezamenlijk worden ontwikkeld, b.v.:

1. financiële sanering van de spoorwegmaatschappijen;
2. "opleg"-regeling in het goederenvervoer op de weg;
3. opheffing van knelpunten in de spoorweginfrastructuur;
4. maatregelen tegen het goedkope Oost-Europese vervoer.

3.13. Landbouw

3.13A. Voor de landbouw worden de volgende doelen gesteld:

1. veilig stellen van de voedselvoorziening;
2. harmonisatie van de landbouw in de EG. Harmonisatie van de landbouw houdt onder meer in dat het zwaartepunt van een produktie in die streken moet liggen daar waar deze het doelmatigst is;
3. de agrariërs moeten op hetzelfde niveau kunnen deelnemen aan het maatschappelijk gebeuren als andere bevolkingsgroepen; hiervoor is een voldoende inkomen en voldoende vrije tijd een voorwaarde.
4. het behoud van zoveel mogelijk werkgelegenheid.

De landbouw heeft daarnaast de volgende functies, rekening houdend met aspecten van milieubehoud:

1. een doeltreffende agrarische produktie als grondslag van betaalbare prijzen voor de konsument.
2. het in stand houden en verwerklijken van een aantrekkelijk landschap.

3.13B. Van de doelstellingen vastgelegd in het verdrag van Rome zijn die van het veilig stellen van de voedselvoorziening en van het verzekeren van een redelijk prijsniveau voor de konsument bereikt. De produktieprijzen van landbouwprodukten zijn achtergebleven bij de gemiddelde prijsstijging. De verwerkings- en distributiekosten zijn sterk gestegen. Het aandeel van de boer in de konsumentenprijs neemt voortdurend af. Bij vergelijking van de EG-landbouwprijzen met de wereldmarktprijzen dient te worden bedacht, dat, indien de EG-landbouwproduktie geringer was, de wereldmarktprijzen ongetwijfeld op een hoger niveau zouden liggen. Een andere doelstelling van het verdrag van Rome, het verzekeren van een redelijke levensstandaard voor de agrarische bevolking, is gemiddeld genomen niet bereikt. De bedrijfsuitkomsten lopen van jaar tot jaar, van regio tot regio, van bedrijf tot bedrijf, sterk uiteen.

De doelstelling om te komen tot het stabiliseren van de markt voor agrarische produkten is dan ook slechts ten dele bereikt. Door het stagneren van de economie en mede door het toetreden van nieuwe leden tot de EG stukt een verdere eenwording op landbouwgebied en wordt de drang sterker een nationale landbouwpolitiek te bedrijven.

3.13C. Het huidige EG-marktbeleid heeft in de meeste sectoren redelijk gewerkt. Hoewel dit beleid in grote lijnen kan worden voortgezet zal de produktie beter moeten worden afgestemd op de afzetmogelijkheden en zal meer aandacht dienen te worden geschonken aan het beter op elkaar afstemmen van marktbeleid en structuurbeleid.

Binnen de EEG zal per produkt moeten worden bezien of evenwicht tussen vraag en aanbod kan worden bereikt door vastleggen van de te produceren en te verhandelen hoeveelheden, markt- en prijsbeleid, subsidiebeleid of een combinatie daarvan. De landbouwer dient echter de mogelijkheid tot het verwerven van een passend inkomen te hebben. Het vastleggen van de te produceren en te verhandelen hoeveelheden moet evenwel worden vermeden waar dit verstarrend werkt en het streven naar een rationele taakverdeling binnen de gemeenschap belet. Steeds terugkerende overschotten in de landbouwproduktie kunnen mede om sociale redenen pas op langere termijn worden opgeheven. Lage prijzen werken, indien in de landbouw modernisering op gang is gekomen en investeringen zijn gedaan, zeker gedurende de eerste jaren produktieverhogend. Bij voortdurende overschotten zal evenwel niet aan lage prijzen kunnen worden ontkomen. Nationale steunmaatregelen als aanvulling op het gemeenschappelijk prijsbeleid, dienen slechts in uitzonderlijke gevallen te worden toegepast, zodat de voorwaarden van concurrentie niet worden aangetast. De landbouwbedrijven met een verhoudingsgewijs hoge rentabiliteit, dienen door het landbouwbeleid niet te worden bevoordeeld, met als gevolg dat de inkomensverschillen binnen de landbouw toenemen. Voor een beter inzicht in de werkelijke inkomensverhoudingen in de landbouw zijn bindende voorschriften op het niveau van de Gemeenschap vereist, die voldoende inzicht in de rentabiliteitsontwikkeling van de individuele bedrijven mogelijk maken. Subsidies dienen niet te worden verstrekt voor tot produktieverhoging leidende investeringen in richtingen waar reeds een produktieoverschot bestaat. Minimumprijzen bij onderling verkeer, penetratiepremies en dergelijke dienen konform het verdrag van Rome te worden afgewezen. Harmonisatie van voorschriften op het gebied van kwaliteit en gezondheid van kultuurgewassen en veestapel is op korte termijn noodzakelijk. Slechts dan is vrijhandelsverkeer met het oog op volksgezondheid en milieuhygiëne mogelijk. Uitwassen in de intensieve veehouderij dienen in EG-verband te worden tegengegaan.

De EG-landbouwpolitiek ten opzichte van landen buiten de Europese Gemeenschap dient in haar ontwikkeling te zijn ingebed in een mondiaal kader waarbij op grond van ethische (solidariteitsgedachte) en economische (welvaartsbevordering elders schept ook voor ons nieuwe mogelijkheden) motieven voorrang dient te worden gegeven aan een evenwichtige uitbouw van de landbouw in de derde wereld. Het principe van de voorkeursregeling voor EEG-produkten mag en kan daarom geen einddoel zijn, en dient als zodanig in het landbouwbeleid slechts te worden toegepast als een tijdelijke maatregel, die een ontwikkeling op lange termijn zoals hierboven aangegeven, niet in de weg mag staan. De EG dient deel te nemen aan internationale overeenkomsten ter stabilisering van produktie en prijzen voor landbouwprodukten.

Er dient te worden medegewerkt aan het vormen van buffervoorraden. Strukturele overschotten in de EG dienen met zorgvuldigheid te worden ingepast in internationale hulpverleningsprogramma's en niet te worden gedumpt op de vrije markt.

De thans bestaande akkoorden van de Gemeenschap met arme landen dienen te worden uitgebreid en verdiept, waarbij met name mogelijkheden voor de importen uit de Derde

Wereld van landbouwprodukten moet worden verbeterd.

3.13D. In het rapport over de eerste vijf jaren van het EG-struktuurbeleid stelt de Europese Commissie dat het markt- en prijsbeleid niet voldoende is om de inkomensproblemen van het overgrote deel van de landbouwers op betrekkelijk kleine bedrijven op te lossen. Daarvoor is een wezenlijke struktuurverandering in de landbouw noodzakelijk, welke moet worden gesteund door de gemeenschappelijke socio-strukturele politiek. Het EG-struktuurbeleid is echter tot op heden ingebed in de volgende doelstelling van het EG-verdrag: "het doen toenemen van de produktiviteit van de landbouw door bevordering van de technische vooruitgang en door rationalisatie van de produktie, als ook een optimaal gebruik van produktiefactoren, met name van arbeidskrachten en zo een redelijke levensstandaard te verzekeren aan de agrarische bevolking met name door het individueel inkomen te verhogen van hen die in de landbouw werken".

Konsequente doorvoering van deze doelstelling zou betekenen dat op zeker niet meer dan de helft van de huidige oppervlakte kultuurgrond een produktie gehaald zou worden gelijk aan de huidige. De helft van de landbouwgrond zou dus uit produktie genomen kunnen worden. Dit zouden dan de "slechtere" gronden zijn dikwerf liggend onder minder gunstige natuurlijke omstandigheden, vaak een onmisbaar onderdeel vormend van een aantrekkelijk landschap. Dit is niet aanvaardbaar. De eerste 55.000 ontwikkelingsplannen die door de EG zijn gesubsidieerd zijn voor 80% ten goede gekomen aan middel-grote en grote bedrijven, hoofdzakelijk gelegen in gebieden waar reeds een moderne landbouw bestaat en voor 70% in produktieinrichtingen die reeds een struktureel produktieoverschot hebben. Om betere resultaten te bereiken op het gebied van de verbetering van de landbouwstrukturen, zal een meer genuanceerde aanpak vanwege de EG noodzakelijk zijn. Dit betekent dat, meer dan tot nu toe het geval is geweest, rekening zal dienen te worden gehouden met de specifieke moeilijkheden waarmee bepaalde regio's en/of bedrijven in meerdere landen van de EG te kampen hebben. Deze moeilijkheden, die de betrokken landbouwers bij voorbaat een achterstand bezorgen in vergelijking met de andere boeren in de EG, kunnen samenhangen met natuurlijke omstandigheden, dan wel met de demografische ontwikkeling in de betrokken regio. De thans bestaande richtlijnen van de EG-struktuurpolitiek zullen moeten worden aangepast en uitgebreid, om de genoemde specifieke moeilijkheden het hoofd te bieden. De thans door de Commissie reeds ingediende voorstellen in het kader van de struktuurpolitiek voor gebieden aan de Middellandse Zee en voor Ierland, kunnen daarbij als eerste aanzet worden beschouwd. In de nabije toekomst zullen echter nog veel grotere financiële inspanningen van de zijde der EG en van die van de betrokken lidstaten nodig zijn om de bepleite fundamentele verbeteringen in de landbouwstrukturen mogelijk te maken. Het is duidelijk dat dergelijke inspanningen o.a. met name ten koste zullen gaan van bepaalde uitgaven die samenhangen met het prijsgarantiebeleid van het E.O.G.F.L. (Europese Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw), welke op het ogenblik immers vooral de betrekkelijk "rijke" regio's van de EG ten goede komen.

Het struktuurbeleid van de EG zal meer aandacht aan de extensivering moeten schenken, waardoor produktieverhoging wordt tegengegaan, de afhankelijkheid van grondstoffen (veevoeder, chemische produkten,...) wordt verminderd en de kans op aantasting van het milieu wordt verkleind. Op vele bedrijven leveren aangepaste investeringen de boer tenminste evenveel inkomen op als wanneer hij hoge investeringen doet die onvermijdelijk leiden tot opvoering van de produktie.

Een van de meest zichtbare uitingen van de Europese kultuur is het landschap. Dit landschap is sterk afhankelijk van een gezonde plattelandssamenleving waarvoor de landbouw een belangrijke pijler is. Een landschap is een dynamisch gegeven en ook nieuwe ontwikkelingen kunnen leiden tot een aantrekkelijk landschap. In vele streken binnen de gemeenschap dreigt

echter de voor Europa zo kenmerkende verscheidenheid van het landschap te worden aangetast. Vele landschappen verloederen. De oorzaken hiervan zijn o.a.:

1. schaalvergroting en intensivering in de landbouw;
2. urbanisatie, industrialisatie, recreatie, wegeaanleg;
3. ontvolking van het platteland. Verlaten van landbouwgronden.

De aandacht die de nationale overheden schenken aan het landschap en aan de noodzaak van een gezonde plattelandssamenleving lopen sterk uiteen. Het is onontkoombaar dat de EG zich hiermee meer gaat bemoeien. Plattelandssamenleving en landschap zijn een onmisbaar onderdeel van een algeheel landbouwbeleid. Veel jongeren verlaten de landbouw o.a. omdat de verdiensten laag zijn, omdat er moeilijkheden zijn met de financiering, vooral bij bedrijfsovernames, omdat de algemene voorzieningen onvoldoende zijn. Dit kan op de volgende wijze worden tegengegaan:

1. boeren wier bedrijf hen wel een volledige dagtaak verschaft maar die wegens ongunstige natuurlijke omstandigheden daaruit een onvoldoende inkomen kunnen halen, dienen inkomens toeslagen te ontvangen;
2. gronden die beschikbaar komen bijv. door bedrijfsbeëindiging dienen ook ten goede te kunnen komen aan kleinere bedrijven, zodat deze voldoende inkomsten kunnen geven;
3. kleine bedrijven die geen volledige dagtaak kunnen geven en daardoor een onvoldoend inkomen leveren moeten, indien de boer dit wenst, goed begeleid worden tot afbouw naar een grond gebonden nevenbedrijf. Grondgebonden nevenbedrijven zijn in vele plattelandssamenlevingen op hun plaats en kunnen de volgende voordelen geven:
 1. extensievere bedrijfsvoering. Daardoor produktiebeperking;
 2. bestrijding werkloosheid;
 3. nevenbedrijven passen vaak in een kleinschalig landschap;
 4. nevenbedrijven zijn gunstig voor een gezonde plattelandssamenleving;
 5. meer mogelijkheden tot welvaart, arbeidsvreugde, individuele ontplooiing en daardoor tot welzijn.

De landinrichting zal in dit kader moeten worden geplaatst.

Nevenbedrijven nopen ook tot deeltijdarbeid buiten het bedrijf. Bij doelgericht beleid zijn er veel meer mogelijkheden op het platteland dan vaak wordt verondersteld. Land-schapsverzorging, bosbouw, wegeaanleg en -onderhoud, recreatie, ambachtelijke industrieën.

Ook het kleinere bedrijf kan goed profiteren van technische ontwikkelingen, waardoor mede de arbeidsomstandigheden worden verbeterd. Aan het kleinere bedrijf aangepaste technische ontwikkelingen, samenwerking tussen bedrijven, loonwerkbedrijven en dergelijke bieden vele mogelijkheden.

Om een gezonde plattelandssamenleving in stand te houden is in de meeste streken verbetering van de leefomstandigheden op het platteland noodzakelijk. Openbare voorzieningen als onderwijs, elektriciteit, waterleiding, vervoer. Verder goede woningen, ontspanning.

Men moet bedenken dat, indien de jongeren wegtrekken, dit een onomkeerbaar proces is. Het is niet slechts uit sociale en landschappelijke overwegingen van belang om een gezonde plattelandssamenleving met een voldoende grote agrarische bevolking in stand te houden. Het is immers goed mogelijk dat over één à twee generaties de landbouw zal zijn aangewezen op andere, mogelijk arbeidsintensievere methoden, als de hulpmiddelen met als basis fossiele brandstoffen schaars worden. Het is trouwens niet denkbeeldig dat de EG in de nabije toekomst voor langere of kortere periodes niet zal kunnen rekenen op de ongelimiteerde aanvoer van de talrijke grondstoffen waarop zijn overvloedige produktie stoelt.

Meer nadruk zal moeten worden gelegd op de kwaliteit van de landbouwprodukten. Vooral ook voor het kleine bedrijf kunnen hier mogelijkheden liggen. De Gemeenschap zal de ontwikkeling van milieuvriendelijke produktiemethoden moeten stimuleren.

Harmonisatie van de levensmiddelenwetgeving in de EG is

noodzakelijk.

3.13E. Een van de ernstigste bedreigingen voor een gemeenschappelijke landbouwmarkt zijn de monetair compenserende bedragen.

De pogingen om door middel van een afbraakschema tot afschaffing hiervan te komen dienen krachtig te worden ondersteund.

Het zal echter zeer moeilijk zijn de MCB kwijt te raken indien er geen Economische Monetaire Unie tot stand komt.

Fiskale harmonisatie tussen de EG-landen is noodzakelijk daar de uiteenlopende wijzen van belastingheffing concurrentievervalsend werken. Nationale belastingpolitiek kan de EG-landbouwpolitiek doorkruisen.

Een wederzijdse afstemming van het structuurbeleid in de landbouw met sociaal en regionaal beleid is noodzakelijk. Een daartoe vereiste globale conceptie van de sociaal-economische ontwikkeling kan slechts op het niveau van de EG tot uitdrukking worden gebracht. Binnen EG raamregelingen moeten de regio's zelf kunnen beslissen welke ontwikkeling gewenst is.

De verdere verwerkelijking van de gemeenschappelijke landbouwpolitiek mag een uitbreiding van de Gemeenschap door toetreding van nieuwe leden niet in de weg staan. Dit geldt met name waar het de aanvraag tot toetreding van Griekenland, Portugal en Spanje betreft.

Integratie van de landbouw van deze landen in het gemeenschappelijk landbouwbeleid zal vooral hoge eisen stellen aan het EG-structuurbeleid. De te verwachten gevolgen van een dergelijke uitbreiding, met name voor de gebieden rondom

de Middellandse Zee in de huidige Gemeenschap, dienen bij de uitvoering van de thans beoogde landbouwpolitiek in rekening te worden gebracht, zonder dat dit de toetredingsvoorwaarden voor genoemde landen mag verzwaken. Dit vraagt financiële offers.

3.13F. Er dient door de EG een gezamenlijk bosbouwbeleid te worden ontwikkeld. De bosbouw zou gebracht kunnen worden onder het Verdrag van Rome. Een bosbouwbeleid dat geïntegreerd dient te worden in het algehele landbouwbeleid. Met kracht dient gestreefd te worden naar herbebossing van verlaten en/of gedegenerende (bijv. geërodeerde) gronden. Hiervoor dienen uit de EG-middelen gelden beschikbaar te worden gesteld.

3.13G. Het visserijbeleid zal, tenminste voor zover het de EG-wateren betreft, uitsluitend de bevoegdheid van de Gemeenschap dienen te zijn. Vangstregelingen in de vorm van quota of anderszins zijn onvermijdelijk. Een rechtvaardige toewijzing van quota zal rekening dienen te houden met historische, economische en sociale belangen.

De vissers en reders zullen gedurende een overgangperiode schadeloos gesteld moeten worden. Bestrijding van vervuiling en het voorkomen daarvan, zowel in de zee als in de binnenwateren, is een onmisbaar onderdeel van een visserijbeleid. Een gezonde zeevisserij heeft als basis schoon kustwater, de kinderkamer voor het leven der zee.

Elk visserijbeleid dient als grondslag te hebben kennis gebaseerd op onderzoek. Onderzocht dient te worden welke mogelijkheden er zijn om ook te komen tot een (kunstmatige) visteelt van zeevis.

IV KULTUUR, EDUKATIE EN ZORG

4.1. Inleiding

Een samenhangend beleid met betrekking tot cultuur, edukatie en zorg is in Europa noodzakelijk. Dit kan tot uitdrukking komen in onderlinge afstemming van het beleid der lidstaten en/of het ontwikkelen van een gemeenschapsbeleid.

Het hiernavolgende dient daarbij uitgangspunt te zijn. Hierbij dient vooral de verhouding tussen EEG en de Raad van Europa in het oog te worden gehouden. De Raad van Europa met 21 lidstaten concentreert zich in een minder verplichtende sfeer vooral op de mensenrechten, samenwerking op het gebied van het recht, sociale problemen, gezondheids- en natuurbescherming, onderwijs en cultuur. Doublures in deze sectoren dienen tussen beide instellingen vermeden te worden.

4.2. Cultuur

4.2A. Bij Europese samenwerking op cultureel gebied staat voor D'66 het behoud van de eigen culturele identiteit van alle lidstaten voorop. Daarmee is geenszins in tegenspraak dat D'66 de culturele uitwisseling bevordert wil zien. Bij verlies van identiteit zou er op den duur niets meer uit te wisselen zijn. Culturele samenwerking dient te leiden tot wederzijdse verrijking, niet tot culturele nivellering. Samenwerking en uitwisseling binnen de EG mogen niet voeren tot isolationisme; de kanalen naar en van landen buiten de EG dienen voldoende diepgang te behouden.

Het levenspeil van zeer vele kunstenaars binnen de EG is bedroevend laag en hun sociale positie uiterst wankel. Op het gebied van betere rechtsbescherming van de kunstenaar, een van de middelen tot verbetering van zijn sociale positie, kunnen door harmonisatie van de diverse in de onderscheidene lidstaten geldende auteursrechtelijke en sociale regelingen, positieve resultaten bereikt worden. D'66 streeft dan ook naar snelle aanpak van die harmonisaties.

D'66 onderkent het gevaar dat Europese landen met een sterk verbrede taal alleen al door de ruime toegankelijkheid van hun culturele produkten een culturele suprematie gaan uitoefenen over landen met een geringer taalgebied. In Europees verband dienen daarom de vertaling en uitwisseling van dramatische kunsten en literatuur bevordert te worden, door stimulering van vertalingen uit de "kleinere" talen en van de verspreiding daarvan. Gedacht kan daarbij worden aan een Europees centrum voor de Vertalingen, te financieren uit een kleine heffing op de export van culturele produkten, met als gunstig democratisch bijverschijnsel dat dan de grootste "kultuurexporteurs" het meeste bijdragen aan de stimulering van import uit de kleinere cultuurgebieden.

4.2B. Op de TV-markt is de overheersing van één land over alle andere lidstaten al een feit. Er is sprake van éénrichtingsverkeer uit het engelstalige gebied. D'66 is voorstander van maatregelen op Europees niveau om de uitwisseling van TV-programma's te stimuleren en het eenrichtingsverkeer terug te dringen. De uitwisseling binnen Europa wordt ook gehinderd door het naast elkaar bestaan van verschillende technische TV-systemen. Bij het steeds meer algemeen worden van beeldbandapparatuur, zowel voor professioneel als voor privé-gebruik, dient voortvarend gestreefd te worden naar gelijk-schakeling en gelijkvormigheid.

De uitwisseling van belangrijke tentoonstellingen wordt vaak geremd door hoge transport- en verzekeringskosten. Waar mogelijk dienen bestaande financiële drempels weggenomen te worden.

Naast uitwisseling acht D'66 ook samenwerking (ko-productie) bij de productie van audio-visueel materiaal t.b.v. bioscopen, televisie en edukatieve doeleinden, van groot belang. Binnen de EG dienen aanzetten te worden gegeven tot internationale dwarsverbindingen m.b.t. techniek, talent, faciliteiten, lokaties, productie, distributie en financiering.

4.2C. Bij het hiervoor al genoemde streven naar harmonisering

van auteursrechtelijke- en sociale regelingen, dient er vooral op toegezien te worden dat steeds gekozen wordt voor de beste, in enige lidstaat reeds bestaande regeling, als uitgangspunt voor Europese regeling. Nederland heeft geen reden om zich binnen de EG op de borst te slaan. Van alle hierna te noemen auteursrechtelijke en sociale categorieën is er niet één waarvoor in Nederland reeds een bevredigende regeling bestaat.

Goede gemeenschappelijke regeling zou dus ook betekenen dat de positie van onze eigen kunstenaar aanzienlijk wordt versterkt. D'66 maakt zich sterk voor voortvarende regeling van de volgende punten:

Het volgrecht voor beeldende en plastische kunstenaars, waardoor deze een aandeel verwerven in de waardeinstijging van hun werken bij doorverkoop.

Het leenrecht voor alle uitleningen in biblio-, arto- en media-theken (niet te verwarren met het in Nederland bestaande "Leengeld" - geen recht - dat slechts aan literaire auteurs wordt uitgekeerd).

Het reprorecht ter bescherming van de makers tegen het ongemild fotokopiëren uit hun werken.

Het betalend publiek domein als een mogelijkheid tot fondsvorming t.b.v. sociale uitkeringen aan levende auteurs. Vijftig (of zestig) jaar na het overlijden van de auteur zijn nu geen auteursrechten meer op zijn werk verschuldigd. Zijn werken worden dan "publiek eigendom", maar daarvan profiteert op dit moment alleen de uitgever. Genoemde fondsvorming speelt de voordelen door naar de levende auteurs en dus naar het publiek.

Eensluidende beschermingsduur auteursrecht. In verband met het betalend publiek domein is het van belang dat de beschermingsduur van het auteursrecht binnen de EG geharmoniseerd wordt.

Heffing op geluids- en beeldkopieën. Door eenmalige heffingen op hardware en/of software voor geluids- en beeldopnamen kunnen de auteurs gekompenseerd worden voor de gederfde auteursrechten ten gevolge van partikulier kopiëren.

Gelijke grondslag voor de berekening van dramatische rechten. De subsidiepolitiek in de vele EG-landen leidt tot kunstmatige verlaging van de kassa-opbrengsten. Deze opbrengsten (box-office) zijn de enige grondslag voor de berekening van het auteursrecht. Verstrekte subsidies dienen mee te wegen in de grondslag, aangezien subsidieverstrekking anders tot verlaging van auteursrechten voert.

Invoering van een uniform sociaal statuut, zodat zelfstandige kunstenaars binnen de werkingssfeer van de sociale wetten vallen.

4.3. Edukatie

In het edukatiebeleid zal een gezamenlijke aanpak steeds noodzakelijker worden t.a.v. "opvang" onderwijs voor buitenlandse werknemers en andere minderheidsgroeperingen afkomstig van binnen en buiten de Gemeenschap.

Er dient te worden gestreefd naar onderlinge afstemming en erkenning van diploma's en onderwijsfaciliteiten in de aangesloten landen.

Het onderwijs in vreemde talen zal meer de aandacht in de lidstaten moeten hebben.

Gestreefd zal moeten worden naar gelijke kansen en volledige toegang tot alle onderwijsvormen, dus ook voor de gastarbeiders en hun families.

De permanente vorming van volwassenen zal in Europees verband meer aandacht moeten krijgen.

4.4. Zorg

4.4A. De mens in geestelijke, lichamelijke of sociale nood moet aanspraak kunnen maken op zodanige hulp (niet meer maar ook niet minder), dat hij in staat is zich zo mogelijk in eigen verantwoordelijkheid, maatschappelijk als volwaardig burger te handhaven met alle rechten en plichten daaraan verbonden. De rechten van de hulpvrager dienen wettelijk op een in de EG-landen afgestemde wijze te worden vastgelegd.

Dit recht houdt in: recht op hulp, recht op informatie, recht op zelfbeschikking, recht op privacy, recht op vrije keuze hulpverlener, recht op klachtenbehandeling en recht op bescherming bij research.

Er moet een op elkaar afgestemd netwerk van gezondheidsvoorzieningen worden geschapen, in nauwe samenhang met de maatschappelijke dienstverlening, dat de positieve en preventieve zorg versterkt en daardoor bijdraagt tot de ontlasting van de kuratieve zorg. Hiertoe moeten in de eerste plaats goed geïntegreerde eerste- en tweedelijnsvoorzieningen worden opgebouwd. De taak van de EEG zal zich moeten beperken tot het opstellen van een voorwaardenscheppend beleid.

Garanties dienen aanwezig te zijn dat binnen de kringen van artsen en andere beroepsbeoefenaren op het terrein van de gezondheidszorg op effectieve wijze de kwaliteit van de beroepsarbeid wordt bewaakt, zowel voor wat betreft het wetenschappelijk niveau, het evenwicht tussen zorgverlening en zorgbehoefte als het gebruik van de middelen in de meest uitgebreide zin.

Een systeem van "medical audit" of interkollegiale toetsing dient ingang te vinden in alle EEG-landen. Gestreefd dient te worden naar een beroepskode en beroepsgeheim voor alle werkers in de sector zorg.

4.4B. Het verzamelen, opslaan en bewerken van alle gegevens m.b.t. de geestelijke, lichamelijke en sociale situatie van de bevolking en de voorzieningen die daarop betrekking hebben wordt nu veelal onvolkomen uitgevoerd door teveel instituten waarvan de werkzaamheden niet op elkaar zijn betrokken. Dit zou moeten worden samengebracht in nationale instituten; deze nationale instituten zouden de wijze van verzamelen, opslaan en bewerken van bedoelde gegevens op elkaar dienen af te stemmen, zodat deze gegevens kunnen dienen voor de opzet van een planning in Europees verband. Hierbij dient steeds de privacy van de patiënt/kliënt volledig gewaarborgd te zijn.

Aan planning ligt onderzoek ter grondslag. Het onderzoeksbeleid voor de zorg moet worden versterkt. Het in verhouding tot het zuiver medisch onderzoek sterk verwaarloosde onderzoek naar organisatie- en managementsvraagstukken in de zorg moet in het bijzonder ter hand worden genomen. Er moet daarbij een onderzoeksinstituut komen, dat zich bezig houdt met vraagstukken op het gebied van: organisatie, planning, evaluatie, personeelsvoorziening, financiering, management en daarmee samenhangende problemen in de zorg.

Er dient een Europees instituut te worden opgericht dat het

toekomstonderzoek in de zorg tot taak krijgt. Daarbij dient het zich niet te beperken tot Europa, maar zal met name ook dit onderzoek voor en samen met de ontwikkelingslanden dienen uit te voeren.

De opleidingen voor diverse functies dienen zoveel mogelijk op elkaar te worden afgestemd, zodat er een goede uitwisselbaarheid van beroepsbeoefenaren in de zorg ontstaat. De basisopleiding van medisch personeel dient te worden geharmoniseerd. De specifieke opleiding tot huisarts in de deelnemende landen moet gelijkwaardig worden met een minimum duur van twee jaren. Paramedisch en dienstverlenende opleidingen dienen eveneens te worden geharmoniseerd en een gelijkwaardige bescherming te genieten. Een voortdurende nascholing en herscholing van alle werkers in de zorg is noodzakelijk en dient een verplichting te zijn.

Wederkerend onderwijsprogramma's voor alle beroepsbeoefenaren, managers en opleiders dienen te worden ontwikkeld.

4.4D. Het aantal geneesmiddelen in de verschillende EEG-landen loopt sterk uiteen (van 1.500 - 30.000), hetgeen meer de kommersie dient dan de volksgezondheid. Gestreefd moet worden naar een geneesmiddelenpakket van hoogstens 4.000 preparaten, inclusief alle afleveringsvormen.

Gestreefd dient te worden naar een Europees minimum-verstrekkingenpakket m.b.t. de verzekering van de ziektekosten.

Het beleid op het gebied van het druggebruik dient uit de justitiële en medische sfeer te worden gehaald. In het beleid dient het hoofdaccent te liggen op het terugdringen van het gebruik van harddrugs. De bestrijding dient in de eerste plaats te worden gericht op de omgeving van betrokkenen. Preventie, bijvoorbeeld door een goede voorlichting, is een harde noodzaak.

4.4E. De intramurale geestelijke gezondheidszorg is, zeker waar het het psychiatrisch ziekenhuis betreft, nog steeds een sterk achtergebleven gebied, een zwarte plek in de samenleving. Iedereen, die deze hulp nodig heeft, heeft recht op een goede en zorgvuldige begeleiding bij het oplossen van zijn problemen, als ook op een menswaardig leefklimaat. Democratisering van de machtsverhoudingen in het ziekenhuis en een verbetering van de rechtspositie van de cliënt, thans nog veelal machteloos, kan hierin verbetering brengen en moet dan ook met kracht worden nagestreefd. Betere en daarop gerichte opleiding en begeleiding van medewerkers is hiertoe eveneens dringend gewenst.

V HET BUITENLANDS EN DEFENSIEBELEID VAN DE GEMEENSCHAP

5.1. Inleiding

5.1A. De Europese samenwerking mag niet tot een gerichtheid naar binnen leiden, maar dient juist een bijdrage te leveren aan de oplossing van de op wereldschaal spelende problemen. Europa kan een bijzondere rol spelen bij de ontwikkeling van de Derde Wereld, al was het maar tengevolge van de nauwe economische band tussen de West-Europese landen en de ontwikkelingslanden, die van elkaar afhankelijk zijn voor afzetmarkten en grondstoffen.

De EG zal in toenemende mate gestalte dienen te gaan geven aan een structureel Europees ontwikkelingsbeleid, o.m. in het kader van de handels- en landbouwpolitiek. Dit beleid dient bij te dragen tot het bereiken van een Nieuwe Internationale Economische Orde.

5.1B. Europa dient tevens een rol te spelen bij het streven naar ontspanning tussen Oost en West. Zij kan een belangrijke functie vervullen bij het bevorderen van de stabiliteit en de kwaliteit van de relatie tussen deze twee machtsblokken en bij de bescherming van de rechten van de mens in totalitair geregeerde staten. Voorwaarde voor zo'n (aktieve) rol is een voldoende mate van Europese samenwerking, met name in de Europese Politieke Samenwerking. Wil een Europese Unie een eigen beleid kunnen voeren, dan moet zij zorgen dat zij ook door de supermachten ernstig wordt genomen; met andere woorden dat zij, hoewel zelf geen supermacht, voldoende kracht bezit om als autonome grootheid te worden beschouwd. Hoewel deze kracht niet in de eerste plaats is te vinden in termen van militair potentieel - ook geografische, economische en organisatorische elementen spelen een rol - is het militaire element hier niet zonder belang. Er wordt nader op ingegaan in de paragraaf Defensie en Wapenbeheersing (5.5.).

Voor de verdere uitbouw van een gemeenschappelijk optreden naar buiten kunnen die terreinen dienen die het dichtst aanliggen tegen de huidige activiteiten van de Gemeenschap. In territoriaal opzicht betekent dit dat die gebieden prioriteit krijgen die in de geografische nabijheid van de Gemeenschap liggen (Oost-Europa, Midden-Oosten bijv. in het kader van de Euro-Arabische Dialoog) en landen die een groot belang voor Europa vertegenwoordigen (zoals de V.S.).

5.2. Ontwikkelingsbeleid

5.2A. De EG moet eraan medewerken dat ook aan de mensen in de Derde Wereld een bestaanszekerheid wordt verschaft, van waaruit zij hun verdere levensloop kunnen bepalen. Hoekstenen van het EG-beleid hierbij moeten zijn: de herstructurering van de wereld economie en de handelspolitiek en het verstrekken van financiële en technische hulp. De financiële en technische hulp aan ontwikkelingslanden zal mede gericht moeten zijn op het bevredigen van de basisbehoeften van alle mensen in ontwikkelingslanden. Onder basisbehoeften wordt verstaan: recht op voedsel, onderdak, diensten, educatie en participatie in het besluitvormingsproces.

5.2B. D'66 stelt hiermee geen goedkoop programma voor. Bij een beleid, gericht op het bevredigen van basisbehoeften hebben de ontwikkelingslanden behoefte aan vele en wederkerende fondsen. De EG-lidstaten moeten elk afzonderlijk haast maken met het in de praktijk brengen van hun belofte, om minimaal 0,7% van hun bruto nationaal produkt voor ontwikkelingssamenwerking uit te trekken en te besteden in bilateraal of multilateraal verband. (Deze ontwikkelingshulp moet dan wel voldoen aan de door de DAC gestelde normen voor officiële ontwikkelingshulp).

De EG zal het aandeel in de totale financiële en technische hulp dat bestemd is voor niet-geassocieerde landen blijven uitbreiden, waarbij met name steun zal worden verleend aan landen wier behoefte aan hulp het grootst is en waar het nationaal beleid erop is gericht het lot van de armste bevol-

kingsgroepen te verbeteren.

Omdat de EG een van de grootste handelsblokken ter wereld is, zou juist deze gemeenschap een positieve en doorslaggevende rol moeten spelen op het gebied van de structurele ontwikkelingssamenwerking. In het verleden is er van deze rol niet veel terecht gekomen als gevolg van interne strubbelingen. De EG zal de handen ineen moeten slaan en een werkelijke start moeten maken met het gestalte geven aan de nieuwe internationale economische orde. Daartoe zal de EG allereerst de huidige protektionistische tendenzen met kracht terug moeten dringen. Daartoe zullen de lidstaten eraan mede moeten werken dat het door de Europese Commissie voorgestelde herstrukturingsbeleid voor de textiel, staal en de scheepsbouw ten spoedigste gestalte krijgt. Bovendien moet snel worden begonnen met een beleid inzake schoenen, lederwaren, elektronika, chemische preparaten en bepaalde land- en tuinbouwprodukten (zie ook hoofdstuk III.3.).

Aangezien de EG heeft toegezegd het in eerste aanleg voor tien jaar geldende Stelsel van Algemene Tarief Preferenties voor produkten uit ontwikkelingslanden ook na 1981 te zullen voortzetten, zal in de komende twee jaar binnen de EG een discussie op gang moeten komen over de gewenste vorm waarin het nieuwe stelsel moet worden gegoten.

D'66 stelt zich op het standpunt dat het nieuwe stelsel in ieder geval moet voldoen aan de volgende vereisten:

1. het moet doorzichtiger en eenvoudiger zijn dan het huidige stelsel;
2. er moet een zekere mate van differentiatie tussen de begunstigde ontwikkelingslanden in het stelsel worden aangebracht, opdat die ontwikkelingslanden die qua toeneming van de exportopbrengsten, de mate van industrialisering en economische ontwikkeling zijn achtergebleven, meer dan tot nu toe van het stelsel kunnen gaan profiteren;
3. het moet in een dusdanige vorm worden gegoten dat geen bijdrage geleverd wordt aan een versterking van de protektionistische tendenzen binnen de EG.

5.2C. De EG zal een positieve rol moeten spelen bij de totstandkoming van het Gemeenschappelijk Fonds voor Grondstoffen. D'66 is van mening dat het Gemeenschappelijk Fonds moet dienen als stimulans voor de totstandkoming van een serie internationale grondstoffenovereenkomsten gericht op het stabiliseren van de grondstoffenmarkten. Teneinde het Fonds in staat te stellen een dergelijke stimulerende rol te spelen, zal het dienen te beschikken over een aanzienlijke hoeveelheid eigen middelen die verkregen worden uit rechtstreekse overheidsbijdragen van zowel producenten- als konsumentenlanden. D'66 is voorts van mening dat het Fonds zich niet alleen moet bezighouden met de financiering van buffervoorraad waartoe in het kader van internationale grondstoffenovereenkomsten is besloten, maar tevens met de financiering van andere maatregelen die bijdragen tot marktstabilisatie en waarover producenten- en konsumentenlanden het zijn eens geworden. Hiermee is uiteraard niet alles gezegd: er moet ruimte worden geschapen voor de verwerking van grondstoffen 'ter plaatse', hetgeen gevolgen heeft voor een industriebeleid van de EG.

5.2D. De EG zal moeten komen met creatieve oplossingen voor het probleem van de schuldenlast van de ontwikkelingslanden. Deze oplossingen moeten rekening houden met de ontwikkelingsfacetten van dit probleem.

5.2E. De stimulering van voedselproductie in de ontwikkelingslanden kan niet los worden gezien van maatregelen op wereldmarktniveau (zoals een stabiele prijs). De EG zal daarom een flexibele landbouwpolitiek moeten voeren, die kan worden aangepast aan mondiale overeenkomsten. Allereerst zal de EG obstakels moeten overwinnen teneinde toe te treden tot de huidige suiker- en graanovereenkomst.

5.2F. Bij de herziening van de Lomé-konventie zal gezocht worden naar verbetering van de maatregelen, welke een structurele verbetering van de positie van de Lomé-partners tot doel hebben. Tevens zal nauwkeurig worden nagegaan waarom

bepaalde onderdelen van het Lomé-verdrag niet tot stand zijn gekomen. Bij herziening van de Lomé-konventie wordt de mogelijkheid onderzocht om de armste landen en masse toe te laten treden tot de nieuwe konventie. Het voorafgaande betekent dat D'66 nu reeds de door de Fransen geopperde, nog niet geheel uitgekristalliseerde gedachte van een Europees-Afrikaans solidariteitspakt afwijst. De kracht van Europa ligt in openheid tegenover alle landen.

5.2G. De financiële injecties ten behoeve van de nieuwe toetreders tot de EG (Spanje, Griekenland en Portugal) dienen niet te worden gefinancierd uit het ontwikkelingsplafond. Er kan daartoe b.v. een speciaal fonds worden gekreëerd dat leningen kan afsluiten op de kapitaalmarkt. Bovendien kan een deel van de eigen middelen van de Gemeenschap voor de toetreders worden aangewend. De nieuwe toetreders zijn op een aantal terreinen concurrenten van de ontwikkelingslanden. Om de toetreding op handelspolitiek gebied niet te schoksgewijs te doen verlopen voor de ontwikkelingslanden dient (vooral in de overgangperiode) gedacht te worden aan groeiende quota, afzetgaranties e.d. Deze maatregelen zullen uiteraard gevolgen hebben voor de productie binnen de E.G.

5.2H. Op basis van een door de Commissie gepresenteerde kwantificering zal halfjaarlijks een beschouwing moeten plaatsvinden in het Europees Parlement over het Europees structureel en financieel-technisch ontwikkelingsbeleid van de EG.

5.3. De verhouding tot Oost-Europa

Verbetering en uiteindelijke normalisering van de verhouding tussen Oost en West blijft een van de voornaamste doelstellingen van de Westeuropese landen. Aan het verwezenlijken daarvan moet door middel van een oprechte doch geduldige ontspanningspolitiek worden gewerkt. Tijdelijke stagnering van de ontspanning mag niet leiden tot herziening van het doel.

Een essentieel onderdeel van het ontspanningsbeleid vormt het bevorderen en onderhouden van contacten, zowel individueel als tussen organisaties en regeringen; een openheid die kan worden toegepast zowel op gebieden van cultuur en economie als ook, via vertrouwensbevorderende maatregelen, op militair terrein.

Op ideologisch gebied moeten de Negen een tolerant beleid voeren, gebaseerd op vertrouwen in de kracht van de democratie. Invloed van een kommunistische partij op of deelname daarvan aan een der Europese regeringen wijzen wij niet af, mits deze op democratische wijze tot stand komt en de democratische spelregels gerespecteerd blijven.

Een redelijke wedijver tussen de oostelijke en westelijke opvattingen over structuur en inrichting van de maatschappij kan bijdragen tot het vinden van antwoorden op de grote vragen waarmee Europa en de wereld zich gekonfronteerd zien. Dat deze antwoorden slechts zinvol zullen kunnen zijn als zij de Rechten van de Mens veilig stellen, staat voor D'66 buiten discussie.

5.4. De mensenrechten

5.4A. Bij de beoordeling van de naleving van de algemeen aanvaarde beginselen van de Rechten van de Mens kan men niet selektief zijn. Wel kunnen uit praktische overwegingen de te nemen stappen verschillen, want de effectiviteit van die stappen moet voorop staan.

Aan de Europese partners kan en moet men ook in de praktijk de hoogste eisen stellen met betrekking tot de eerbiediging van de Rechten van de Mens, aangezien deze zich alle uitdrukkelijk hebben vastgelegd deze te respecteren (Europees Verdrag inzake de Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 1950, Europees Sociaal Handvest). D'66 dient ervoor te waken dat de in het geding zijnde burgerlijke en politieke rechten en sociale en economische rechten in alle partnerlanden ten volle genoten kunnen worden. Slechts indien de Europese partnerlanden het genot van

deze rechten optimaal in eigen huis verwezenlijken zullen zij samen sterk staan ten aanzien van het kritisch volgen van de desbetreffende ontwikkelingen in Oost-Europa en elders ter wereld. Waar deze ontwikkelingen daartoe aanleiding geven dient D'66 Europees optreden te bevorderen.

5.4B. Bij optreden in Oost-Europa dient voor ogen te staan dat een werkelijke ontspanning in Europa op den duur alleen tot stand kan komen als de mensenrechten worden gerespecteerd. De grens van westelijke "inmenging" wordt echter bepaald door het punt waarop deze het ontspanningsproces zelf wezenlijk zou gaan bedreigen. Achteruitgang van de ontspanning kan immers de zaak van de mensenrechten in nadelige zin beïnvloeden. Terughoudendheid is derhalve geboden wanneer de bevordering van de rechten van de mens voor de regimes in Oost-Europa een reëel gevaar voor het eigen voortbestaan gaat opleveren. Binnen deze grenzen dienen de Negen de aandacht te richten op de uitvoering van hetgeen is overeengekomen in de slotakte van Helsinki.

5.4C. Ook in de Derde Wereld zullen de Negen een mensenrechtenbeleid moeten voeren dat zowel overtuigend als realistisch is. Economische hulp aan regimes die consequent op grove wijze de burgerlijke en politieke Rechten van de Mens schenden moet worden stopgezet. Bij minder grove schendingen zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld wat het effect is van zo'n maatregel. Soms zal het mogelijk zijn bepaalde hulpinspanningen door te laten gaan zonder dat dit steun betekent voor het desbetreffende regime. Een zekere terughoudendheid bij het uitoefenen van druk is geboden, omdat moet worden erkend dat op grond van verschillende tradities en geschiedenis mensenrechten in verschillende landen een verschillende inhoud heeft gekregen, welke pas op lange termijn wereldwijd kan worden gelijkgetrokken.

D'66 vindt dat in de betrekkingen tussen de Lomé-partners en de EEG-landen een dialoog over de handhaving van de mensenrechten op gang dient te worden gebracht. Daarbij behoren de industrielanden ook de sociaal-economische rechten te erkennen, de uitoefening ervan te bevorderen en deze mogelijk te maken. Een snellere sociaal-economische evolutie kan de erkenning van sommige burgerlijke en politieke rechten van de mens dichterbij brengen of de mogelijkheid die na te leven vergroten.

5.5. Defensie en Wapenbeheersing

5.5A. D'66 streeft uiteindelijk naar een wereld, waarin de mens zich vrij kan ontplooiën met voor ieder gelijke rechten en gelijke kansen. Voor zo'n situatie is de afwezigheid van oorlog en konflikt een eerste vereiste.

Het *veiligheidsbeleid* in ruime zin dient in de eerste plaats te zijn gericht op het zo dicht mogelijk aan de wortel bestrijden van de mogelijke oorzaken van konflikten. Dat betekent, dat het veiligheidsbeleid ook omvat het verminderen van welvaartsongelijkheid, het bestrijden van misbruik van macht, het verbeteren van wederzijds begrip en vertrouwen, en ontspanning.

Daarnaast moet het voorkomen van oorlog vooral worden nagestreefd door het bereiken van een evenwichtige situatie op militair gebied. Dat wil niet zeggen dat op elk terrein van de defensie een 1:1 verhouding dient te bestaan, maar dat een situatie wordt bereikt waarin naar het gevoelen van beide partijen de één niet sterker of zwakker is dan de ander.

Voor het bereiken van zo'n ongeveer gelijke verhouding staan ons twee middelen ten dienste: defensie en wapenbeheersing. Steeds zal elke maatregel van wapenbeheersing moeten worden getoetst op de mogelijkheden die de militaire situatie daartoe geeft, terwijl anderzijds elke militaire activiteit uiterst kritisch moet worden gezien tegen de achtergrond van de uit wapenbeheersingsoogpunt zo noodzakelijke terughoudendheid.

5.5B. Op het gebied van de veiligheid neemt Europa een bijzondere plaats in, met name in de Oost-West verhouding. In de eerste plaats omdat Europa zich in geografisch opzicht tussen de beide supermachten in bevindt en een eventueel

konflikt zich naar alle waarschijnlijkheid op ons grondgebied zal afspelen. In de tweede plaats komt in de militaire krachtsverhouding tussen Oost en West het accent de laatste tijd steeds meer te liggen op het Europese grondgebied, zowel door het bereiken van een strategisch nucleair evenwicht tussen de Verenigde Staten en de USSR en door de conventionele overmacht van het Warschau Pact, alsmede door de verdere ontwikkeling van op Europa gerichte en/of in Europa opgestelde nucleaire wapensystemen.

Ten derde beschikt Europa, in tegenstelling tot de supermachten, niet in een georganiseerde vorm over kernwapens, en met name deze situatie, waarin zo enigszins mogelijk nimmer verandering moet komen, noodzaakt Europa bij uitstek om initiatieven te ontwikkelen tot de zo noodzakelijke vermindering van de kernwapens. Zulke initiatieven, zowel op het gebied van de wapenbeheersing in het algemeen als op dat van de vermindering van de kernwapens in het bijzonder, dienen nauw te worden afgestemd op de vereisten die de veiligheidssituatie stelt op het gebied van defensie: als twee zijden van dezelfde medaille kunnen defensie en wapenbeheersing alleen in onderlinge samenhang worden gezien en besproken. Beide terreinen vormen een logisch onderdeel van de Europese eenwording, die zich niet zal kunnen beperken tot economische, monetaire en politieke aspecten. Met Europese samenwerking op defensie- en wapenbeheersingsgebied hoeft niet te worden gewacht tot een gemeenschappelijke buitenlandse politiek tot stand is gekomen. Naarmate de Europese eenwording voortschrijdt zal behoefte ontstaan aan een nauwer samengaan ook op het gebied van de veiligheid, dat op zijn beurt de politieke eenwording zal stimuleren.

5.5C. Europese samenwerking moet erop gericht zijn om, zonder afbreuk te doen aan de bondgenootschappelijke samenwerking met de Verenigde Staten en Canada, de Europese komponent in de NAVO te versterken en met groter zelfvertrouwen eigen ideeën te kunnen ontwikkelen over het brede terrein van de veiligheid, waarvan defensie en ontwapening een belangrijk onderdeel vormen. De bereidheid van de Verenigde Staten om hun essentiële bijdrage te blijven leveren aan de veiligheid van Europa kan door een effectieve, gezamenlijke Europese defensieinspanning slechts worden vergroot.

In de eerste plaats zal Europa ervoor moeten zorgen dat het over voldoende conventieel-militaire kracht beschikt om de theoretische mogelijkheid van een succesvolle conventionele aanval, en daarmee de realiteit van politieke druk, zoveel mogelijk te beperken. Conventioneel evenwicht is vooralsnog ook de beste basis waarop het terugdringen van de rol van kernwapens kan worden ter hand genomen.

Zolang er van een conventioneel overwicht aan Warschau-Pact-zijde sprake is, zal eenzijdige ontwapening niet verantwoord zijn. Indien dat overwicht toeneemt, kan een zekere mate van versterking van de eigen bewapening noodzakelijk worden. Europa zal waar het om macht gaat in termen van evenwicht denken, en niet van overwicht. Voor de Oost-Westverhouding houdt dit in dat wij niet terug verlangen naar de tijd dat de NAVO dankzij een nucleair monopolie duidelijk de meerdere was van het Warschau-Pact. Het betekent ook dat de omgekeerde situatie onaanvaardbaar zou zijn.

Verdergaande samenwerking op defensiegebied tussen de Europese NAVO-landen is ook van belang in verband met de potentieel sterk kostenbesparende effecten. Met name op de gebieden van meer konkrete projecten, zoals de aanschaf en produktie van materieel, onderzoek en ontwikkeling, logistiek en dergelijke, liggen voor een specifiek Europese benadering, ingebed in het industriebeleid van de EG, goede mogelijkheden. Resultaten op dit gebied kunnen bijdragen tot een politieke sfeer waarin op openhartige wijze kan worden gesproken over een mogelijke ruil van defensieve taken, leidend tot specialisatie op bepaalde terreinen tussen Europese landen.

5.5D. Het vraagstuk van de *kernwapens* vraagt speciale aandacht, omdat een konflikt waarbij van deze wapens gebruik wordt gemaakt meer dan een conventionele oorlog het risico in zich draagt van een algehele vernietiging. Een tweede door-

slaggevende faktor waarom aan de beheersing van kernwapens de voorrang moet worden gegeven is het feit dat de afschuwelijke gevolgen van een nucleaire explosie ook in de volgende generaties merkbaar zullen zijn.

De extra dimensie van dreiging met totale wederzijdse vernietiging die kernwapens aan een moderne oorlog toevoegen, maakt zo'n oorlog zedelijk volstrekt onaanvaardbaar en ontleent hem tevens elk mogelijk lonend doel. Erkend dient echter te worden, met afgrijzen, dat juist deze extra dimensie de grondslag is van de afschrikking die tot het gewenste doel - voorkoming van oorlog - moet leiden. Zowel de oorlog als de afschrikking ter voorkoming daarvan verminderen de geloofwaardigheid van die menselijke waarden waarvoor wij staan, en die wij maximaal in de samenleving tot gelding willen brengen. De hoogste prioriteit moet daarom gegeven worden aan het vinden van niet gewelddadige middelen en procedures voor konfliktbeheersing en oplossing ter vervanging van de militaire afschrikingsstrategie. Tegelijkertijd dienen die maatregelen genomen te worden, die kunnen leiden tot vermindering van de omvang van de bewapening, omdat een hoog bewapeningsniveau op zich al een konfliktbestendige werking heeft.

Er moet met de grootste inspanning en verbeeldingskracht worden gestreefd naar afspraken over ontwapening die een stabiele en controleerbare evenwichtstoestand teweegbrengen en waarin de rol van het kernwapen in de defensie uiteindelijk wordt afgebouwd. Zo zou men niet moeten terugschrikken voor het uitwerken van die voorwaarden waardoor het - bij aanvaarding door het Oostblok - mogelijk wordt de kernwapens uit centraal Europa, eventueel in fasen, te verwijderen. In ieder geval is het van belang dat de nucleaire systemen in Europa, die nog geen onderwerp van besprekingen vormen, daarbij worden betrokken: in SALT, MBFR en eventueel een nieuw forum. Vooroverleg binnen EPS-verband zou in bepaalde gevallen een nuttige rol kunnen spelen.

Behalve door onderhandelingen met de USSR kan de rol van het kernwapen worden teruggedrongen - en dus de zgn. nucleaire drempel verhoogd - door betere conventionele anti-tank wapens etc. De Europese defensie-industrie zou in deze richting gestimuleerd moeten worden. De invoering van het zgn. neutronenwapen is tegenstrijdig met bovenstaande gedachte.

5.5E. Bij de *verkoop van militair materieel* aan anderen en met name aan de Derde Wereld, waarmede grote belangen van eigen industrie en werkgelegenheid gemoeid kunnen zijn, moet steeds zeer zorgvuldig worden afgewogen of deze verkoop uit een oogpunt van de bescherming van de veiligheid van de betrokken staat wel beslist noodzakelijk is. De middelen die deze landen aan hun bewapening besteden worden, meer nog dan in ons deel van de wereld, onttrokken aan de vervulling van de levensbehoeften van de bevolking, nog afgezien van het oproepen van lokale bewapeningswedlopen die, eenmaal begonnen, moeilijk meer te stuiten zijn, en de betrokken landen kunnen meeslepen in de grotere konfrontatie tussen Oost en West.

Europa kan de wapenverkoop aan de Derde Wereld tegengaan door het voeren van een breder gebaseerd veiligheidsbeleid, gericht op het bevorderen van een rechtvaardige situatie binnen die landen en op het voorkomen en in de hand houden van konflikten tussen hen. Hierdoor zal, op de langere termijn, de behoefte aan wapenaankopen kunnen verminderen.

Daarnaast moet erop worden toegezien dat niet regio's of bedrijfstakken voor hun werkgelegenheid te zeer afhankelijk worden van de wapenproduktie en dus -verkoop. Een effectieve parlementaire controle op wapenhandel en wapenproduktie is ook hiervoor een vereiste. Hier ligt ook voor het Europese Parlement een belangrijke taak.

5.5F. Het idee van gelijkstelling van het *militaire personeel* met andere beroepsgroepen in de samenleving is een hoeksteen van het personeelsbeleid in de krijgsmacht.

Een krijgsmacht moet geworteld zijn in de maatschappij en daarmee de nauwste voeling onderhouden. De gevaren van het maatschappelijk isolement dat door een krijgsmacht met

slechts vrijwillig dienenden kan ontstaan, moet niet worden onderschat.

Op lange termijn beveelt D'66 de invoering van een algemene sociale dienstplicht aan, waarin vervulling van militaire dienstplicht als keuzemogelijkheid wordt gegeven.

Hoewel D'66 vindt dat in Nederland de huidige situatie niet in alle opzichten voldoet, kan worden gesteld dat de positie van de dienstplichtige in Nederland op vrijwel alle gebieden toonaangevend is in Europa. Daarom is D'66 van mening dat Nederland bij iedere gelegenheid die zich daarvoor leent de positie van de dienstplichtige aan de orde moet stellen. Het belang hiervan wordt onderstreept door de rechteloosheid, willekeur en economische uitbuiting waaraan dienstplichtigen in diverse Europese landen ten prooi zijn.

Europa heeft in de 19e eeuw definitief een punt gezet achter de huurlegers en is overgegaan naar moderne militeiegers. Dit betekent echter wel dat op iedere Europese staat de plicht rust haar miliciens naar behoren te behandelen. Energiek moet worden gepoogd een einde te maken aan de door verscheidene Europese regeringen toegepaste onderdrukking van pogingen van dienstplichtigen, zich in belangenverenigingen te groeperen.

5.6. De Europese Politieke Samenwerking

Hoewel hierover in het EG-verdrag niets is geregeld, wordt sinds 1970 geprobeerd binnen het kader van de zg. Europese

Politieke Samenwerking (EPS) bepaalde onderdelen van het buitenlands beleid van de respectieve EG-lidstaten op elkaar af te stemmen.

D'66 staat in beginsel positief tegenover dit idee, omdat de Gemeenschap als eenheid op veel gebieden meer kan bereiken dan de negen landen afzonderlijk zouden kunnen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de konferenties van Helsinki en Belgrado waar het gezamenlijk optreden van de EG-landen bijzonder gunstig heeft gewerkt. Een ander voorbeeld is het opstellen van een gedragskode voor de bedrijven uit EG-landen die in Zuid-Afrika vestigingen hebben.

Al jaren wordt met de gedachte gespeeld een sekretariaat te stichten waar de EPS-werkzaamheden kunnen worden voorbereid. Om praktische redenen zou dit zeker toe te juichen zijn. Toch wil D'66, vóórdat zij instemt met een dergelijke institutionalisering van de EPS, de volgende twee kwesties afgehandeld zien:

- De democratische controle op de EPS moet geregeld. Ook op het terrein van de buitenlandse politiek dient het Europees Parlement ruimere bevoegdheden te krijgen.
- Het gemeenschapsaspect van buitenlands politieke besluiten moet veilig worden gesteld. Hiervoor is het noodzakelijk dat de positie van de Commissie op het terrein van de EPS versterkt wordt en dat zij op zijn minst het recht krijgt zelf initiatieven op dit gebied te ontplooien.

VI DE UITBREIDING VAN DE EG

6.1. Algemeen

Zowel uit het oogpunt van de ondersteuning van de democratie als uit solidariteit moeten de Negen bereid zijn om de Gemeenschap te delen met andere democratische Europese landen, ook als deze in economisch, cultureel of ander opzicht niet geheel vergelijkbaar zijn met de doorsnee-lidstaat van dit ogenblik.

De toetreding van de kandidaatlanden Griekenland, Spanje en Portugal zal voor deze landen zelf en voor de huidige Gemeenschap een ingrijpend gebeuren zijn. Wij zullen de nodige tijd moeten nemen om het proces van geleidelijke toenadering van de oude en nieuwe lidstaten harmonisch te laten verlopen. Voorkomen zal moeten worden, enerzijds dat de Gemeenschap door de nieuwe uitbreiding verwatert en de capaciteit tot verdere eenwording verliest en anderzijds dat de nieuwe landen de lasten van het lidmaatschap uiteindelijk niet kunnen dragen.

6.2. Toetreding

Ter voorbereiding op de Gemeenschap van Twaalf moet de EG zich zo spoedig mogelijk bezinnen op de verworvenheden en de tekortkomingen van de Europese eenwording tot dusverre. Door het bewust aanvaarden van de uitdaging, welke de uitbreiding stelt aan de Gemeenschap, kan deze versterkt uit de uitbreidingsfase te voorschijn komen.

Bij het streven naar verdere eenwording, waaraan ook de toetredende landen deelnemen, kan het gewenst zijn om niet

altijd onverkort vast te houden aan de regels welke voor het Europa van de Negen zijn vastgesteld. Overwogen kan worden voor achtergebleven kandidaat-leden en lidstaten speciale uitzonderingen toe te staan op regelingen waarvan de last voor de betrokken landen te zwaar blijkt te zijn.

D'66 wil benadrukken dat de overgangperiode bij de vorige uitbreiding uitdrukkelijk strekte tot voordeel van de nieuwe leden. Ook ditmaal moet worden uitgegaan van de grondgedachte dat in een aanpassingsperiode in eerste instantie ten behoeve van de kandidaatlanden wordt voorzien. Een feit blijft echter dat de structurele verschillen in ontwikkeling binnen een Gemeenschap van Twaalf niet geheel zullen kunnen worden afgebroken door lange overgangperiodes of door aanzienlijke financiële steun.

Door de kandidaatlanden op een veelheid van terreinen tegemoet te komen vermindert de noodzaak om uitsluitend met financiële steun en het tijdsverloop van een overgangperiode de economische positie van die landen te verbeteren. Afgezien van de succesvollere kansen op toetreding verkleint een brede aanpak het risico van massale besteding van ontwikkelingsgelden aan de kandidaatleden. D'66 meent immers dat interne solidariteit niet moet worden afgewenteld op de ontwikkelingslanden.

De konkrete vraagstukken van de uitbreiding zullen zo spoedig mogelijk geanalyseerd en gekwantificeerd moeten worden. Nu al kan worden verwacht dat zich vooral problemen zullen voordoen door de verschillen in concurrentiekracht in de landbouw en industrie, door de grote werkloosheid in sommige kandidaat-landen, door het verschil in (konsumptie) prijsniveau in oude en nieuwe lidstaten, door het ontbreken van een adequate administratieve infrastructuur en door verschillen in economische groei en inflatiegraad.

kandidaat mag wel worden uitgelegd als steun voor het door die kandidaat onderschreven programma, maar niet als een machtiging aan de betrokken politieke partij om gedurende de komende zittingsperiode het beleid te bepalen. Partijbesturen zijn daartoe trouwens ook niet geschikt. De leden ervan zijn niet gekozen om het land, maar om de partij te besturen. Niet zelden werden zij aangewezen op grond van andere kwaliteiten dan vereist zijn voor het nemen van politieke beslissingen van het soort waarmee volksvertegenwoordigers en bewindslieden zitten opgescheept. Mag men verwachten dat partijbesturen - amateurs als zij zijn - in staat zijn te beoordelen: of de LNG-terminal op de Maasvlakte of in de Eemshaven moet komen, welke vliegmaatschappij de Neptune moet opvolgen of onder welke voorwaarden woningwetwoningen mogen worden verkocht? Is de kans niet groot, dat binnen een partijbestuur de stem van enkele deskundigen de uitslag van de discussie bepaalt? n hoe moet de kiezer - nog eens: meestal geen lid van een politieke partij - het besluitvormingsproces controleren?

W.A. Bongers heeft zich in 1934 in zijn 'Problemen der Democratie' al verzet tegen het imperatief mandaat: "... het imperatief mandaat te willen invoeren, is een stap terug naar de directe democratie en brengt een onselectionistisch element in de wetgeving - daargelaten dat de praktische uitvoering van dit denkbeeld in het staatsrecht nauwelijks denkbaar is. De bevoegdheid aan een politieke partij te geven de afgevaardigden te instrueren is half werk in den gedachtengang der directe democratie. Bovendien zijn de gekozenen afgevaardigden van het volk en niet eener partij, die hen slechts kandidaat heeft gesteld. Het belangrijkste argument tegen het imperatieve mandaat ligt op karaktergebied. Een persoonlijkheid, iemand die in het leven getoond heeft iets te kunnen, laat zich niet door anderen, die noch in kennis noch in bekwaamheid zijn meerderen zijn, voorschrijven wat hij in een situatie doen moet, die hij kent, maar de anderen niet. "His Master's Voice" is goed voor het bekende hondje op de grammofoonplaat, maar voor karaktervolle personen is dit geen levensmotto." (blz.122)

De staatsrechtelijke, ethische en praktische bezwaren die tegen het imperatief mandaat kunnen worden aangevoerd, brengen overigens niet mee dat de volksvertegenwoordiger naar eigen goeddunken mag handelen. Hij is gekozen op een door hem onderschreven programma. De kiezers - en de partij die hem kandideerde - mogen verwachten dat de volksvertegenwoordiger naar beste weten en kunnen zal trachten dat programma uit te voeren

en overeenkomstig de partijbeginselen zal handelen. Hem zal echter de vrijheid moeten worden gelaten om - bijvoorbeeld bij veranderde inzichten of omstandigheden - van het programma af te wijken. Hij is immers geen partij, maar volksvertegenwoordiger. En het is allereerst zijn taak, niet om het partijprogramma uit te voeren, maar om het landsbelang te dienen. Alleen diegene die voorzien is van partijpolitieke oogkleppen, attributen waarvan het dragen niet aan mode onderhevig lijkt te zijn, kan volhouden dat het partijbelang steeds met het landsbelang samenvalt.

Politieke partij en fractie

De eigen verantwoordelijkheid van de afgevaardigde voor het nemen van de beslissingen die het algemeen belang naar zijn oordeel eist, dient derhalve gerespecteerd. Wat geldt voor de individuele volksvertegenwoordiger, geldt ook voor de fractie. Alleen dan, wanneer de volksvertegenwoordiger zich niet meer gebonden acht aan het verkiezingsprogramma als zodanig, heeft hij de morele plicht zijn zetel ter beschikking te stellen.

De politieke partij staat intussen niet geheel machteloos. Standpunten kunnen ter kennis van de fractie worden gebracht en overleg met de fractie is geboden, teneinde deze ter verantwoording te roepen voor het tot dusverre gevoerde beleid. En mocht de partij ontevreden zijn over het optreden van 'haar volksvertegenwoordiger', dan kan dat bij de kandidaatstelling blijken. Een terugroepingsrecht tijdens de zit is echter een onaantvaardbare inbreuk op de positie van de volksvertegenwoordiger. Slechts indien deze zich openlijk van het partijprogramma distantieert, is een oproep tot terugtreding aanvaardbaar.

Bongers merkt over deze 'recall' op: "De argumenten hiertegen zijn dezelfde als tegen het imperatief mandaat. Men zou het instituut een kweekplaats van demagogen kunnen noemen. Min of meer verwant aan de 'recall' zijn moties van politieke partijen waarbij van afgevaardigden, welke door haar gecandideerd zijn, wordt geëist hun mandaat ter beschikking te stellen. Het komt den schrijver dezer studie voor, dat hierbij een scherp onderscheid dient gemaakt te worden. Indien een afgevaardigde het niet meer eens is met het programma, waarop hij gekozen is, bestaat er voor hem een morele plicht te abdiceren en heeft een politieke partij ook het morele recht dit te eisen. Wanneer een partij het niet eens is met een concrete daad, die niet met het programma in strijd is van een afgevaardigde, die haar kandidaat was, heeft zij zich van iets dergelijks te onthouden. De nadeelen van een

dergelijk optreden zijn van denzelfden aard als boven is vermeld." (blz.123)

Delicaat is de verhouding tussen partij en fractie bij de kabinetsformatie. Moet de fractie vrij zijn te beslissen over deelname aan een kabinet? Erkend moet worden dat juist bij de kabinetsformatie getracht wordt de kiezersuitspraak tot uitdrukking te brengen en dat de afloop van de formatie voor de erbij betrokken partijen van verstrekkende betekenis kan zijn. Toch zal in beginsel de verhouding tussen partij en fractie geen andere mogen zijn dan hierboven beschreven. De partij zal zich derhalve moeten beperken tot het vooraf aangeven van de grenzen waarbinnen onderhandeld kan worden en tot het achteraf beoordelen van het resultaat. Het meereformen door partijbesturen betekent een motie van wantrouwen in de fracties, een beperking van de onderhandelingsruimte voor de onderhandelaars, kans op een te sterke oriëntatie op het partijbelang en - veelal - vertraging van het formatieproces. Tot welke noodlottige gevolgen ongebreidelde bemoeizucht van partijbesturen met de formatie kan leiden, leert ons de kabinetsformatie van 1977.

Hetgeen hierboven is opgemerkt over de relatie tussen partij en volksvertegenwoordiger, geldt in versterkte mate voor de relatie partij - bewindslieden (wethouders, gedeputeerden, ministers). Het is een miskennis van de eigen functie en verantwoordelijkheid van bewindslieden in ons bestel om zeggenschap van de partij te aanvaarden over de bij haar aangesloten bewindslieden. Een terugroepingsrecht of instructiebevoegdheid ten aanzien van wethouders en gedeputeerden kan reeds hierom geen eis van partijdemocratie zijn, omdat genoemde bestuurders als zodanig niet gekozen zijn door de partij alswel door de vertegenwoordigende lichamen zelf. Bovendien hebben zij tot taak het gemeentelijk of provinciaal belang te dienen en niet om slaafs de instructies van partijorganen uit te voeren. Maar ook hier geldt, dat als een bestuurder de partij die hem kandideerde de rug toekeert, hij er goed aan doet zijn ontslag te nemen.

Bovenstaande leidt tot de slotsom, dat de partijdemocratie, voorzover daaruit wensen met betrekking tot de relatie tussen partij en volksvertegenwoordiger voortvloeien, haar grens vindt in de eigen functie en verantwoordelijkheid van de volksvertegenwoordiger. Figuren als imperatief mandaat en terugroepingsrecht passen bij een vorm van directe democratie, maar zijn niet te rijmen met ons vertrouwens gebaseerde systeem van representatieve, indirecte democratie. Zij bemoeilijken het doelmatig functioneren van de vertegenwoordigende lichamen en zijn niet te beschouwen als deugdelijke en aanvaardbare mid-

lees verder blz. 18

vervolg van blz. 17

delen om de nadelen van de indirecte democratie te corrigeren.

Interne partijdemocratie

Dit alles zijn problemen waar iedere partij mee te maken heeft, maar het is opvallend dat door de jaren heen in binnen- en buitenland dit vraagstuk vooral aan de orde is gesteld door sociaal-democraten en dat er in sociaal-democratische partijen herhaaldelijk conflicten en uitbarstingen zijn geweest over de afbakening van verantwoordelijkheden en bevoegdheden met als inzet het intern-democratische gehalte van de partij. De oorzaak hiervan is wellicht dat deze partijen vanuit hun onderzoekpositie in de bestaande samenleving nadrukkelijk de maatschappelijke ongelijkheid willen verminderen, waardoor een grote gevoeligheid ontstaat voor romantische, populistische gelijkheidsidealen, waarmee men zich verzet tegen alle elites van welke aard dan ook. Met een zekere allergie constateert men dat in de eigen partij nieuwe ongelijkheden en machtige leiders opkomen in plaats van het morgenrood van de dageraad der volksbevrijding dat toch eerder volgende week dan over honderd jaar wordt verwacht.

Dit romantische protest leidde bij R. Michels in zijn 'Zur Soziologie des Parteiwesens in der modernen Demokratie' (1911) tot de formulering van de 'ijzeren wet van de oligarchie' volgens welke er van 'echte democratie' in organisaties geen sprake kan zijn omdat onvermijdelijk de leiders zich niet meer om invloed van de leden zouden bekommeren. In Nederland heeft Bonger erop gewezen dat dergelijke beschouwingen steunen op het gelijkheidsideaal van de directe democratie. Daartegenover toont hij aan dat democratie het altijd moet hebben van vertegenwoordiging en 'selectionisme', dus moet **rekenen** met ongelijke invloed van de leden:

"Van Rousseau tot Michels en Hasbach toe heeft men niet opgehouden te beweren: alleen directe democratie, d.i. waar alle leden zelf de zaken der gemeenschap behartigen, is democratie. Indirecte democratie, d.i. via vertegenwoordiging is geen democratie of hoogstens ontaarde democratie, de z.g. parlementaire democratie in haar zondeval." (blz.13)

"Had de democratie niet den vertegenwoordigden vorm aangenomen, dan zou van haar in de praktijk reeds niets meer over zijn. Ware een dergelijke redeneering trouwens juist, dan zou zij eigenlijk tevens moeten gelden voor iedere arbeidsverdeling, want alleen van uit die gezichtshoek bezien, kan men alleen de representatie begrijpen. Zij, die zoo neerzien op het vertegenwoordigende beginsel,

vergeten bovendien, dat al moge het z.g. parlementarisme van betrekkelijk recenten datum zijn, in iedere democratie een executieve - zeker niet minder belangrijk dan de legislatieve - bestaan moet en ook bestaan heeft, waarin eveneens een element van vertegenwoordiging aanwezig is." (blz.13-14)

Sinds 1934 is een hele generatie SDAPers en later PvdAers doordrenkt met Bongers' hier enkele malen geciteerde opvattingen, die hun weerslag hebben gevonden in de regelen volgens welke de partij werd bestuurd. Maar een onberispelijke oplossing bleek dit niet te zijn. Geleidelijk nam het gemor in kracht toe tegen de 'bestuurderspartij' met de 'vervreemde' leden en in 'Tien over Rood', het strijdschrift van Nieuw Links uit 1966, werd op de eerste bladzijde o.a. de stelling verkondigd, dat "de grootste Nederlandse socialistische partij" "in haar doen en laten intern zowel als naar buiten de democratie onvoldoende recht doet wedervaren."

Op zichzelf wekt het weinig verbazing dat in een organisatie na een aantal jaren de leiders vervallen in een zekere sleur en verstarring en is het zeer verfrissend dat een politieke leidersgroep in een nieuwe generatie zich aandient en steun zoekt voor de ambities door eigentijdse politieke strijdpunten naar voren te brengen. Dichtgeslibde communicatiekanalen kunnen daardoor worden uitgediept, de verstarde machtsposities van de leiders worden aangetast en de belangstelling en daarmee de invloed van de leden worden vergroot. Maar ontmoedigend is dat een dergelijk protest wederom wordt gevoed met populistische sentimenten en een beroep op de enige, zuiver, directe democratie en dat met dezelfde woorden als voorheen dezelfde ondeugdelijke middelen worden aangeprezen ter bereiking van een onbereikbaar ideaal. De thema's zijn opnieuw een al of niet imperatief mandaat en 'recall' en de achtergrond wederom argwaan tegen vertegenwoordiging.

Geen besluitvorming door niet-gekozenen

Het resultaat is uiteraard niet een situatie van gelijke invloed van alle leden, maar grote invloed van een nieuwe generatie machthebbers die de tijd en de ambitie hebben om bij dag en bij nacht te vergaderen.

Wanneer men werkelijk de mogelijke invloed van alle leden beter tot zijn recht wil laten komen, in het besef dat die invloed nimmer voor allen gelijk zal zijn, dan zal men zeer bewust moeten uitgaan van de realiteit dat bestuursorganen en vertegenwoordigende organen ook binnen politieke partijen onvermijdelijk zijn en vervolgens de bezetting van die

organen zo goed mogelijk moeten regelen.

Een eerste stap zal dan moeten zijn dat alle leden via schriftelijke stemming op plaatselijk en/of landelijk niveau moeten kunnen deelnemen aan periodieke bestuursverkiezingen, die niet langer op afdelingsvergaderingen en congressen met hun grillige samenstelling moeten geschieden. Dergelijke vergaderingen waarin de aanwezigen feitelijk niemand vertegenwoordigen, dienen alleen een consultatieve functie te hebben en als centra voor gedachtenwisseling te fungeren, maar zij behoren in principe geen besluit te kunnen nemen. Tenzij men een dergelijke vergadering reorganiseert tot een raad waarvan de leden, evenals het bestuur, bij schriftelijke stemming door de leden zijn gekozen.

Een dergelijk systeem kan worden uitgewerkt op vele manieren waarvan wij hier de uiteenlopende consequenties niet kunnen overzien, mede omdat veelal de doelmatige werking van de organisatie in de overwegingen moet worden betrokken. Moeten bijvoorbeeld alle leden alleen worden ingeschakeld bij afdelingsverkiezingen en moeten verkiezingen voor hogere organen getrappt plaatsvinden? Op welk niveau moet kandidaatstelling voor vertegenwoordigende lichamen geschieden en goedkeuring van partijprogramma's?

Uitgangspunt dient te blijven dat geen toevallig lid deelneemt aan een beslissing, maar dat een ieder met beslissingsbevoegdheid direct of indirect is gelegitimeerd door een verkiezing, die aan elk lid een reële mogelijkheid tot deelneming heeft geboden.

Uiteraard vereist een dergelijk stelsel een grote mate van communicatiemogelijkheden, openbaarheid en waarborgen voor doorstroming van opvattingen van onderop, maar dat is een algemene voorwaarde voor het functioneren van een democratisch systeem en is niet specifiek voor partijdemocratie.

Overgenomen uit de syllabus voor het congres "Democratie" op 27 april a.s. te Utrecht ter herdenking van de Unie van Utrecht

VOORLOPIG PROGRAMMA DEMOKRATIE 79

door Ruud Stam.

In 1979 zal het 400 jaar geleden zijn, dat de Unie van Utrecht werd gesloten. Dit historische feit, dat zo'n markant moment vormt in de ontwikkeling van de Nederlandse Staat, wordt met een aantal activiteiten herdacht. Een ervan is Democratie 79. Democratie 79 biedt gelegenheid om ideeën uit te wisselen over democratie om zo te komen tot een verdere demokratisering van onze samenleving. Individuele deelname, en in groepsverband, is mogelijk. Het doel van Democratie 79 is ongeveer 2000 mensen tezamen te brengen om na te denken en te praten over hun ervaringen met demokratisering.

Vrijdagmorgen 27 april 1979

- 9.00- 9.45 uur Ontvangst der deelnemers in de Beatrixhal van het Jaarbeurscongrescentrum. Aanmelding.
- 10.00-12.30 uur Korte inleidingen door:
- H.J.L. Vonhoff (burgemeester van Utrecht) over: "Demokratische gezindheid"
 - Prof. Dr H. Daalder over: "Demokratie 1579 -1979"
 - Mevr. Mr. A. Kappeyne van de Coppello over: "Demokratie en emancipatie anno 1979"
 - Dr. J. van Putten over: "Demokratie en belangenbehartiging"

Vrijdagmiddag 27 april 1979

- 12.45-13.45 uur Lunch (gratis)
- 14.00-17.00 uur Sectiebijeenkomsten
De volgende secties worden georganiseerd:
1. Medezeggenschap in het bestuur van de onderneming.
 2. Demokratisering van beslissingen op de werkplaats.
 3. Demokratisering van beslissingen over de produktie van (consumptie-)goederen en over investeringen.
 4. Ruimtelijke ordening als voorbeeld van het inspraakwezen; inspraak en invloed.
 5. Demokratisering van de beslissingen over bouwen en wonen.
 6. De beslissingen met betrekking tot het leefmilieu.
 7. Welzijn "van onderaf", demokratisering van het particulier initiatief.
 8. Demokratisering van de zorg voor de volksgezondheid.
 9. Demokratisering van het onderwijs, voorzover het de besluitvorming in het onderwijs betreft.
 10. Demokratisering van de massacommunicatie
 11. Cultuur, betrokkenheid en beleving.
 12. Vorming tot demokraat:
De rol van het gezin (psychologische, sociologische en pedagogische aspecten).
 13. Vorming tot demokraat:
De rol van de school.
 14. Vrijheidsrechten en democratie.
 15. De kern: democratisch instituut en hoedster van de democratie?
 16. Demokratisering van de rechtspraak.

17. Politieke democratie: directe zeggenschap of vertegenwoordiging.
18. Democratie ad hoc?
Over democratie en actiegroepen e.d.
 - a. de noodzaak van bestaan en optreden van actiegroepen
 - b. de representativiteit van actiegroepen.
19. Minderheden en democratie
20. Partijdemokratie, bestaat die echt?
21. Demokratisering van het leger.
22. De provincie, veraf of dichtbij?
23. De gemeente - binnengemeentelijke decentralisatie in grote gemeenten.
24. Decentralisatie van bestuur in kleine gemeenten met het oog op behoud van de eigenheid van de kleine kernen.
25. Ambtenaar en democratie.
26. Democratie en schijndemokratie in de internationale verhoudingen.

D'66 levert vier inleiders, t.w.

ELIDA WESSEL, inleidster voor 8.
DR. R.A. DE MELKER, inleider voor 8.
LAURENS JAN BRINKHORST, inleider voor 26.
ED SCHUYER, inleider voor 13.

Vrijdagavond 27 april 1979

Ter gelegenheid van Democratie 79 wordt een groot aantal culturele voorstellingen georganiseerd.

Zaterdagmorgen 28 april 1979

- 10.00-12.30 uur Informatiemarkt
Allerlei instellingen die zich daarvoor hebben opgegeven geven aan belangstellenden informatie over de wijze waarop zij pogen hun werkerrein te demokratiseren.
- 12.30-14.00 uur Beslissingsspel, een oefening in praktische democratie, waaraan iedereen kan deelnemen.
- 14.00-14.30 uur Afsluiting met een optreden van het team van Farce Majeur.

LOGIES

Vele deelnemers aan Democratie 79 zullen van ver komen. Onderkomen bij burgers of hotels in Utrecht of omgeving.

KOSTEN

Deelneming aan Democratie 79 en de culturele voorstellingen kost niets of nauwelijks iets. Vervoers- en verblijfskosten zijn voor eigen rekening. Bonnen voor de lunch op zaterdag 28 april kunnen bij de inschrijving worden gekocht.

CONGRESBOEK

Op 28 april 1979 zal een boek verschijnen. De titel van het boek, dat door de Staatsuitgeverij wordt uitgegeven luidt: "Demokratie 1579 -1979, Geschiedenis en toekomst van de democratie in Nederland". Als u in het bezit van dit boek wilt komen verwijzen wij u naar onderstaand adres.

INLICHTINGEN

Voor inlichtingen kunt u bellen of schrijven naar:

Demokratie 79
Els Rombouts-Laurens
Stadhuis
Postbus 16200
3500 CE Utrecht tel. 030-328511 toestel 331

ingezonden BRIEVEN

VRIJHEID, GELIJKHEID, PARTNERSHIP

door W. Micke.

Als uitgangspunt voor een beschouwing over grondslagen kies ik de relatie van mensen ten opzichte van de wereld. Deze relatie zie ik als drievoudig van aard en valt uiteen in de relatie tot:

- geest, informatie,
- materie,
- mensen.

Deze drie categorieën zijn fundamenteel en zijn principieel niet tot elkaar te herleiden. In dit kader moet uiteraard worden afgezien van een kentheoretische fundering. Eventuele belangstellenden zal ik op dit punt desgewenst graag van verdere informatie voorzien. De hier gegeven drievoudige verhouding drukt zich uit in de indeling in alfa-, bèta-, en gamma-wetenschappen en correspondeert tevens met een onderscheiding van drie maatschappelijke functies:

- de culturele of communicatieve functie,
- de economische functie,
- de sociale functie.

Bij de culturele of communicatieve functie gaat het om beoefening van wetenschap, kunst, religie, onderwijs, enz.

Bij de economische functie gaat het om de productie, verdeling en consumptie van waren.

Bij de sociale functie gaat het om alles wat te maken heeft met relaties tussen mensen. Het gaat hier in feite om een rechtsfunctie: menselijke relaties worden geformaliseerd in het recht. Wij leven in een rechtsstaat, hoe gebrekkig die op sommige punten misschien ook nog functioneert. Ook, of juist het bedrijven van politiek is een vorm van uitvoering van de sociale functie.

Het hoort niet tot de taak van de politiek om waren te produceren en het is ook geen taak voor de politiek om wetenschap te bedrijven, kunstwerken te scheppen of religieuze bewegingen te organiseren. Het is met name dit politieke, sociale, rechtsgebied waarin een politieke partij (dus ook D'66) zijn activiteiten moet ontplooiën. De geschiedenis leert dat er door het grootste deel van de mensen als onaanvaardbaar ervaren situaties ontstaan wanneer de grenzen van de politieke functie worden overschreden.

In de beschouwingen over mogelijke grondslagen voor D'66 nemen de begrippen "vrijheid", "gelijkheid" en "broederschap" een centrale plaats in en, naar mijn mening, terecht. Deze begrippen vormen als het ware de wortels van de maatschappelijke ontwikkeling in Europa vanaf de Franse revolutie. Het bezwaar van deze begrippen is dat ze zich ten dele lijken tegen te spreken, met name geldt dit voor "vrijheid" en "gelijkheid". Met "broederschap" weet eigenlijk niemand goed raad. De tegenstrijdigheid wordt echter veroorzaakt doordat men de drie begrippen in een monistische maatschappijvisie wil plaatsen. In de eenheidsstaat zijn ze inderdaad tegenstrijdig, bij een opvatting van de samenleving als opgebouwd uit drie kernfuncties vervalt dit bezwaar. Dit houdt dan in dat er naar vrijheid moet worden gestreefd in het culturele leven, naar gelijkheid op sociaal gebied en naar broederschap in de economie.

Dat er vrijheid moet zijn op het gebied van onderwijs, kunst, wetenschap en religie, is wellicht nog het meest vanzelfsprekend, alhoewel nog geen werkelijkheid in absolute zin. Dit beginsel lijkt me een van de belangrijkste onderscheidingskenmerken van D'66 ten opzichte van de PvdA te zijn. Gelijkheid moet niet op cultureel gebied worden nagestreefd, dit floreert het beste in verscheidenheid.

Op sociaal gebied moet daarentegen gelijkheid worden nagestreefd. Wetten moeten zonder aanzien des persoons gelden en worden toegepast. Mensenrechten moeten voor iedereen op gelijke wijze gelden, onafhankelijk van religie, huidskleur, geslacht, enz. Maar ook het recht op inkomen hoort in dit gebied thuis. Dat wil zeggen dat in principe iedereen recht op een gelijk inkomen heeft en dat afwijkingen hiervan moeten worden gemotiveerd op grond van bijzondere omstandigheden, bv. overuren, smerig werk of permanente psychische belasting. Hier staat tegenover de plicht om arbeid te verrichten ten dienste van de samenleving, b.v. te concretiseren in de plicht tot inschrijving bij een arbeidsbureau.

Een broederlijke economie betekent allereerst de strikte beperking van de economie tot de productie, verdeling en consumptie van waren en verwijdering van aan de economie vreemde functies daaruit. Met name geldt dit voor het inkomen, dat een rechtsfunctie is en geen economische. Het is principieel onmogelijk om op rationele, eenduidige wijze een beloning voor een bepaalde vorm van arbeid vast te stellen. Wat er in de praktijk gebeurt is dat de vaststelling van het inkomen voor het merendeel van de mensen op basis van macht plaats vindt, m.n. in de onderhandelingen tussen de "sociale partners".

(Het woord "partner" heeft het voordeel dat het ongeslachtelijk is, misschien kunnen we "broederschap" beter door "partnership" vervangen: vrijheid, gelijkheid, partnership.) De gevolgen van het niet onderkennen van de principiële onmogelijkheid om op eenduidige wijze beloningen aan bepaalde vormen van arbeid te verbinden zien we bij het steeds meer vastlopen van de pogingen om tot "functieklassificatiesystemen" te komen.

Partnership in de economie houdt een bepaalde vorm van organisatie in. D.w.z. organisatie van producenten, consumenten en handel. Geen vrijheid in de economie dus, zoals de VVD wil, en ook geen overheidseconomie zoals de PvdA wil. Deze te verwerklijken organisatievorm van de economie zou men kunnen aanduiden als: associatieve opbouw van de economie. Dat wil zeggen: organisatie van consumenten, handel en producenten in associaties per bedrijfstak (let wel: geen corporatieve staat!) Een van de belangrijkste taken van organen in dergelijke associaties zal zijn om op basis van overleg te komen tot het vaststellen van redelijke prijzen. Men zou het ook "overlegeconomie" kunnen noemen.

Naar mijn mening voldoet het hier beschreven uitgangspunt aan de belangrijkste eisen die men aan grondslagen voor een politieke partij kan stellen. Het betreft geen willekeurige persoonlijke voorkeuren, maar hecht in de maatschappelijke werkelijkheid gewortelde sociale wetmatigheden. Ze zijn zo specifiek dat ze de mogelijkheid bieden om D'66 duidelijk af te bakenen tegen de PvdA en de VVD en aan de andere kant zo ruim dat niemand, die zich niet bij PvdA of VVD thuis voelt, er moeite mee hoeft te hebben.

Het lijkt mij bezwaarlijk om in grondslagen "normenpatronen" op te nemen. Men kan m.i. geen vaste normen voor de afweging van "welzijn" en "economie" geven. Elke concrete situatie vraagt m.i. om een nieuwe, eigen afweging van voor- en nadelen van bepaalde beslissingen. Wel kan D'66 naar mijn mening gezichtspunten ontwikkelen voor een wenselijke procedure voor de afweging van voor- en nadelen van bepaalde beslissingen. Die procedure zou naar mijn mening van dien aard moeten zijn dat, in overeenstemming met het belang van de te nemen beslissing, (a) een uitvoerige studie en voorlichting over de voor- en nadelen van een bepaalde beslissing plaats vindt door zo onafhankelijk mogelijke instanties (risico-analyses, milieu-effect rapportages enz.) en (b) vervolgens door alle mensen uit het betreffende gebied een stem wordt uitgebracht. Een goed voorbeeld van een dergelijke procedure vind ik die welke is gevolgd in Oostenrijk m.b.t. de vraag van de invoering van de kernenergie.

Het bovenstaande heeft uiteraard niet de pretentie tot de ideale samenleving te leiden. Wel ben ik van mening dat het de afbakening van een identiteit op zinnige en adequate wijze mogelijk maakt en de basis kan zijn voor een strategie die er op is gericht oplossingen te geven voor de problemen waarin onze samenleving in toenemende mate verstrikt dreigt te raken.

GRONDSLAGEN

PRE-ADVIESGROEP GRONDSLAGEN

Op verzoek van het afdelingsbestuur Amsterdam heeft een werkgroep een pre-advies uitgebracht over de grondslagenformulering D'66. Dit pre-advies zal worden behandeld in de afdelingsvergadering Amsterdam.

Pre-advies Grondslagen afd. Amsterdam:

"HET BESTAANDE EN ZICH VOORTDUREND WIJZIGENDE BELEIDSPROGRAMMA MET ACTIEBEGINSELEN MOET WORDEN BESCHOUWD ALS DE FEITELIJKE GRONDSLAG VAN D'66. HET FORMULEREN VAN EEN DERDE BESCHRIJVING VAN DE EIGEN POLITIEKE STELLINGNAME IS NIET NOODZAKELIJK. HET VOORLIGGENDE GRONDSLAGENVORSTEL KAN ALS WERKDOCUMENT WORDEN AANVAARD VOOR DE VOORBEREIDING VAN HET NIEUWE BELEIDSPROGRAMMA 1981. ALS ZODANIG VORMT DE TEKST EEN ONDERDEEL VAN DE VOORTDURENDE DISCUSSIE OVER HET LANGE TERMIJN DENKEN VAN D'66."

Aan de hand van een aantal vragen is de werkgroep tot dit pre-advies gekomen. Daarbij is niet ingegaan op de details van de concepttekst Grondslagen (zie Democraat, mrt. '78). Wel is ingegaan op de meer algemene, de formele en de partijhistorische context van de grondslagen Discussie.

- De eerste vraag luidde: "Wat zijn grondslagen nu eigenlijk?" De beantwoording van deze vraag kan bestaan uit een dubbelbaar type-ringen. Grondslagen van partijen kunnen normstellend, of beschrijvend van aard zijn. Bij normstellende grondslagen kan men weer het onderscheid maken tussen grondslagen-doctrines (men denkt dan vooral aan uitgangspunten van wereldbeschouwelijke georiënteerde partijen) en grondslagen-beginselen (meer ethisch georiënteerde uitgangspunten).

Grondslagen op deze wijze onderscheiden en omschreven worden over het algemeen bindend geacht voor leden, organen en programma's van een partij.

- De tweede vraag luidde: "Waarom bestaat bij de politieke partijen en bij D'66 de behoefte om grondslagen te hebben?"

Een beantwoording van deze vraag zou in zekere zin de status van een grondslagen Discussie kunnen aangeven. Een opvallend verschijnsel is dat de meeste partijen - in ieder geval de doctrinaire - met een soort grondslag of visie beginnen. D'66 is gewoon als partij begonnen en wil nu na vele jaren een grondslag formuleren. Willen wij dat nu omdat wij de grondslag al die jaren zo hebben gemist, of willen wij het omdat het naar buiten toe zo raar staat geen grondslag te hebben? De behoefte is wellicht te splitsen in een externe en een interne behoefte. Voor extern gebruik kan het de behoefte aan een etiket zijn om bv. bij de verkiezingen te kunnen zeggen: "Dit zijn wij." Deze behoefte kan, evenals de behoefte aan grondslagen voor intern gebruik, duiden op de dwangmatigheid in onze cultuur van de gedachte, dat hetgeen niet onder woorden is gebracht niet bestaat. Deze dwangmatigheid houdt ook verband met de behoefte aan zekerheid in onze maatschappij. Met betrekking tot die zekerheid in de maatschappij bestaat de paradox, dat het politieke proces erop gericht is aan zoveel mogelijk burgers zekerheid te verschaffen, terwijl de uitkomsten van het politieke proces zelf bij uitstek onzeker is omdat voortdurend beslissingen moeten worden genomen, die compromissen inhouden of zelfs strijdig kunnen zijn.

Er kan bij een partij de behoefte bestaan om deelname aan de onzekere maatschappelijke en politieke besluitvorming te legitimeren, intern en extern, door een geformuleerd uitgangspunt. Men kan zich afvragen of de duidelijkheid en de zekerheid niet meer gediend zijn met een op besluitvorming gericht uitgewerkt beleidsprogramma dat voor een bepaalde periode wordt vastgesteld.

- De derde vraag: "Wat zijn de effecten van een grondslagformulering?" Een grondslag kan als een geformuleerde mens- of maatschappijvisie niets anders zijn dan een verregaande simplificatie. De neiging kan daarom ontstaan om in grondslagen de nadruk te leggen op eenvoudig te formuleren maar moeilijk te realiseren waarden of doctrines. Dit kan weer leiden tot een soort conditionering van leden van een partij. Daaronder verstaat men dat de maatschappelijke en politieke werkelijkheid niet aan een zelfstandige en kritische beoordeling wordt onderworpen, maar wordt geïnterpreteerd vanuit de grondslag. Dit is zeker geen garantie voor een adequate beoordeling van en deelname aan de politieke besluitvorming. Er kan zelfs zo'n grote waarde worden gehecht aan de betekenis van de

grondslag, dat de persoonlijke verantwoordelijkheid voor individuele deelname van partijleden aan het politieke proces niet meer wordt ervaren.

Bij de beantwoording van de eerste vragen is al gesteld dat grondslagen uit normen en beschrijvingen kunnen bestaan. Deze worden geformuleerd op basis van kennis en ervaringen die op het moment van formuleren vaak reeds tot het verleden behoren. Dit nu levert een paradox op. Immers, waar het politieke proces in zijn besluitvorming bij uitstek toekomstgericht zal moeten zijn, kunnen de grondslagen waarop een partij haar politieke handelen baseert, verouderd zijn.

Van een grondslag gaat daardoor politiek gezien een verstarrende werking uit. Een voorbeeld hiervan is de spanning die bestaat tussen twee centrale begrippen in de conceptgrondslag van D'66: Keuzevrijheid en Ontplooingsvrijheid. Glastra van Loon zegt hierover in een notitie aan het Hoofdbestuur: "Keuzes zijn telkens momentane beslissingen. Gegeven een aantal keuzemogelijkheden, kan keuzevrijheid inderdaad genoegzaam worden gedefinieerd als afwezigheid van dwang.

Ontplooingsvrijheid veronderstelt (een zekere mate van) keuzevrijheid, maar houdt meer in. Ontplooiing is een in de tijd verlopend proces, bv. van afhankelijkheid naar zelfstandigheid, van onbeholpen naar vaardig gedrag, enz."

In tegenstelling tot de realisering van keuzevrijheid is de realisering van ontplooingsvrijheid iets wat vooral in de toekomst moet plaatsvinden.

Ontplooingsvrijheid is als grondslag veel moeilijker te vatten en te toetsen dan het begrip keuzevrijheid. De neiging kan ontstaan om bij de interpretatie van het begrip ontplooingsvrijheid terug te grijpen op het eenvoudiger begrip keuzevrijheid. Willen wij nadrukkelijk de ontplooingsvrijheid als doel formuleren, dan ontstaat de noodzaak om in een beleidsprogramma voor een bepaalde periode duidelijk de middelen daarvoor aan te geven.

De slotvraag: "Heeft D'66 een grondslag nodig?"

Uit de beantwoording van de andere vragen blijkt dat de vraag hier eigenlijk is: "Wat voor partij is D'66?" Is D'66 een doctrinepartij of een beginselpartij? Een partij die met een grondslag begint en eindigt? D'66 is in 1966 als partij zonder grondslag begonnen, met als doel zichzelf weer op te heffen na de politieke realisering van een aantal hervormingen. Wat bindt de partij van 1966 met de partij van 1976-1978?

vervolg van blz. 21

Misschien het besef dat D'66 niet omwille van zichzelf bestaat, maar overbodig zou zijn wanneer de 'anderen' in de politiek het allemaal goed zouden aanpakken.

In ieder geval is een verschil van toen met nu de bestaande behoefte nu om de partij verder te institutionaliseren en van een etiket te voorzien. De grondslagdiscussie is een bijdrage daaraan. De status van deze discussie is daarbij onduidelijk. Is D'66 een partij die nog steeds trouw is aan de mentaliteit om in het politieke handelen alles ter discussie te willen stellen, of is D'66 een partij die zich vastlegt op enkele beginselen vervat in fraaie woorden?

Samenvattend kan het volgende worden opgemerkt:

1. De nu geformuleerde concept-grondslag van D'66 bevat een aantal beschrijvende en normstellende elementen. Daarbij is sprake van zowel doctrine- als beginselgrondslagen. Actiebeginselen zijn vermengd met ethische beginselen. Onduidelijk is of een interne of externe (etiket-) functie aan de grondslag moet worden toegekend. De verhouding met het beleidsprogramma is onduidelijk omdat een aantal vage programmatische punten in de concepttekst zijn opgenomen. Onduidelijk is dan ook wat verstaan moet worden onder grondslag D'66 als pre-ambule van het beleidsprogramma (HB-resolutie ALV 22-4-1978).

2. Een grondslagformulering met een onduidelijke statusformulering heeft een verstarrende invloed op het toekomstgerichte politieke handelen en op de voortdurende discussie die daar gevoerd moet worden.

Geadviseerd wordt:

- het bestaande en zich voortdurend wijzigende beleidsprogramma met actiebeginselen te beschouwen als de feitelijke grondslag van D'66;
- het formuleren van een derde beschrijving van de eigen politieke stellingname is niet noodzakelijk;
- het voorliggende grondslagenvoorstel kan als werkdocument worden aanvaard voor de voorbereiding van het nieuwe beleidsprogramma 1981;
- als zodanig vormt de tekst een onderdeel van de voortdurende discussie over het lange termijn denken van D'66.

CAMPAGNENIEUWS

EUROPESE VERKIEZINGEN

Op 7 juni 1979 wordt het Europees Parlement voor het eerst rechtstreeks door de bevolking van de EEG-landen gekozen.

D'66 heeft haar kandidaten al aange-wezen, het verkiezingsprogramma vindt U in deze Democraat - en houdt u minstens één week-end aan huis gebonden en de campagne commissie loopt zich inmiddels warm aan de zijlijn.

SAMENSTELLING CAMPAGNECOMMISSIE

Campagneleider: Jan Veldhuizen
publiciteits-coördinator HB

Leden: Jan Glastra van Loon,
partijvoorzitter

Jan Terlouw
fraktievoorzitter

Herman Schaper
secretaris buitenland

Aar de Goede
lijsttrekker

Suzanne Dekker
tweede kandidaat

Campagne team:

Campagne assistent(e)
(Nog aan te stellen; zie de oproep hieronder)

Co Patist
fractie-voorlichter

Willem Wijermars
hoofd secretariaat

Informatiebijeenkomsten

Om alle leden te informeren, te instrueren en vooral ook te motiveren zullen er een drietal bijeenkomsten plaats vinden waar ieder lid welkom is.

De gehele campagnecommissie zal hier aanwezig zijn om U te informeren over de opzet van de campagne, de materialen, over de verwachtingen die wij koesteren omtrent Uw inzet en natuurlijk ook om Uw vragen te beantwoorden.

DE BIJEEENKOMSTEN VINDEN PLAATS OP:

VRIJDAG 16 FEBRUARI in DEN HAAG
AMICITIA, WESTEINDE 15

AANVANG 20.- uur EINDE 22.- uur

ZATERDAG 17 FEBRUARI in MEPPEL
SCHOUWBURG OGTEROP, Zuideinde 70

AANVANG 10.30 uur EINDE 12.30 uur

ZATERDAG 17 FEBRUARI in EINDHOVEN
HOTEL DE COCAGNE, VESTDIJK 47

ANVANG 14.30 uur EINDE 16.30 uur

Spreekbeurten

Het secretariaat wordt inmiddels overstromd met verzoeken om sprekers over Europa. Het zal u niet verbazen dat deze verzoeken vrijwel voornamelijk betrekking hebben op de lijsttrekker en nr. 2. De campagne-commissie heeft besloten om de spreekbeurten tijdens de campagne - in overleg met de regiobesturen - per regio vast te stellen. Verzoeken om deze kandidaten en de partij-en fractievoorzitter kunnen daarom beter direct gericht worden aan de regiobesturen, opdat in wederzijds overleg de sprekers verdeeld kunnen worden.

Dit geldt voor de spreekbeurten die gehouden worden vanaf het voorjaarscongres.

Giro 1.000.000

In de eerste helft van februari ontvangt U een brief met het vriendelijke en dringende verzoek Uw bijdrage te storten op het verkiezingsfonds, omdat verkiezingscampagnes nu eenmaal geld kosten. Dit behoeft U er niet van te weerhouden om reeds nu de restanten van Uw kerstgratificatie, Uw niet opgenomen wintersportbudget, of dat wat U vindt dat U moet bijdragen, alvast over te maken. Dit maakt het mogelijk om al eerder uitsluitel te kunnen geven over de hoeveelheid campagnematerialen die aangeschaft zullen worden.

GIRO 1.000.000 t.n.v. de

penningmeester D'66, Den Haag

Oproep CAMPAGNE-ASSISTENT(E)

In het campagne-team is nog plaats voor een campagne-assistent(e). Dit moet iemand zijn met een gezonde dosis organisatorisch inzicht (regeling spreekbeurten, verdeling materialen, verzenden campagnebrieven en -instructie-bulletin, hij/zij dient derhalve een tweetal rappe handen (eigenlijk drie) uit de mouwen te steken. Wie is gedurende de periode van half februari tot half juni full-time beschikbaar? De voldoening in het werk zal waarschijnlijk iets hoger uitvallen dan de honorering. Geïnteresseerden, snel actie graag!

Een belletje naar het secretariaat voor meer informatie en het maken van een afspraak met

JAN VELDHUIZEN
publiciteits-coördinator

CONGRESSTUK E C D 2

CONCEPT-CONGRES REGLEMENT

Evenals op het najaarscongres bevat dit concept-congresreglement alleen bepalingen die niet in het Huishoudelijk Reglement (art.7 t/m 18) zijn geregeld. Voor het Huishoudelijk Reglement wordt verwezen naar de Democraat 9/78.

Artikel 1

Het op 23 en 24 maart 1979 te houden congres is een Algemene Ledenvergadering als bedoeld in art.7 van het Huishoudelijk Reglement.

Artikel 2

Aan de concept-agenda kunnen onderwerpen worden toegevoegd conform art. 13.2 van het Huishoudelijk Reglement. Verzoeken hiertoe dienen schriftelijk bij het Hoofdbestuur te worden ingediend vóór zaterdag 24 februari 1979. Deze toegevoegde agendapunten worden gepubliceerd in het congresboek.

Artikel 3

Moties en amendementen die betrekking hebben op onderwerpen, vermeld in de concept-agenda en niet zijn goedgekeurd door tenminste één Algemene Regiovergadering, moeten uiterlijk donderdag 15 maart om 17.00 uur op het landelijk secretariaat ontvangen zijn. Deze moties en amendementen dienen door tenminste vijf leden van D'66 ondertekend te zijn en worden in het congresboek gepubliceerd.

Artikel 4

De behandeling van amendementen en moties geschiedt als volgt:

1. De indiener of een door hem aangewezen lid van D'66 geeft desgewenst een beknopte toelichting.
2. De fungerend voorzitter verleent degenen, die zich volgens de bij de congresleiding berustende sprekerslijst als spreker hebben aangemeld, in volgorde van aanmelding het woord.
3. Het Hoofdbestuur en de Rapportagecommissie kunnen aan het congres een advies omtrent het voorstel geven.
4. De fungerend voorzitter brengt de amendementen in volgorde van ingrijpendheid in stemming en daarna het al dan niet geamendeerde voorstel.
5. De fungerend voorzitter brengt resoluties en moties over een bepaald agendapunt in stemming als alle resoluties en moties over dat agendapunt zijn toegelicht. De fungerend voorzitter bepaalt de volgorde waarin de resoluties en/of moties in stemming worden gebracht.

Artikel 5

In gevallen betreffende de gang van zaken tijdens het congres waarin dit reglement niet voorziet, beslist de congresleiding met inachtneming van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement.

KANDIDATEN GEVRAAGD

De agenda voor het komende voorjaarscongres vermeldt onder meer de verkiezing van leden van het Dagelijks Bestuur en van het bestuur van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66. Deze besturen behoeven aanvulling en hiervoor worden kandidaten gevraagd.

DAGELIJKS BESTUUR

Op deze ALV komen de volgende functies voor verkiezing in aanmerking:

- a. vice-voorzitter politiek
- b. secretaris-organisatie

Wim Dik en Wim de Jonge, die momenteel deze functies vervullen, treden af en stellen zich niet meer herkiesbaar.

Sinds het najaarscongres 1978 worden alle DB-leden in functie gekozen. Van alle DB-functies bestaat een uitgebreide taakomschrijving, die op telefonische aanvraag door het landelijk secretariaat worden toegezonden.

De vakante functies kunnen als volgt worden gekarakteriseerd:

- a. Vice-voorzitter politiek: verantwoordelijk voor de politiek-inhoudelijke activiteiten van de partij, speciaal het politiek-wetenschappelijk werk van de partij en de coördinatie van politieke stellingname in alle geledingen. Plaatsvervanger van de voorzitter in diens politieke taken en eerste vice-voorzitter van het hoofdbestuur.
- b. Secretaris-organisatie: verantwoordelijk voor het organisatorisch apparaat van de partij, in het bijzonder het landelijk secretariaat. Onderhoudt de schriftelijke

lijke communicatie met andere partijorganen en is belast met organisatorische correspondentie. Is verantwoordelijk voor secretariaat van HB en DB en de organisatorische voorbereiding van Adviesraadvergaderingen. Vervangt de vice-voorzitter organisatie bij afwezigheid.

BESTUUR S.W.B. D'66.

Op deze ALV dienen te worden gekozen:

- a. voorzitter
- b. penningmeester

Maarten Verwey en Ed Schuyer, die momenteel deze functies vervullen, treden af en stellen zich niet meer herkiesbaar.

Op het najaarscongres 1978 zijn de Statuten van de SWB gewijzigd en op grond hiervan dienen deze funktionarissen in functie te worden gekozen.

Nadere informatie.

Leden die overwegen zich voor een van de bovengenoemde functies kandidaat te stellen, wordt aangeraden zich grondig te informeren over de aard, inhoud en omvang van de vakante functies.

Gegadigden voor een DB-functie kunnen nadere informatie inwinnen bij de aftredende bestuursleden of bij Frans Rogier, vice-voorzitter organisatie (tel. 01829-3564).

Gegadigden voor het SWB-bestuur kunnen zich voor nadere informatie wenden tot de aftredende funktionarissen of tot Ruud Stam, directeur SWB.

KANDIDAATSTELLING

Kandidaatstelling voor bovengenoemde functies dient schriftelijk te geschieden door middel van het indienen van een ondertekende vragenlijst, die op telefonische aanvraag door het landelijk secretariaat wordt toegezonden.

Indiening dient te geschieden vóór

donderdag 15 maart 1979 om 17.00 uur

bij het landelijk secretariaat.

Frans Rogier
vice-voorzitter

**IK GEEF EEN JAAR LANG
DE DEMOCRAAT WEG**

aan:

Naam:

Adres:

Plaats:

van:

Naam:

Adres:

Plaats:

Ik betaal daarvoor f 25,- na ontvangst van een acceptgirokaart.

- ☐ De ontvanger van het abonnement is door mij geïnformeerd.
- ☐ U stuurt een begeleidend briefje met het eerste nummer. (Gewenst hokje zwart maken)

Bon opsturen in gefrankeerde enveloppe naar D'66, Javastraat 6, 2585 AN 's GRAVENHAGE

U kunt ook bellen: 070 - 453271 of 070 - 467188.

NIEUWS

uit de regio

SUBREGIO MIDDEN-BRABANT

In de subregio Midden-Brabant heeft een bestuurswisseling plaatsgevonden. Het nieuwe bestuur **bestaat o.m. uit:**

voorzitter: Nico Schoof, Hoogendseweg 5, Goirle
 Secretaris: Rik Hendriks, Ringbaan-Oost 407, Tilburg
 Penningmeester: Henk Kruuk, D.J.Jittastraat 135, Tilburg.
 Leden: Erik Jan Nederkoorn, Kennedylaan 68, Goirle;
 Jan Derwig, burg.Vogelslaan 142, Oisterwijk;
 Theo Brants, Belgiëlaan 42, Dongen.

Kan voortaan alles wat bestemd is voor Midden-Brabant naar het nieuwe secretariaatsadres gestuurd worden? Hiervoor alvast bedankt!

REGIO OVERIJSSSEL

Onlangs is de afdeling Deventer opgericht. Het bestuur is als volgt samengesteld:

Jur de Rook (voorzitter)
 Henk Mus (secretaris), Postbus 800, Deventer, tel. 05700-15716
 Dick Schneider (penningmeester)
 Geke Bosch-May (lid, coördinator schaduwfractie)
 Gerard Onderstal (lid, publ.rel.)

Aankondiging:

Op 7 februari a.s. om 20.00 uur zal er een overlegbijeenkomst plaats vinden in Hotel "Dalzicht" te Nijverdal tussen het regiobestuur en de subregiobesturen in Overijssel.

SUBREGIO TWENTE

De fractie van D'66 in de Gewestraad Twente houdt op maandag 19 februari a.s. vanaf 19.30 uur fractievergadering in het gebouw van het Gewest (M.H.Tromplaan 47 te Enschede).

Belangstellenden voor het meewerken in de steunfractie worden verzocht contact op te nemen met

Pieter Fokkink,
 Klompmakersweg 9,
 Markelo,
 tlf. 05737-384.

CONTACT TUSSEN STATEN- EN RAADSFRACTIES

De D'66 fractie van de Provinciale Staten in Utrecht streeft naar versteviging van de contacten met de raadsfracties in de Utrechtse gemeenten. De verwachting is dat door regelmatige kortsluiting mogelijke barrières worden opgeruimd, de informatie naar beide kanten sneller doorstroomt, betere aansluiting bij de politieke actualiteit wordt verkregen en het statenwerk opener en doorzichtiger wordt gemaakt.

De statenfractie denkt dit te bereiken door periodiek overleg met de raadsfracties en het brengen van werkbezoeken aan de inmiddels talrijke gemeenten waar D'66-ers in de raad zitten. Het periodiek overleg is reeds op gang gekomen en door de raadsfracties positief ontvangen. Op 16 januari vond in dit kader onder andere een bijeenkomst plaats die was gewijd aan de gemeentelijke herindeling.

Ook met de werkbezoeken hoopt men binnenkort een begin te maken. Daarvoor is de keus gevallen op de jonge afdeling Zuidoost-Utrecht, waarin een aantal gemeenten aan de rand van het Utrechtse samenwerken. vier man/vrouw sterke statenfractie komt op 6 februari a.s. naar Veenendaal om aan de hand van het provinciale beleidsprogramma van gedachten te wisselen over een aantal vanuit de afdeling aangedragen onderwerpen.

De globale agenda voor de avond ziet er als volgt uit:

- werkgelegenheid
- ruimtelijke ordening en huisvesting
- woonwagencampenbeleid
- openheid van bestuur
- wat verder ter tafel komt.

Het behoeft nauwelijks betoog dat de bijeenkomst openbaar zal zijn. Wij hopen dat behalve de raadsleden ook de overige leden en belangstellenden de gelegenheid te baat zullen nemen tot een nadere kennismaking met de statenfractie.

AFDELING UTRECHT

LIJSTTREKKERS EUROPESE VERKIEZINGEN

op open avond D'66 Utrecht, met Vondeling (PvdA), Berkhouwer (VVD) en De Goede (D'66) over:

- bevoegdheden van het Europees Parlement en
 - de rol van Nederland in de Europese economische eenwording,
- op vrijdag 9 februari om 20.00 uur in de Poort van Kleef, Mariaplaats, Utrecht.

REGIO LIMBURG

In het kader van de reorganisatie binnen de regio Limburg heeft de driedeling als volgt (voorheen: sub-regio Zuid) plaats gevonden:

- a) Sub-regio "Maastricht en Mergelland", adres secretariaat: Het Bat.5b, Maastricht
 voorzitter: Jan Halders
 vice-voorzitter: Henk Wijkman
 secretaris: Cees Vlot
 penningm.: Heleen Bedaux-Brokmeier
- b) Sub-regio "Oostelijke Mijnstreek" adres secr.: Postbus 31066, Schaesberg
 voorzitter: Bert Jansen
 vice-voorzitter: Wim Colin
 secretaris: Wiel Smit
 penningm.: Henk Gorissen
- c) Sub-regio "Westelijke Mijnstreek" adres secr.: Hendrikstraat 1, Beek
 voorzitter: Paul Leinarts
 vice-voorzitter: John Wehrung
 secr.: Cita Gaikema-Wennink
 penningm.: Jan Seulijn.

Wij wensen deze nieuwe bestuursleden veel succes toe!

REGIO GELDERLAND

Adreswijziging regiosecretariaat

Het adres van het regiosecretariaat is van nu af het adres van Theo Wentink, Bakerwaardseweg 7, 7226 LR Bronckhorst.

Regiocongres

Het regiobestuur nodigt de leden in Gelderland uit voor een Algemene Regiovergadering, die gehouden zal worden op zaterdag 10 maart 1979 in "Riche National" te Arnhem.

Aanvang 10.00 uur.

Binnenkort krijgt u een editie van het Gelders Regionieuws, waarin u de agenda voor de ARV en andere informatie vindt.

Kandidaatstelling en vacatures

Voor het regiobestuur moeten op de ARV een secretaris, welke functie thans vacant is, en een voorzitter a.i. worden gekozen.

Werner Uerz wil i.v.m. de Europese verkiezingen zijn voorzitterschap voor een halfjaar neerleggen. De leden van de landelijke Adviesraad moeten dit voorjaar door de regio worden gekozen, resp. herkozen. Voor alle genoemde functies kunt u zich kandidaat stellen bij het regiobestuur.

ROEP UIT FRIESLAND

Als redactie van het regionale communicatiemiddel "D'66 Friesland" willen wij erg graag in contact komen met redacties van andere regionale krantjes.

Door middel van uitwisseling van de te verschijnen nummers kunnen wij eventueel ideeën van elkaar opdoen voor leukere nieuwsgaring, uitwerking, financiering, manier van verzending, etc.

Hierbij nodigen wij dan ook andere redacties uit zich bij ons te melden.

Wij sturen u dan maandelijks ons krantje "D'66 Friesland" in ruil voor uw regionale krant.

Lammy Möller,
Ulla Spithost,
Sini Mulder.

Eikenstraat 27-9
Leeuwarden

**REGIO ZUIDELIJKE IJSSSELMEER
POLDERS**

Vrijdag 16 maart houdt de regio ZIJP haar algemene regiovergadering.
Plaats van samenkomst

AGORA te LELYSTAD

Aanvang 20.00 uur. Voor de pauze komen de huishoudelijke zaken aan de orde. Na de pauze zal er een spreker zijn over "De Europese Verkiezingen". Nadere mededelingen volgen in de Democraat nr. 2.

SUBREGIO TWENTE

Het bestuur van de subregio Twente nodigt u uit voor het

subregiocongres

ter voorbereiding van de a.s. ALV.

Deze bijeenkomst zal worden gehouden op zaterdag 10 maart 1979 in Restaurant "Cosa", Markt 2 te Hengelo (O). Aanvang 13.00 uur.

N.B. U ontvangt géén persoonlijke uitnodiging en de agenda zal ter plaatse voor u klaar liggen.

Het lijkt me niet zinvol om alle Twentse leden een "echte" convocatie voor deze bijeenkomst te sturen, omdat we de inhoud van de Congres-Democraat nog niet kennen, zodat we nog geen agenda kunnen samenstellen. Bovendien is de financiële uitgave daarvoor (480 x f 0,57 = f 259,20) wel erg hoog (en niet in kas!)

Paula Veen, secretaresse
Bentelosestraat 50
Bentelo. Tel.05472-378

REGIO GELDERLAND

UITNODIGING voor EMANCIPATIEDAG

Gaarne nodigen wij u uit voor een Gelders/Noordrijn-Westfaalse

EMANCIPATIEDAG

op zaterdag 10 februari 1979, aanvang 10.00 uur, sluiting 16.00 uur in restaurant Schweizerhaus, Materbornerallee 3, Kleve, Duitsland (met de auto: richting Goch/Geldern tot de afslag Materborn; vanaf het station Kleve met buslijn 55)

Entree: f 3,- per persoon.

Programma

- 10.00 - 10.30 uur:
Aankomst en kennismaking.
- 10.30 uur: Opening door Werner Uerz, regio-voorzitter Gelderland.
- 10.40 uur: Inleiding door Rolf Gindorf, directeur van het Institut für Lebens- und Sexual Beratung" te Düsseldorf over Emancipatie-ontwikkelingen in de B.R.D., in het bijzonder met betrekking tot homoseksuelen, vrouwen en "Bürgerrechtler".
- 11.10 uur: Inleiding door Elida Wessel, lid D'66 fractie Tweede Kamer over 'Minderheden in Nederland en Europa - een lange weg tot Emancipatie'.
- 11.45 uur: Lunchpauze met optreden van de cabaretgroep ODIKADT uit Nijmegen, die ook enkele nummers in het Duits zullen brengen.
- 12.45 uur: Forum
Discussie met als forumleden:
- Helen de Laat uit Nijmegen, HB-lid van de NVSH en bestuurslid van COC Nijmegen
- Gisela Frederking uit Essen, advocate en lid van de werkgroep "Frauen helfen Frauen"
- Aad Bestman uit Baarn, D'66 statenlid Utrecht en coördinator SWB-werkgroep Gehandicapten.
- Viola Vogel uit Essen, advocate en lid werkgroep "Frauen helfen Frauen"
- één afgevaardigde van het landelijk COC
- Herbert Neu uit Hünze, lid van de SDP-fractie in de Landdag van Nordrhein-Westfalen
- een dyutse fenubuste,
Discussieleiding: Werner Uerz
Talen: Nederlands, Duits en koeterwaals.

16.00 uur: sluiting.

Afhankelijk van lopende subsidie-aanvragen zou het eventueel mogelijk zijn deelnemers met een laag inkomen of zonder inkomen een gedeelte van

reis- en verblijfskosten te vergoeden. Indien u van deze mogelijkheid gebruik wenst te maken, wilt u dit dan bij de aanmelding vermelden?

Gelet op de beperkte capaciteit van de zaal verzoeken wij u zich zo spoedig mogelijk op te geven bij: Werner Uerz, Sandgat 26, 6903 WX Zevenaar, tlf.08360-24055.

GESCHIL '78/5

Op grond van het hieronder weergegeven verzoek heeft de Geschillencommissie de navolgende uitspraak gedaan houdende uitleg van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement van D'66.

1. De Commissie ontving van het Hoofdbestuur een brief d.d. 20 oktober 1978 met de vraag of het lidmaatschap van het Europees Parlement verenigbaar is met het lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
2. Overeenkomstig artikel 52, lid 1, van het Huishoudelijk Reglement van D'66 is voor de behandeling van dit verzoek een kamer van 5 leden van de Commissie samengesteld, bestaande uit R.J.Akerman, D. Eisma, J.Kohnstamm, M.van Oorschot-de Leeuw en G.Ringnalda. Het oudste lid G.Ringnalda trad op als voorzitter van de kamer.
3. Artikel 12 lid 2 van de Statuten luidt als volgt:
"Het lidmaatschap van de vertegenwoordigende lichamen - met uitzondering van dat van de Eerste Kamer der Staten Generaal - is onderling onverenigbaar."
4. De Kamer is van oordeel dat dit artikel, nu dit algemeen is gesteld, gecombineerde lidmaatschappen van het Europees Parlement en van de Tweede Kamer der Staten Generaal - ook als overgangsmaatregel - uitsluit.
5. De in artikel 12 lid 2 genoemde uitzondering met betrekking tot de Eerste Kamer der Staten Generaal is naar het oordeel van de Kamer limitatief en niet van toepassing.
6. De Kamer wijst er overigens op dat de leden van de fractie van D'66 in de Tweede Kamer zich conform artikel 97 lid 4 van het Huishoudelijk Reglement bereid verklaard hebben het kamerlidmaatschap als een volledige dagtaak te zullen beschouwen.

Deze uitspraak is vastgesteld in de vergadering van de Kamer, gehouden op maandag 30 oktober 1978.

namens de kamer,
w.g. G. Ringnalda

ingezonden BRIEVEN

OP WEG NAAR EEN GEDECENTRALISEERDE BESLUITVORMINGSSTRUCTUUR.

Met interesse heb ik het voorstel van de commissie gelezen om wat aan de problemen betreffende de congressen te doen. Ik meen echter dat de commissie met haar oplossing toch niet helemaal op het juiste spoor zit. Eén maal per jaar een congres houden lijkt mij te weinig. Ik ben voorstander van een goed vooroverleg tussen indieners en een coördinator. Dit vooroverleg zou de discussie die nu op het congres tussen indieners en HB gevoerd wordt en vaak leidt tot intrekking van een motie overbodig moeten maken. Hierdoor ontstaat een aanzienlijke tijdswinst. Ik ben er echter op tegen om het HB te laten selecteren. Tevens ben ik van mening dat Politieke Moties een belangrijke rol vervullen. Zij zijn een belangrijk instrument van de basis om te laten merken wat in de partij leeft. Zij dienen dan ook onverkort gehandhaafd te blijven. Selectie door HB of fractie is juist bij dit type moties uit den boze.

De oplossing die ik voor de problemen rond het congres zou willen geven gaat meer in de richting van z.g. deelcongressen. In het voorstel van de commissie staat dat deelcongressen alleen het geografische bezwaar oplossen. Volgens mij worden echter meer bezwaren opgelost.

1. In het geval van veel deelcongressen, bijvoorbeeld in subregionaal of afdelingsverband, zullen veel meer leden bij de besluitvorming kunnen worden betrokken (percentages van 50% zijn denkbaar (vgl. dit met de 7% van Breda)).

2. Veel meer leden zullen de kans krijgen over de voorstellen op een congres waar stemming plaatsvindt te discussiëren.

3. Omdat er minder tijd verloren gaat aan reizen kan meer tijd aan het congresseren besteed worden. De kleinere afstand heeft ook als gevolg dat deelcongressen zonder veel bezwaar vaker en over meer dagen gehouden kunnen worden.

Van te voren zullen dan in een congresdemocraat nieuwe stijl alle moties e.d. met een uitvoerige toelichting van indieners en een eventueel standpunt van HB afgedrukt moeten worden. De stemming dient dan op de deelcongressen plaats te vinden. In feite verschilt dit systeem niet zo veel van het systeem van afgevaardigden die door hun afdeling een bindende stemplicht opgelegd krijgen.

Een dergelijk marionettensysteem lijkt mij echter voor D'66 onacceptabel. Niemand moet gedwongen worden ergens tegen zijn geweten in voor of tegen te stemmen. Een deelcongressensysteem verdient dan ook de voorkeur.

Naast deze deelcongressen zou er dan bijvoorbeeld 1 keer per jaar nog een landelijk congres moeten zijn dat meer het karakter heeft van politieke manifestatie annex studiebijeenkomst.

De toekomst zal voor D'66 een sterk groeiend ledenaantal te zien geven. Het zal nog moeilijker worden om deze leden in één, dan wel zeer grote, zaal bij elkaar te krijgen. Het wordt helemaal onmogelijk om iedereen de kans te geven op een congres het woord te voeren. Een partij die decentralisatie en participatie zo hoog in zijn vaandel heeft staan als D'66, doet er goed aan te proberen de participatiegraad van de leden zo hoog mogelijk te doen worden. Een systeem van deelcongressen biedt daarvoor een veel betere mogelijkheid dan het systeem van één landelijk congres. Het is daarom dat ik vurig hoop dat men zal kiezen voor een systeem van congressen dat bij het ideaal van de radicale democratisering van D'66 past.

Roeland de Looff
Geldermalsen

Het Redelijk Alternatief.

COMMISSIE BESLUITVORMING BINNEN D'66

In de Democraat nr.8, pagina 12 t/m 15 staat het verslag van deze commissie. M.i. is de conclusie "behoudend" d.w.z. er wordt in wezen geen oplossing van het probleem gegeven, slechts randverschijnselen worden bijgeslepen.

Beslissingen worden op de Congressen genomen met eenvoudige meerderheid van stemmen, d.w.z. 50 plus 1% heeft het recht aan zijn kant. Dit is in wezen democratisch en theoretisch gezien vrij van kritiek.

Wij kunnen twee (2) soorten voorstellen onderscheiden:

- (1) zuiver organisatorische voorstellen zonder politieke betekenis en/of gevolgen;
- (2) voorstellen met politieke consequenties.

M.i. kunnen de onder (1) genoemde voorstellen door het Congres worden bekrachtigd met een meerderheid van 50 plus 1%.

Voor de onder (2) genoemde voorstellen heb ik de grootste moeite de beslissing van 50 plus 1% te aanvaarden en wel om de navolgende redenen:

Het is nu eenmaal een feit, dat de Congressen slechts door een betrekkelijk klein aantal leden worden bezocht. Ondanks een sterk groeiend ledenaantal neemt het aantal bezoekers in verhouding tot het ledenaantal niet of nauwelijks toe, nog sterker, men kan stellen dat het steeds dezelfde personen zijn, die de moeite nemen de Congressen te bezoeken.

Wel echter heb ik kunnen vaststellen, dat zeer veel leden van D'66 op plaatselijk niveau optimaal actief zijn, maar desondanks niet tot de congresbezoekers behoren. Bovendien heb ik kunnen vaststellen, dat ook de kosten, verbonden aan een congresbezoek, voor vele leden een te hoge drempel is.

Het gevolg is, dat ook de beslissingen met politieke strekking en gevolgen worden genomen door een betrekkelijk kleine groep leden met alle gevaren daaraan verbonden. Het lijkt mij daarom zinvol dit probleem verder uit te spitten en ik spreek de hoop uit dat velen hun reacties zullen inzenden.

Ik stel het navolgende ter discussie: "alle voorstellen met politieke consequenties dienen door het Congres met een meerderheid van 75% te worden bekrachtigd. Indien een voorstel minder dan 40% van de stemmen behaalt, dan is het definitief afgewezen. Alle stemverhoudingen tussen 41 en 74% zullen inhouden, dat het betreffende voorstel via de Democraat aan alle leden zal worden voorgelegd met een beknopte lezing van de voor- en tegenstanders. Ieder lid ontvangt een genummerd stembiljet. De hiertoe aangewezen stemcommissie zal de stemmen tellen. Het voorstel kan nu met een eenvoudige meerderheid van 50 plus 1% worden bekrachtigd, of, indien minder, worden afgewezen."

Dit voorstel vermindert het gevaar, dat een kleine actieve groep binnen D'66 beslissingen neemt met politieke consequenties voor alle leden van D'66.

Tot slot nog dit: toen D'66 nog klein was voldeed het huidige systeem enigszins, nu echter hoort men regelmatig kritiek op de gang van zaken; het systeem van gedelegeerden wordt ook afgewezen, daar het het bestaande euvel niet opheft, in tegendeel, eerder bevordert.

Reacties graag tegemoet ziende wens ik een ieder een voorspoedig 1979.

F.M.Dingemans, Muiderberg.

DE WAPENS VAN DE NATO

Er zijn veel instellingen in onze maatschappij die in de marge werken. Het DEFENSIE STUDIE CENTRUM is er een van. Het belegde vorige maand zijn vijftigste Oriënterings-Conferentie. Toevallig was deze tweedaagse bijeenkomst net toen het zoveelste debat over de Neutronenbom in de Tweede Kamer zijn nachtelijk beslag kreeg.

Het onderwerp van die Conferentie zou je kunnen omschrijven met: hoe houden wij het hoofd boven water in de jaren tachtig en ook graag daarna op ons randje van het Euro-asiatisch Onderdeel van deze wereld?

Als een groot aantal deskundigen de de Oost-West verhouding de bewapeningswedloop toelicht, zou men van politiek Nederland enige belangstelling kunnen verwachten?

Helaas, net als vóór 1940, weer is in Nederland bij links "defensie" ongeveer identiek met reactionair; "generaals" het spuien van onheilsvoorspellingen; geld weggooien; knechten van het kapitaal; enfin noem maar op, het kan niet op.

Dus ter Conferentie geen pers van betekenis, geen politici van enige betekenis en voorspelbaar na afloop geen weerklank in de media. Niets nieuws dus zo verre.

Edoch in dit, uw medium toch maar een paar opmerkingen over wat die deskundigen er zoal van denken en wat zij vrezen. Twee lieden, bekend van beroemde Think-tanks, de Zwitser Prof. Dr. Curt Gasteyger van het "Graduate Institute of International Studies" in Genève en Dr. Jaquet van de Internationale Spectator, tevens jarenlang expert buitenlandse betrekkingen, wezen op de ombuiging in de laatste jaren van de Sovjet strijdkrachten naar een meer en meer offensief wapen. Naar bekend: de nu vijf à zesvoudige overmacht aan eerste linie tanks in midden Europa; de offensief bedoelde jachtbommenwerpers; de overmacht aan middelafstand atoomraketten; het gevaar dat chemische en biologische wapens direct bij de eerste verrassingsaanval in Europa worden ingezet; de sinds 1966 opgebouwde vloot die nu alle wereldzeeën actief bevolkt; de vierjarige dienstdienst, tjonge en hoë! Dit zijn maar enkele punten, het lijstje is onvolledig.

De deskundigen weten niet wat deze militaire politiek beduidt. Men houdt het er aarzelend maar op dat de Sovjets vóór alles uit zijn op "to play safe". Zo van als het er dan toch onverhoopt van komt in West-Europa, dan maken we er in één klap in een paar dagen een einde aan, niet op ons grondgebied maar op dat van jullie. Edoch wij zullen zelf niet, nooit beginnen.

Om hen toch niet in verleiding te

brengen in dagen van spanning een "verdedigings"-aanval te beginnen, hebben wij dan die alleen defensief gerichte NATO. Langzamerhand niet meer voldoende bewapend, vandaar de afspraak onlangs gemaakt van een 3% verhoging. Dat merkt u nu in Nederland als u hoort over aanschaf van nieuwe tanks en van enkele nieuwe marine vliegtuigen.

Dit is eigenlijk ter vervanging van oude spullen. Als het zijn beslag krijgt hebben wij redelijk tot goede bewapening, en dat moet dan enige geruststelling bieden.

Daarnaast is er de kwestie van de tactische kernwapens -

Iedereen weet al sinds jaar en dag dat met de gewone conventionele bewapening de NATO-landen totaal en hopeloos te kort moeten schieten. Aangezien wij echter tot nu toe ons geld liever uitgeven aan auto's, vacaties, welvaart en sociale zekerheid, hebben wij om geld te sparen in de landen van West-Europa, die gevaarlijke tactische atoomwapens ook maar in ieder wapen-onderdeel in onze verdediging opgenomen Dat weten wij allemaal, maar daar doen wij soms erg ethisch over en wij luchten dan onze verontwaardiging ook daarover.

Er gaan dan stemmen op dat wij er nu van af moeten! Dat is alles tot je dienst, maar dan zitten onze politiemannen - de militairen, wel erg onthand.

Thans hebben zij, om zich nog enigszins geloofwaardig te maken bij "de potentiële tegenstander", bij de hele defensie, zee, lucht, land, een arsenaal van 17 verschillende tactische atoomwapens. Deze zijn bij de meeste NATO-landen aanwezig. Zonder dezelve is onze verdediging vandaag de dag een volkomen hersenschim.

Eén van die 17 wapens is een anti-tank granaat. In de zestiger jaren werd bedacht dat een granaat met minder radioactieve straling en van minder explosieve kracht beter in het gevecht zou helpen, bijvoorbeeld tegen tankconcentraties. Dit was de neutronengranaat.

"Laat kapitalistische gebouwen staan, vernietigt mensen door neutronen straling" - De slogan uit 1976 van de Amerikaanse journalist die zo enorm bij de leek is aangeslagen en dat is ook begrijpelijk, als je de zaken vertekend voorstelt, gaat iedereen natuurlijk walgen van die wapens.

De neutronengranaat is voor ons een defensief wapen waarbij men tankconcentraties, dus een plotselinge opbouw voor een snelle doorbraak, hoopt tegen te houden. Het veroorzaakt veel minder slachtoffers dan welke huidige tactische kerngranaat dan ook, want de actieradius is klein en er is minder explosieve kracht. Het gebruik tegen gebouwen heeft wei-

nig zin. Dan is er het idee dat de Sovjets dezelfde wapens nu moeten gaan ontwikkelen. Zo ja, dan is het offensief gebruik toch van minder effect. Zo zij dit wapen toch een keer zouden toepassen, dan zullen er weer minder slachtoffers bij de burgerbevolking vallen. Nu zijn al deze afwegingen voor menig een al zo weerzinwekkend dat men zegt: "schaf alles af." Maar dat willen wij nu niet zo heel erg oprecht, dat kost geld immers?

Dan, verlaagt dit alles nu de atoomdrempel? Niet volgens de huidige afspraken. Geen enkele commandant te velde aan de NATO-zijde mag ooit een der 17 atoomwapens in het gevecht gebruiken dan zonder absolute toestemming van de President van de Verenigde Staten na overleg met alle betrokken regeringen.

Ondertussen zitten wij nu al jaren met bijna twintig soorten kernwapens. Kunnen wij de tactische kernwapens vervangen door goede conventionele? Het is een D'66 standpunt dat wij hier serieus naar moeten streven, maar dat wij wel alle consequenties erg goed moeten weten:

Hoe veel duurder wordt dat, welk tempo van vervanging is mogelijk?

De moderne afweerwapens zijn door toepassing van de nieuwste electronica veel nauwkeuriger te maken en gezien de nu begonnen fabricage van micro-chips op grote schaal zullen nieuwere afweer-middelen in de komende tien jaar mogelijk zijn.

Mijns inziens zal men ook bij links en zeker gematigd links het nu eens serieus moeten aanpakken. Laat men met de Think-tanks in contact treden en laat men alle mogelijkheden namens ons nagaan voor een werkelijk geloofwaardige conventionele defensie. Per slot hebben wij enkel een NATO-Schild nodig om ons de dictatuur van het Tjif te houden. Ook kan de Europese industrie worden ingeschakeld, om eens praktisch te worden. Scheelt nog arbeidsplaatsen.

Waarom kunnen wij in ons land niet beter luisteren naar onverdachte lieden zoals Egon Bahr, die je nu werkelijk niet halfslachtigheid kan verwijten? Hij zegt dat men de neutronengranaat nu niet mag verwerpen, het idee is van belang voor de onderhandelingen bij SALT III. Nederland is momenteel erg ongeloofwaardig aan het worden.

J.G. Keppler
Vlaardingen

d'66 De partij die
aan **MORGEN** denkt.

TWEE NETELIGE KWESTIES

door Piet Bruinsma.

1. De ambtenaren

Het kabinet zit, min of meer tot zijn eigen verbazing, al weer een jaar. Velen beschouwen dit kabinet als 'oneigenlijk' en zijn van mening dat het er nooit had mogen komen.

Ik hoor ook bij diegenen, maar ik vind niet dat men daarom per definitie tegen alle dingen moet zijn die het kabinet wil of doet. Dit laatste is, meen ik, het PvdA standpunt. D'66 is van mening dat men het kabinet op zijn daden moet beoordelen en dit kan met zich meebrengen dat men soms meestemt met de regeringspartijen. Dit is een riskante zaak, want dit laatste wordt al spoedig zo opgevat dat de D'66 fractie dicht bij de regeringspartijen zou staan, maar dit risico moet men nu eenmaal incalculeren als men een redelijke oppositie wil voeren.

In twee zaken stemde D'66 naar mijn mening ten onrechte mee met de regeringspartijen. Helaas was er op de laatste vergadering van de adviesraad geen gelegenheid meer daarover met de fractievertegenwoordigers te discussiëren.

Het ene geval betrof de behandeling van de vastgelopen onderhandelingen met de ambtenaren. Het mislukken van dat overleg mocht naar mijn mening geen reden zijn de volksvertegenwoordiging in te schakelen om één van de onderhandelende partijen onder druk te zetten (nl. de ambtenaren), zelfs al was de andere partij de Regering zelf. Dit was een oneigenlijk gebruik van de Kamer en de zaak waar het om ging hoorde feitelijk niet in de debatten over Bestek '81 thuis.

Wat is namelijk het geval. Tussen Regering en ambtenarenbonden werd in het begin van de zestig jaren overeengekomen dat de loonsverhogingen voor de ambtenaren zouden worden berekend aan de hand van de gemiddelde loonstijgingen van de werknemers in het bedrijfsleven. De werknemers in het bedrijfsleven hadden echter ook nog hun loontoeslagen, tariefregelingen en bijzondere uitkeringen die de ambtenaren niet hadden en waardoor hun loonstijgingen achterbleven bij die uit het bedrijfsleven. Omdat het in die tijd erg moeilijk was al die extra voordelen uit het bedrijfsleven door te berekenen in de ambtenarensalarissen - men wist toen nog niet van het toepassen van de computer - is toen overeengekomen, dat als door wijzigingen in cao's toeslagen zouden opgaan in het gewone uurloon, deze zouden worden doorberekend in de ambtenarensalarissen, tenzij na

overleg met de bonden anders zou worden beslist.

Hoe men hierover mag denken, die afspraak bestaat nog steeds. Het is dus op grond van deze afspraak terecht dat de ambtenaren eisen dat de toeslagen die binnenkort in de cao voor de bouwrijverheid in het uurloon worden doorberekend ook worden doorberekend in de ambtenarensalarissen. Dit is de afgelopen jaren in vele andere gevallen ook gebeurd.

Het beroep van de Regering op Bestek '81 is dus ongegrond en het is onjuist van de Tweede Kamer in die afspraak die er tussen partijen bestond, te treden. Weliswaar zijn de partijen - terecht - weer naar de onderhandelingstafel terug gestuurd, maar dat had op grond van de motie Van Thijn, dus zonder restricties moeten gebeuren. Afspraken die gemaakt zijn en jarenlang gefunctioneerd hebben kunnen niet opeens terzijde worden gesteld omdat deze regering Bestek '81 heeft bedacht. Wiegel had verstandig gedaan daar van tevoren eens met de bonden over te praten.

2. De nota "Hoger Onderwijs voor Velen"

Dit is een uitermate pijnlijke zaak. Net hadden de universiteiten in jarenlange onderhandelingen met de vorige staatssecretaris Klein afspraken gemaakt over een 5-jarige studieduur in een groot aantal studierichtingen, en daar afspraken over gemaakt met de staatssecretaris, of daar komt het Manneke Pais dat allemaal weer ongedaan maken. Daarbij moet men bedenken dat de ontworpen studieprogramma's het resultaat zijn geweest van moeizaam overleg tussen de verschillende geledingen op de universiteiten en hogescholen en tot stand zijn gekomen in democratische besluitvormingsprocessen. Tevens is er jarenlang overleg geweest over de zgn. 'herstructurering' in de Academische Raad. De herstructurering van het W.O. is nu al weer een jaar of tien aan de orde en zeker vijf jaar onderwerp van uitvoerig overleg. Tenslotte is er overeenstemming bereikt met de vorige staatssecretaris en deze afspraken moeten naar mijn mening ook als bindend worden beschouwd voor de huidige Regering. In ieder geval kan een ander niet zomaar even teruggedraaid worden aan de hand van een nota die de Minister al voor de zomervacantie door de Kamer had willen jagen.

Niet iedereen weet dat aan de genoemde nota een andere nota ten grondslag ligt, de zgn. ITT-nota. Met deze nota wil de Minister bereiken dat van 1977-'83 30% meer studenten worden opgenomen met een gelijkblijvende personeelsbezetting.

Dit kan alleen maar worden bereikt

door een verdere verschraling van de al sterk aangepaste programma's, minder begeleiding, minder onderzoek enz. Kortom de universiteiten en hogescholen worden door de Minister opgezadeld met een onmogelijke opdracht.

Ook over de Nota H.O.v.V. is weinig goeds te zeggen. De Minister wil een grote toeloop van studenten naar de universiteit mogelijk maken, maar slechts 40% kan daarna doorstromen naar een universitaire beroepsopleiding. De rest wordt afgescheept met een diploma dat hen geen enkel beroepsperspectief biedt; een soort MAVO op hoog niveau.

Het punt waar het mij eigenlijk om ging is, dat door welk kabinet ook gemaakt, afspraken van groepen of instellingen met de Regering gerespecteerd dienen te worden, ook al komen er later kabinetten van een andere politieke signatuur. Wanneer zulke kabinetten zulke afspraken ongedaan willen maken, is dit machtsmisbruik en het is de taak van het parlement daarop toe te zien.

STEMRECHT

ALS U WILT STEMMEN OP
HET CONGRES.....
LEES BLZ. 3.

DISCRIMINATIE ?

OPROEP

In de vorige Democraat stonden weer diverse uitnodigingen voor bijeenkomsten van werkgroepen en subwerkgroepen. Vele van deze bijeenkomsten werden echter gehouden op een doorweekse avond en in Den Haag, zodat het voor mij en waarschijnlijk vele anderen ondoenlijk, zo niet onmogelijk is om ze bij te wonen.

Is u dat ook overkomen?

Doe dan net als ik en reageer toch. Vertel ze dat u wel wilde komen, maar niet kon vanwege de tijd en plaats van de bijeenkomst. Vertel ze dat u vindt dat dit soort bijeenkomsten overdag, op een niet-werkdag, en in het midden van het land gehouden dienen te worden. Vertel ze, dat u er genoeg van heeft om gediscrimineerd te worden op grond van uw woonplaats en uitgesloten te worden omdat u geen auto bezit.

Misschien dringt het dan eindelijk tot ze door en verandert er iets.

Gerdjan Hoekendijk
afd. Groningen.

TAALGEBRUIK IN DE POLITIEK

Onze fraksieleider houdt zich al enige jaren bezig met de schone kunst der literatuur, maar ik meen dat wij ons binnen de partij rank, file en top, wat meer zouden moeten bezig houden met de taalkunde dwz., ons taalgebruik, en dat van anderen. Partijgenoot Henk Nijmeijer wees daar al eerder op in deze kolommen (Democraat no. 7, blz 13) en merkte daarbij op, dat niet alleen ingewikkelde woorden vermeden moeten worden, maar vooral ook, lange ingewikkelde zinnen. Streven naar een maximaal aantal woorden per zin (bijv 10) vind ik altijd een goede discipline, bovendien is het zeer karaktervormend, want je moet elke 10 woorden weer besluiten of er nu wel of niet een punt achter moet.

Maar ik zou hier graag wijzen op een ander aspekt van de taal, dat in politieke geschriften effectief kan zijn: De lezer konfronteren met bepaalde heersende opvattingen of situaties, door woordgebruik te nemen als symptomen daarvan. Bekijk bijv. de volgende zinnen eens:

- (1) De minister president, mevrouw X, heeft een zware taak; zij werkt doorgaans 10 uur per dag. Haar man werkt niet, hij doet de huishouding.
- (2) Mevrouw Y, sekretaris van de werkgroep "hoe bestrijden wij het insluipend socialisme in de partij", heeft een secretaresse in dienst genomen, omdat het administratieve werk haar teveel werd.
- (3) Dhr. Q, directeur van de SWB, heeft een kwieke moeder, zij is direktice van een bejaardente-huis.

De lezer zal wel begrepen hebben, dat bovenstaande zinnen iets zeggen over de positie van de man en vrouw in de Nederlandse samenleving. Een ander effectief gebruik van de woordvorm is het vervangen van instituten en organisaties door personen. Men vergelijk bijv.:

- (4) De westerse technologie brengt enorme hoeveelheden kapitaal en organisatie met zich mee.
- (5) De westerse technologie brengt enorme hoeveelheden kapitalisten en organisatoren met zich mee.

Nog leuker wordt het als u bijv. werkzaam bent in de ontwikkelings-samenwerking en u zegt:

- (6) De westerse technoloog brengt enorme hoeveelheden kapitalisten en organisatoren met zich mee.

Dan blijkt zonneklaar waarom westerse regeringen er altijd zo happig op zijn om deskundologen uit te zenden naar ontwikkelingslanden, en waarom de ontvangende landen daar juist niets van moeten hebben.

Het bovenstaande wat betreft de taal, zoals wij die kunnen gebruiken als leden van D 66. Ik meen echter, dat wij het daarbij niet moeten laten, maar ons ook moeten bemoeien met het taalgebruik van anderen, met name, dat van de wetgever.

Het gebruiken van ondoorzichtige taal in geschriften die voor iedere burger van belang zijn (wetten, verordeningen, regelingen e.d.), is hoogst ondemokratisch.

Het voorstel van Ineke Lambers-Hacquebard (zie haar verslag in Democraat 7, blz. 2) om in de Wet Geluidshinder de verplichting op te nemen bij alle stukken waar de burger mee te maken krijgt, een voor de leek te begrijpen samenvatting te voegen, is een stap in de goede richting. Maar ook de andere fraksieleiden zouden meer aandacht voor dit punt kunnen vragen. Evenals de D 66-leden van de diverse gemeenteraden, en provinciale staten.

Tenslotte nog een korte opmerking aan de redaksie van dit blad, over de spelling. Zoals elke lezer van dit stuk kan opmerken, ben ook ik daar nog niet uit; de keuze tussen logika (eenzelfde klank altijd weergeven door eenzelfde letter) en communicatie (herkenbaarheid van het woord, vgl "kommunikaasie") vind ik altijd weer even moeilijk. Maar een K-klank soms weergeven door een c (Democraat) is wel erg achter de feiten aanlopen. Of niet soms?

Pauline van Tets
Amsterdam

AMBTELIJKE WILLEKEUR EN CORRUPTIE IN NEDERLAND

In de Democraat van oktober 1978 verscheen een recensie, geschreven door het Kamerlid Zeevalking, van bovenstaand door mij gepubliceerd boek. Ik meen dat het mijn goed recht is mij tegen enige kritische opmerkingen te verweren.

De recensent stelt dat ik slechts op acht gevallen die ik in concreto vermeld een zware aanklacht jegens ons ambtelijk apparaat baseer. Inderdaad vermeld ik in het hoofdstuk "Ervaringen van enige slachtoffers - een inleiding" de namen van Lamet, Miletic, Daey Ouwens, Vrijlandt, van Waas, Kok, van der Maal en Blijleven als slachtoffers. Maar dat gebeurde alleen omdat ik van die mensen bijzonderheden vertelde die ik niet elke keer wilde herhalen, en die daarom in een inleiding samenbracht.

Als slachtoffer noemde ik voorts - zie de index - Begemann, Bosman, Brijeër, Bröker, Buitendijk, Drinkwaard, Glastra van Loon, Hardenbroek, Hendrikse, v.d. Putten, Stikkelorum, en tenslotte mijzelf.

Dat zijn bij elkaar 20 namen van slachtoffers. Maar er zijn talrijke slachtoffers die ik niet met name noem: de mensen die tenonder gaan door de nalatigheid van de ambtelijke instanties die ik in de overheid aanwijs, en door het falen van de controlerende instanties waar de mensen hun hoop hebben gevestigd.

Ik beschrijf ook hoe de overheid en de falende instanties kritiek en verzet tegen misstanden uitschakelen. Geen kreten maar bewijzen. Als mijn materiaal - in een ambtelijk rapport "boeiend en af en toe adembenemend" genoemd - op een D'66 Kamerlid niet de door mij gehoopte indruk maakt, zal ik dit nog eens aanvullen.

Ik heb nu volstaan met het zenden van een brief aan de besturen van de politieke partijen, waarin ik vraag hoe zij denken over 55 punten die ik in mijn boek aan de orde heb gesteld. Ik hoop van de besturen en niet van de Kamerfracties bericht te krijgen.

Dr.H.Bouman.

ORGANISATIE

door Jan Traag.

D'66 is bezig om een grote partij te worden! Dat feit op zichzelf is reden tot juichen dan wel applaus, maar grote organisaties hebben de neiging om log en ondoordringbaar te worden. Onlangs hebben enkele nieuwe leden tijdens een vergadering van onze afdeling opgemerkt dat het voor hen toch wel erg moeilijk is om wegwijs te worden in de wirwar van structuren en organisaties die zijn ontstaan.

Het is daarom dat ik de redactie van de Democraat wil oproepen om in het kort en in klare taal (eventueel met schema) daaraan iets te doen. Ik noteer met instemming, dat de Democraat al heel wat doet aan informatie naar de leden toe, maar ook een wezenlijke moeilijkheid als hierboven signaleerd moet niet worden vergeten. Hier ligt een taak voor het officiële orgaan van D'66.

Naschrift van het HB

Momenteel is de Commissie Landelijke Organisatie bezig met het ontwikkelen van structuur voorstellen, welke binnenkort ter beschikking komen.

In de Adviesraad heb ik reeds toegezegd dat na goedkeuring van deze voorstellen door de ALV een voor ieder begrijpelijk schema met toelichting zal worden opgesteld. Hiermede hopen wij aan deze terecht gesignaleerde behoefte tegemoet te komen.

Frans Rogier
vice-voorzitter
organisatie

MENSENRECHTEN

bijengegaard door Kitty Warburg

TULIPA VERMELHA

Postbus 12039, Amsterdam

Deze stichting geeft voorlichting over de politieke, economische en sociale situatie in Portugal en ondersteunt de strijd van de anti-fascisten. Hiervoor geeft het o.m. het 'Portugal' bulletin uit.

DE KLEINE AARDE

Postbus 151, Bostel
tel. 04116-76901

De kleine aarde, een milieu-educatie- en voorlichtingscentrum voor hoe het anders kan (en moet) heeft weer een aantal brochures uitgegeven, o.a. "alternatieve landbouwmethode": een overzicht van 8 in West-Europa toegepaste alternatieve landbouwmethode en het commentaar daarop van deskundigen. Ook een boek over ecologische voeding: "eten wat de grond schaft". Bij de Kleine Aarde is het cursus- en voorlichtingsprogramma '79 te bestellen.

KOMITE ZUIDELIJK AFRIKA

Da Costastraat 88, Amsterdam
tel. 020-183598

Dit comité strijdt tegen de apartheid en het kolonialisme in Zuid-Afrika en geeft steun aan al die groeperingen die opkomen voor vluchtelingen en slachtoffers van terreur. Het comité heeft dringend financiële steun nodig. Giro 600657, Amsterdam.

LANDELIJKE ORGANISATIE BELANGEN-GROEPEN HUISVESTING

Henri Polaklaan 10, Amsterdam

"De dagen geteld" is een vlugschrift over de woningnood, samengesteld door een aantal organisaties die zich op diverse niveau's, zoals jongerenhuisvesting, huurdersorganisatie, ombudsteam Stadsvernieuwing, met dit probleem bezig houden. Droef stemmende cijfers over de nog steeds heersende woningnood, het tekort aan betaalbare woningen, de huurbescherming en de klemmende vraag: "Wat doet de overheid?"

NEDERLANDSE GEZINSRAAD

Duinweg 1, Den Haag
tel. 070-548500.

De NGR is gekomen tot instelling van een Nationaal Instituut Budgetvoorlichting. Het nieuwe instituut hoopt met haar werk te bereiken dat er een verbetering komt in het uitgavenpatroon van de particuliere huishoudens. De overcreditering neemt hand over hand toe en wordt door de NGR als een groot maatschappelijk probleem gezien.

ACTIEGROEP LEKKER DIER

Van Aerssenstraat 200, Den Haag
tel. 070-556226

Niet alleen mensen in nood, ook het dier kan het niet zo best treffen in deze wereld. De actiegroep Lekker Dier komt op voor betere leefomstandigheden van het landbouwhuisdier. De toestanden rond kistkalveren, legbatterijen en slachtmethoden worden aan de kaak gesteld in het tijdschrift dat de actiegroep uitgeeft.

GAST AAN TAFEL

giro 100200, Den Haag

De NOVIB wil met de actie "Gast aan Tafel" zich vooral gaan richten op Peru. De armoede, gebrek aan schooling, honger, is onvoorstelbaar groot. Met het steunen van de actie Gast aan Tafel is er wellicht een kans dat ook Peruanen een menswaardiger bestaan kunnen opbouwen.

NEDERLANDSE VERENIGING VRIJWILLIGE EUTHANASIE

Van Eeghenstraat 86, Amsterdam
tel. 020-793561

Deze vereniging stelt zich ten doel op te komen voor diegenen die kiezen voor een menswaardige dood. Door de Staatssecretaris van Volksgezondheid is inmiddels een commissie ter bestudering van de euthanasieproblematiek ingesteld, waarin het D'66 Kamerlid Elida Wessel zitting heeft. Dit en alle activiteiten die de vereniging verder onderneemt kunt u lezen in het kwartaalblad dat de vereniging uitgeeft.

STICHTING ROM

Postbus 5447, Amsterdam

Deze stichting is opgericht met als doelstelling o.m.

- het geven van voorlichting en het verschaffen van informatie over de positie van de zigeuners
- het behartigen van de materiele en immateriële belangen van Nederlandse en Europese zigeuners.

Zij tracht deze doelstellingen (mede door uw financiële steun) te verwezenlijken door o.a. het verwerven van een stuk grond waarop een sociaal-culturele ontmoetingsplaats kan worden gevestigd en het uitgeven van een bulletin waarin alle problemen van de Zigeuners aan de orde gesteld worden.

COMITE HUURBESCHERMING AMSTERDAM

Rozengracht 105, Amsterdam

Zaterdag 10 februari wordt een grote landelijke manifestatie georganiseerd onder het motto "HANDHAAF-EN VERBETER DE HUURBESCHERMING". De demonstratie begint om 13.00 uur op het Museumplein.

PSVI D'66

PSVI - DRENTHE

Het PSVI in de regio Drenthe organiseert in samenwerking met de Volkshogeschool "Overcinge" te Havelte een aantal weekends (vrijdagavond - zaterdagmiddag) over een aantal actuele onderwerpen en de plaats van D'66 daarin.

Het programma ziet er als volgt uit:

2/3 februari: "Bouwstenen voor een toekomstig energiebeleid" m.m.v. Ineke Lambers-Haquebard.

2/3 maart: "Democratisering van het bedrijfsleven, sociale vraagstukken en de visie van D'66 daarop" m.m.v. Erwin Nypels.

30/31 maart: "Het vraagstuk van de minderheden", o.l.v. Elida Wessel

20/21 april: Jan Glastra van Loon (over thema wordt nog overleg gepleegd).

Kosten: f 35,- per persoon per week-end.

Aanmeldingen voor deze studieconferenties kunnen geschieden bij: Cor Bol, Eursingelaan 2, Havelte.

PSVI - GELDERLAND

De regio Gelderland organiseert in 1979 in samenwerking met het PSVI een viertal weekends in het Dackhues.

Het programma ziet er als volgt uit:

- 2 weekends: discussie- en vergader-techniek;
- 1 themaweekend: solidariteit;
- 1 themaweekend: emancipatie.

Wil ieder die belangstelling heeft nu al reageren, dan weet de regio Gelderland hoeveel belangstelling er is?

Arthie Schimmel, PSVI,
Javastraat 6, Den Haag,
tlf. 070-453271 of 467188.

COMITE WAAKZAAMHEID PERSONEN ADMINISTRATIE

Postbus 711, Amsterdam

Doel van dit comité: waakzaamheid te bevorderen t.a.v. de invoering van een persoonsnummer en de instelling van de centrale personenadministratie en meer in het algemeen de bescherming te bevorderen van de persoonlijke levenssfeer bij iedere vorm van registratie. Het comité geeft een kwartaalblad uit "privacy en persoonsregistratie", te bestellen bij bovenstaand adres à f. 15,- per jaar.

STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU

STUDIEDAG INNOVATIE

De SWB organiseert op 24 februari a.s. de studiedag INNOVATIE in Krasnapolski, Amsterdam. Voor deze studiedag kunt u zich opgeven bij de SWB D'66 (tot 15 februari) Javastraat 6, Den Haag, tlf. 070-453271 en na 19 februari: Bezuidenhoutseweg 195, Den Haag, tlf. 070-858303.

Geeft u zich snel op als u erbij wilt zijn; er zijn niet zoveel plaatsen meer over.

Het programma voor die dag is:

- 10.00 uur: Ontvangst met koffie.
- 10.30 uur: Opening door Jan Terlouw.
- 10.50 uur: W. Zegveld: Industriële vernieuwing als noodzakelijk element van het sociaal-economisch beleid.
- 10.20 uur: Koffie.
- 11.50 uur: Elida Wessel: Innovatie en haar maatschappelijke voorwaarden.
- 12.20 uur: Opening van de sectiebijeenkomsten.
- 13.00 uur: Lunch in sectieverband.
- 14.00 uur: Verdere discussie in secties.
- 15.30 uur: Thee.
- 15.50 uur: Verslag van vijf secties.
- 16.40 uur: W. Beek: Samenvattende slottoespraak.
- 17.00 uur: Sluiting.

Secties:

- H. Cohen Jehoram: Juridische bescherming van innovatie.
- C. le Pair: Rol van het universitaire wetenschappelijk onderzoek.
- M. Engwirda: Rol van de overheid.
- B.V. Nederveen: Rol bedrijfsleven.
- H. Hutte: Arbeidsklimaat.

Ruud Stam.

STUDIEDAG BESTUURLIJKE REORGANISATIE

Deze studiedag wordt op 3 maart a.s. in Utrecht gehouden. De problematiek van de bestuurlijke reorganisatie is zeer ingewikkeld en is voor de meeste raads- en statenleden nauwelijks in al zijn consequenties te overzien.

Wij zijn dan ook gelukkig met het feit dat wij voor deze dag een aantal zeer deskundige inleiders van binnen en buiten de partij bereid hebben gevonden op deze dag een inleiding te houden. Deze inleiders zijn: prof. mr. D.W.P. Ruiter, hoogleraar bestuurskunde in Enschede, drs. R.J. de Wit, Commissaris der Koningin in Noord-Holland,

mr. J.D. van Ketwich Verschuur, burgemeester van Breukelen, mr. L.J. Brinkhorst, Tweede Kamerlid.

Opgave voor deze studiedag bij: SWB D'66, Javastraat 6, Den Haag, tlf. 070-453271 (tot 15 februari) en na 19 februari: Bezuidenhoutseweg 195 2594 AD Den Haag, tlf. 070-858303.

Geprobeerd zal worden om een korte tekst van de inleidingen vooraf aan belangstellenden toe te zenden.

Ruud Stam

WERKGROEP STAATSRECHT EN BINNENLANDSE ZAKEN

De volgende vergadering is op maandag 12 februari a.s. om 19.30 uur in Hotel Holiday Inn, Jaarbeursplein 24 te Utrecht (nabij het centraal station).

Op de agenda staan vier wetsontwerpen inzake de algehele grondwetsherziening en wel:
15 046 codificatie-artikel,
15 047 wetten en andere voorschriften
15 048 ambtenaren en
15 049 buitenlandse betrekkingen.

De werkgroep heeft nog steeds behoefte aan nieuwe leden. Deze kunnen zich opgeven bij ondergetekende:

Ronald L.M. Verhagen
secretaris
Bleulandweg 134
2803 HH Gouda
Tel.: 01820-24923

SUBGROEP DEFENSIE

De werkgroep Defensie zoekt geïnteresseerde en actieve nieuwe leden voor haar werkgroep ter bevordering van de discussie en de meningsvorming over actuele defensievraagstukken. Belangstellenden kunnen contact opnemen met:

E. Wellenstein,
Balistraat 29,
2585 XK Den Haag,
tlf. 070-639349 (thuis)
werk: 070-814011 Tst. 2329

ADVERTENTIETARIEVEN

- 1/1 pagina: f 500,-
- 1/2 pagina: f 300,- liggend
- 1/3 pagina: f 250,- staand
- 1/4 pagina: f 200,- liggend
- 1/6 pagina: f 150,- staand

Contractprijzen op aanvraag verkrijgbaar.
Plaatsing van advertenties is mede onderworpen aan de goedkeuring van de redactie.

COLOFON

De uitgave van de Democraat geschiedt onder verantwoordelijkheid van een door het Hoofdbestuur benoemde redactieraad die als volgt is samengesteld:

Piet van Baarsel
Ernst Bakker
Frans Rogier
Marie-Louise Tiesinga
Jan Veldhuizen
Stijn Verbeek.

Als secretaresse is aan de redactieraad toegevoegd:
Kitty Warburg.

Correspondentie, kopij e.d. richten aan het redactiesecretariaat van De Democraat, Javastraat 6, Den Haag.

VERANTWOORDELIJKHEID

De redactieraad draagt de eindverantwoordelijkheid voor inhoud en opname van publicaties in de Democraat. Het moet duidelijk zijn dat deze verantwoordelijkheid zich niet uitstrekt tot bijdragen van het Hoofdbestuur, fracties in vertegenwoordigende lichamen, het SWB-bestuur, het PSVI-bestuur, de Adviesraad en andere officiële partijorganen. Al deze bijdragen zijn als zodanig herkenbaar aan het rubriekshoofd. Ook de inhoud van ingezonden brieven, die steeds de naam van de schrijver vermelden, valt buiten verantwoordelijkheid van de redactieraad. Voorzover er enig misverstand omtrent de redactionele verantwoordelijkheid mocht dreigen, worden de titels van bijdragen die buiten die verantwoordelijkheid vallen, voorzien van een stersteken.

DE DEMOCRAAT

De Democraat wordt gratis toegezonden aan alle leden van D'66. Niet-leden kunnen zich abonneren voor f 25,- per jaar. Losse nummers zijn verkrijgbaar bij het secretariaat voor f 3,- per stuk.

WANNEER VERSCHIJNT DE DEMOCRAAT?

De Democraat verschijnt 10x per jaar.

Democraat nr. 2 verschijnt: 1-3-79

SLUITINGSdatum KOPIJ: 13-2-79

OPLAGE: 12500.

Principieel praten is wel mooi, maar je verandert er de samenleving niet mee..!

Miljoenen Nederlanders willen een andere samenleving. Een samenleving met vrede. En zonder discriminatie. Een samenleving met een schoner milieu. Met meer inspraak. Meer democratie. En met meer kansen voor iedereen.

Dat vraagt verandering. Daarvoor is idealisme nodig. En strijd. Maar vooral macht. De macht van het aantal. De macht van het kapitaal. Het is dus wel even belangrijk om na te gaan, aan wie u uw (spaar)geld toevertrouwt.

De Algemene Spaarbank voor Nederland (de ASN) is voortgekomen uit de kring van de moderne arbeidsbeweging. Opgericht met het doel een vinger te krijgen in de financiële pap. Een vinger die zou kunnen en moeten uitgroeien tot een vuist in de strijd voor een betere samenleving.

De ASN, opgericht door het NVV en de Centrale, verloochent haar afkomst niet. Zij belegt de haar toevertrouwde 180 miljoen gulden van zo'n 55.000 rekeninghouders binnen de daartoe voorgeschreven richtlijnen, waarbij haar voorkeur uitgaat naar projecten van algemeen en sociaal belang. De ASN geeft dus rente zonder bijmaak!

**Algemene Spaarbank
voor Nederland**

Niet praten, maar doen... uit principe!

De ASN groeit gestaag. Maar om een vuist te kunnen maken is aanzienlijk meer nodig.

Wilt u meer weten over de ASN en haar vele spaarmogelijkheden? Stuur haar dan de hieronder afgedrukte bon ingevuld toe in een envelop met als adres:

Algemene Spaarbank voor Nederland,
Antwoordnummer 1188, 2500 WB Den Haag
(een postzegel is dan niet nodig!) Ook kunt u
bellen: 070 - 47 01 81 (3 lijnen). Of bezoeken:
Rijnstraat 28 in Den Haag (van 8.30 uur tot
17 uur).

Naam en voorletter(s): _____

Adres: _____

Code en woonplaats: _____

Wenst nadere inlichtingen over:

- * ☐ de ASN in het algemeen
- ☐ de ASN-spaarrekeningen, gekoppeld aan de postrekening
- ☐ wenst tevens een formulier om een postrekening te openen
- ☐ het giraal-sparen (= sparen zonder boekje)
- ☐ de VROEG-BIJ-rekening (een unieke regeling voor jeugdigen van 0 t/m 17 jaar)
- ☐ het jeugdsparen De Zilvervloot (een regeling voor jeugdigen van 15 t/m 20 jaar)
- ☐ het termijnsparen (met opzegtermijn)
- ☐ het depositosparen (met een vaste looptijd)
- ☐ spaardeposito-bewijzen (met een vaste looptijd)

*svp aankruisen hetgeen u wenst